

SUOMEN VIRALLINEN TILASTO
FINLANDS OFFICIELLA STATISTIK

XXXII

SOSIALISIA
ERIKOISTUTKIMUKSIA
SOCIALA
SPECIALUNDERSÖKNINGAR

X

TUTKIMUS LIIKEAPULAISTEN TYÖ-, PALKKAUS-
Y. M. OLOISTA VUONNA 1925
UNDERSÖKNING RÖRANDE DE AFFÄRSANSTÄLL-
DAS ARBETS-, AVLÖNINGS- M. FL. FÖR-
HÅLLANDEN ÅR 1925

HELSINKI 1929 HELSINGFORS
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO — STATSRÅDETS TRYCKERI

Tilastokirjasto
Statistikbiblioteket
016 502

STATISTIQUE OFFICIELLE DE FINLANDE

XXXII

ENQUÊTES SPÉCIALES
SUR LES AFFAIRES SOCIALES

X

ENQUÊTE SUR LES CONDITIONS DE TRAVAIL
ET DE SALAIRE DES EMPLOYÉS
DE COMMERCE EN 1925

Täten Sosialiministeriön Sosialinen tutkimus- ja tilastotoimisto saattaa julkiswuteen tulokset tutkimuksesta, joka koskee liikeapulaisten työ-, palkkaus- y. m. oloja vuonna 1925. Tutkimuksen laatiminen on ollut lähimpä yliaktuaarin, filosofianmaisteri *M a i j a T u d e e r i n* tehtävänä.

Tutkimuksen tuloksista on ennakkotiedot julkaistu Sosialisen Aikakauskirjan n:o 3 vuonna 1928. Esityksen lopullista valmistamista ovat väliin tulleet kiireellisemmät tutkimukset viivästyttäneet.

Helsingissä kesäkuun 22 päivänä 1929.

Härmed bringar Socialministeriets Byrå för social forskning och statistik till offentligheten resultaten av en undersökning rörande de affärsanställdas arbets-, avlönings- m. fl. förhållanden under år 1925. Utarbetandet av undersökningen har närmast omhänderhafts av överaktuarien, filosofiemagister *M a i j a T u d e e r*.

Förhandsuppgifter om undersökningens resultat ha publicerats i Social Tidskrift n:o 3 årg. 1928. Utarbetandet av den slutliga framställningen har fördröjts på grund av mellankomna mera brådskande undersökningar.

Helsingfors den 22 juni 1929.

L. Harmaja.

J. T. Hanho.

Sisälllys.

Teksti.	Siv.
1. Tutkimuksen toimeenpano.....	7*
2. Liikkeiden laatu ja suuruus	12*
3. Liikeapulaiset ryhmitettyinä erikoisammatin mukaan.....	15*
4. Liikeapulaisten sukupuoli, ikä ja siviilisääty	18*
5. Liikeapulaisten koulu- ja ammattisivistys..	23*
6. Liikeapulaisten palvelusaika nykyisen työnantajan luona	27*
7. Liikeapulaisten työ- ja työehtosopimukset..	29*
8. Liikeapulaisten työaika	30*
9. Liikeapulaisten palkkausmuoto ja työpalkan suuruus	41*
10. Liikeapulaisten asuinto-olot, perhesuhteet y. m. olot	55*
Ranskankielinen selonteko ja selityksiä	61*

Liite.

Tauluja.	Siv.
I. Liikeapulaiset ryhmitettyinä ammatin ja liikkeen laadan mukaan	2
II. Liikkeet ja liikeapulaiset ryhmitettyinä liikkeiden henkilökunnan suuruuden mukaan	2
III. Liikeapulaiset ryhmitettyinä siviilisäädyn ja iän mukaan.....	4
IV. Liikeapulaiset ryhmitettyinä kouluopintojen mukaan	6
V. Liikeapulaiset ryhmitettyinä palvelusajan pituuden mukaan nykyisen työnantajan luona	8
VI. Liikeapulaiset ryhmitettyinä bruttotyöajan pituuden mukaan	8
VII. Liikeapulaiset ryhmitettyinä nettotyöajan pituuden mukaan	10
VIII. Keskimääräinen nettotyöaika	12
A. Arkipäivisin paitsi lauantaisin	
B. Lauantaisin	
IX. Liikeapulaiset jaettuina eri palkkaryhmiin	
A. Työnantajain ilmoitusten mukaan..	12
B. Liikeapulaisten ilmoitusten mukaan	14
X. Keskimääräiset vuosipalkat eri liike- ja ammattiryhmissä	
A. Työnantajien ilmoitusten mukaan..	14
B. Liikeapulaisten ilmoitusten mukaan	16
XI. Keskimääräiset vuosipalkat, kun liikeapulaiset on ryhmitetty koulusivistyksen mukaan.....	18

Innehåll.

Text.	Sid.
1. Verkställandet av undersökningen	7*
2. Affärsföretagens art och storlek	12*
3. De affärsanställda fördelade efter yrkesspecialitet	15*
4. De affärsanställdas kön, ålder och civilstånd	18*
5. De affärsanställdas skol- och yrkesutbildning	23*
6. De affärsanställdas anställningstid hos nuvarande arbetsgivare	27*
7. De affärsanställdas arbets- och kollektivavtal	29*
8. De affärsanställdas arbetstid.....	30*
9. De affärsanställdas avlöningsform och arbetslönens storlek	41*
10. De affärsanställdas bostads- och familjeförhållanden m. m.	55*
Fransk résumé och förklaringar	61*

Bilaga.

Tabeller.	Sid.
I. De affärsanställda fördelade efter yrke och företags art	2
II. Företag och affärsanställda fördelade efter personalens storlek vid företagen.....	2
III. De affärsanställda fördelade efter civilstånd och ålder	4
IV. De affärsanställda fördelade efter skolbildning.....	6
V. De affärsanställda fördelade efter anställningstid hos nuvarande arbetsgivare ..	8
VI. De affärsanställda fördelade efter bruttoarbetstidens längd	8
VII. De affärsanställda fördelade efter nettoarbetstidens längd.....	10
VIII. Genomsnittlig nettoarbetstid	12
A. A vardagar utom lördagar	
B. A lördagar	
IX. De affärsanställda fördelade på olika lönegrupper	
A. Enligt arbetsgivarnas uppgifter	12
B. Enligt de affärsanställdas uppgifter	14
X. Medelårslöner inom olika företags- och yrkesgrupper	
A. Enligt arbetsgivarnas uppgifter	14
B. Enligt de affärsanställdas uppgifter	16
XI. Medelårslöner för de affärsanställda fördelade efter skolbildning	18

Table des matières.

Texte.	Page.		Page.
1. Exécution de l'enquête	7*	II. Groupement des entreprises et des employés d'après la grandeur du personnel des entreprises	2
2. Genre et grandeur des entreprises	12*	III. Groupement des employés selon sexe l'état civil et l'âge	4
3. Groupement des employés selon la profession	15*	IV. Groupement des employés selon l'instruction scolaire	6
4. Sexe, âge et état civil des employés	18*	V. Groupement des employés selon la durée de leur service chez le patron actuel	8
5. Instruction scolaire et professionnelle des employés	23*	VI. Groupement des employés selon la durée brute du travail	8
6. Durée du service des employés chez le patron actuel	27*	VII. Groupement des employés selon la durée nette du travail	10
7. Contrats de travail et contrats collectifs des employés	29*	VIII. Durée nette moyenne du travail.	12
8. Durée du travail des employés	30*	A. Les jours ouvrables, sauf les samedis	
9. Système de paye et grandeur des salaires des employés	41*	B. Le samedi	
10. Conditions de logement, familles, etc. des employés	55*	IX. Répartition des employés dans les différentes classes de traitement	
Résumé français et explications	61*	A. Selon les données des patrons	12
		B. Selon les données des employés	14
		X. Salaires annuels moyens dans les différents groupes d'entreprises et de professions	
		A. Selon les données des patrons	14
		B. Selon les données des employés	16
		XI. Salaires annuels moyens, lorsque des employés sont groupés d'après leur instruction scolaire	18

A n n e x e.

Tableaux.

I. Groupement des employés selon la profession et le genre de l'entreprise	2
--	---

1. Tutkimuksen toimeenpano.

Aloitteen tutkimuksen toimeenpanemiseksi liikeapulaisten oloista teki Suomen liikeapulaisten liiton hallinto, joka kirjelmässä joulukuun 24 päivältä 1924 kääntyi sosialiministeriön puoleen anoen, että tilastollisen päätoimiston sosialitilastollisen osaston toimeksi annettaisiin tilastollisen tutkimuksen toimittaminen liikeapulaisten lukumäärästä, sivistyksellisistä ja ammattitaidollisista edellytyksistä; palkkaussuhteista y. m. Pyydetyssä lausunnossa sosialitilastollinen osasto helmikuun 10 päivänä 1925 ehdotti, että seuraavan vuoden työohjelmaan otettaisiin edellä mainittu tutkimus ja että tutkimuksen yksityiskohtainen suunnittelu tapahtuisi neuvotteluissa asianomaisten järjestöjen edustajien ja sosialihallinnon asianomaisten virkamiesten kanssa. Vuoden 1926 tulo- ja menoarvioon otettiin tämän johdosta määräraha mainitun tutkimuksen toimittamista varten.

Jo aikaisemmin on teollisuushallitus toimituttanut työtilastollisen tutkimuksen liikeapulaisten oloista maassamme vuonna 1907. Tällöin saadut tiedot ovat tietenkin jo vanhentuneet, ja liikeapulaisten työolot ovat melkoisesti muuttuneet, varsinkin sen jälkeen kuin lokakuun 24 päivänä 1919 annettu laki kauppa-, konttori- ja varastoliikkeiden työoloista tuli voimaan. Näin ollen on myös katsottu mainitun lain tarkoituksenmukaisuuden arvioimisen kannalta erittäin tärkeäksi, että tämän työalan nykyiset olosuhteet saadaankin eri puolilta selvitettyiksi. Pieneltä osalta otettiin jo keväällä 1925 selvityksen alaisiksi mainitut olot panemalla toimeen tiedustelu työttömyydestä liikeapulaisten piirissä toukokuun 15 päivänä sinä vuonna. Tämän tiedustelun tulokset, jotka kuitenkin jäivät verraten laihoiksi, on julkaistu Sosialisen Aikakauskirjan n:o 6 vuonna 1925.

Varsinaisen liikeapulaisten oloja koskevan tutkimuksen suunnittelua ja käytännöllistä järjestä-

1. Verkställandet av undersökningen.

Initiativet till undersökning av de affärsanställdas ställning togs av affärsbiträdesförbundets i Finland styrelse, vilken i skrivelse till socialministeriet av den 24 december 1924 hemställde om att åt statistiska centralbyråns socialstatistiska avdelning skulle givas i uppdrag att utföra en statistisk undersökning rörande antalet affärsanställda, deras förutsättningar med avseende på allmän- och yrkesutbildning, deras avlöningsförhållanden m. m. I avfördrat utlåtande föreslog socialstatistiska avdelningen den 10 februari 1925, att förenämnda undersökning skulle upptagas på arbetsprogrammet för nästföljande år samt att planläggningen av undersökningen i dess detaljer skulle ske vid överläggningar mellan representanter för organisationerna på området och vederbörande tjänstemän inom socialförvaltningen. På grund härav upptogs i statsförslaget för år 1926 ett anslag för utförandet av nämnda undersökning.

Redan tidigare, år 1907, har en undersökning om de affärsanställdas arbetsförhållanden utförts hos oss på föranstaltande av industristyrelsen. De uppgifter, som därvid erhöles, äro givetvis redan föråldrade, och de affärsanställdas arbetsförhållanden ha i avsevärd grad förändrats, i synnerhet sedan lagen av den 24 oktober 1919 angående arbetsförhållandena inom handels-, kontors- och nederlagsrörelserna trädde i kraft. Med hänsyn härtill och för att kunna bedöma ändamålsenligheten av nämnda lag har det ansetts vara av synnerlig vikt, att förhållandena på detta arbetsområde skulle bli belysta från olika sidor. Med avseende på en detalj voro dessa förhållanden föremål för undersökning redan våren 1925, i det att en enquête rörande arbetslösheten bland de affärsanställda då föranstaltades den 15 maj. Resultaten av denna enquête, vilka dock voro jämförelsevis torftiga, ha publicerats i n:o 6 av Social Tidsskrift 1925.

För planläggningen och det praktiska utförandet av den egentliga undersökningen av de affärs-

mistä varten pidettiin sosialitilastollisessa osastossa useampia neuvotteluja asiantuntijain kanssa.

Liikeapulaisia edustivat näissä neuvotteluissa myymäläpäälikkö *J. E. Ahlstedt* Suomen liikeapulaisten liiton edustajana, Suomen Liiketyöntekijäin Liiton puolesta Liiton sihteeri *A. Hellman*, Svenska Kontoristförbundetin (Ruotsalaisen Konttoristiliiton) puolesta johtaja *R. Laurén*, Suomen Teollisuusvirkailijan puolesta johtaja *T. Viitanen* sekä työnantajien puolesta Suomen Tukkukauppiain Liiton puheenjohtaja, kauppaneuvos *S. A. Hohenthal*. Sosialiministeriötä edusti työ- ja huoltosasiainosaston päälikkö, ylitirehtööri *Einar Bööck*, ammattienylitarkastaja *Onni A. Pyykkö* sekä apulaisylitarkastaja *Jenny Markelin-Svensson*.

Neuvotteluissa hyväksyttiin seuraava tiedustelu-suunnitelma. Tiedustelu käsittää kaikkia kauppa-, konttori- ja varastoliikkeiden työoloja koskevan lain alaisia työpaikkoja ja niissä työskentelevää henkilökuntaa sekä sitäpaitsi tehdaslaitosten konttoreissa palvelevia henkilöitä, sikäli kuin he pääasiallisesti tekevät konttorityötä; sen sijaan ei tiedustelussa oteta huomioon teknillistä henkilökuntaa. Kun koko maan käsittävän tutkimuksen katsottiin vaativan hyvin suuria kustannuksia ja tuottavan varsinkin maaseudulla paljon vaikeuksia, päätettiin tutkimus toimittaa edustavaa menetelmää käyttäen. Kun suurin osa liikeapulaisista asuu kaupungeissa sekä muissa asutuskeskuksissa ja näissäkin olosuhteet eri paikkakunnilla monessa suhteessa ovat samanlaisia, rajoitettiin tutkimus seuraaviin paikkakuntiin, jotka edustavat osittain suuria, keskikoisia ja pieniä kaupunkeja, osittain kauppaloita, taajaväkisiä yhdyskuntia, tehdasyhdyskuntia sekä suuria kirkonkyliä: Helsinki, Turku, Tampere, Viipuri, Kotka, Kuopio, Joensuu, Vaasa, Pietarsaari, Kristiinankaupunki, Oulu, Kajaani; Salon ja Riihimäen kauppalat, Jämsän Jokivarren, Lieksan, Seinäjoen ja Rovaniemen taajaväikeset yhdyskunnat, Kuusankosken, Varkauden ja Oulaisten tehdasyhdyskunnat sekä Närpiön ja Viitasaaren kirkonkyliä. Jotta suurimmat kaupungit, jotka kaikki on otettu tutkimuksen piiriin, eivät suhteettomasti painaisi leimaansa tiedustelun kokonaistuloksiin ja jotta aineisto ei myöskään tulisi liian suureksi, päätettiin Helsingissä, Turussa, Viipurissa ja Tampereella rajoittaa tiedustelun vain puoleen kaikista työpaikoista. Tällöin annettiin kuitenkin tarkat ohjeet siitä, miten valinta oli toimitettava, jotta oikea suhde erilaatuisten ja erisuuruisten liikkeiden

anställdas arbetsförhållanden höllos å socialstatistiska avdelningen flera överläggningar med sakkunniga.

De affärsanställda företrädades vid dessa överläggningar av affärsföreståndaren *J. E. Ahlstedt* såsom representant för Suomen liikeapulaisten liitto (Affärsbiträdenas i Finland förbund), sekreteraren i Suomen Liiketyöntekijäin Liitto (Affärsarbetarnas i Finland förbund) *A. Hellman*, direktör *R. Laurén* såsom representant för Svenska kontoristföreningen och direktör *T. Viitanen* såsom representant för Suomen Teollisuusvirkailijat (Finlands Industrijänstemän) samt arbetsgivarna av ordföranden i Suomen Tukkukauppiain Liitto (Finlands grossistförbund), kommerserådet *S. A. Hohenthal*. Socialministeriet företrädades av chefen för arbets- och välfärdsavdelningen, överdirektör *Einar Bööck*, yrkesöverinspektör *Onni A. Pyykkö* samt biträdande överinspektören *Jenny Markelin-Svensson*.

Vid överläggningarna fastställdes följande undersökningsplan: Enquëten omfattar personalen å alla sådana arbetsplatser, som äro underkastade lagen om arbetsförhållandena inom handels-, kontors- och nederlagsrörelserna, ävensom därutöver personer, som arbeta å fabriksinrättningarnas kontor, för såvitt de i huvudsak utföra kontorsarbete; däremot avser enquëten icke den tekniska personalen. Då en undersökning omfattande hela landet ansågs kräva synnerligen stora kostnader och i synnerhet på landsbygden medföra stora svårigheter, beslöt man utföra undersökningen enligt den representativa metoden. Då största delen av de affärsanställda bo i städerna och i övriga bosättningscentra och förhållandena i dessa i många avseenden på de olika orterna äro likartade, begränsades undersökningen till att omfatta följande orter, vilka representera dels de stora, medelstora och små städerna, dels köpingarna, samhällena med sammanträngd befolkning, fabriksamhällena samt de stora kyrkbyarna: Helsingfors, Åbo, Tammerfors, Viborg, Kotka, Kuopio, Joensuu, Vasa, Jakobstad, Kristinestad, Uleåborg och Kajana, Salo och Riihimäki köpingar, Jämsä—Jokivarsi, Lieksa, Seinäjoki och Rovaniemi samhällen med sammanträngd befolkning, Kuusankoski, Varkaus och Oulais fabriksamhällen samt Närpes och Viitasaari kyrkbyar. För att de största städerna, vilka alla beröras av undersökningen, icke i oproportionerlig grad skulle trycka sin prägel på slutresultatet av enquëten och för att materialet ej skulle bli för stort, beslöt man att i fråga om Helsingfors, Åbo, Viborg och Tammerfors begränsa enquëten till att omfatta endast halva antalet arbetsplatser. Härvid gävos

kesken säilyisi. Tutkimuksen alaisia paikkakuntia valittaessa koetettiin myös ottaa huomioon edellä mainitun, aikaisemman tutkimuksen piiri, jotta verrannollisuus kummankin tutkimuksen tulosten kesken olisi mahdollisimman suuri. Näin ollen uusi tiedustelu suurimmalta osalta koskee samoja paikkakuntia kuin aikaisempi tutkimus. Samalla pidettiin silmällä, että erilaisia liikeapulaisoloja edustavat, eri osissa maata sijaitsevat paikkakunnat olisivat edustettuina.

Tutkimuksen aineisto on koottu sekä työnantajilta että liikeapulaisilta, joille jaettiin tätä tarkoitusta varten laaditut eri kysymyskaavakkeet (vrt. Liitettä). Aineiston keruu annettiin kunnallisten ammattientarkastajain tehtäväksi, joiden työalaan edellä mainitun lain alaiset työpaikat kuuluvat. Näiden tehtävänä oli asianomaisella paikkakunnalla jakaa ja jälleen kerätä kysymyskaavakkeet sekä antaa apua kaavakkeiden täyttämisessä niille, jotka sitä halusivat.

Aineiston keruu tapahtui kevään kuluessa vuonna 1926 ja jatkui suurissa kaupungeissa vielä kesäkuun ajan. Tiedustelu koski kuitenkin osittain koko vuotta 1925 ja osittain mainitun vuoden viimeisenä päivänä vallinneita oloja. Eri paikkakunnilta saatiin työnantajain ja työntekijäin kaavakkeita seuraava määrä:

Käsiteltyjen kaavakkeiden luku. — Antalet behandlade formulär.

	Työnantajien kaavakkeita	Liikeapulaisten kaavakkeita		Työnantajien kaavakkeita	Liikeapulaisten kaavakkeita
	Formulär för arbets- givarna	Formulär för de affärs- anställda		Formulär för arbets- givarna	Formulär för de affärs- anställda
Helsinki — Helsingfors..	302	2 766	Riihimäki	31	79
Turku — Åbo	141	603	Salo	13	44
Tampere — Tammerfors .	154	996	Jämsän Jokivarsi — Jäm- sä—Jokivarsi	11	35
Viipuri — Viborg	60	374	Lieksa	14	57
Kotka	74	336	Seinäjoki	10	40
Kuopio	142	631	Rovaniemi	19	38
Joensuu	16	107	Kuusankoski	11	122
Vaasa — Vasa	47	330	Varkaus	8	67
Jakobstad — Pietarsaari ..	40	109	Oulainen — Oulais	7	22
Kristinestad — Kristii- nankaupunki	20	32	Viitasaari	6	16
Oulu — Uleåborg	104	490	Närpes — Närpiö	6	14
Kajaani — Kajana	14	73			
Yhteensä kaupungit —			Yhteensä muut paikkakun- nat — Summa för andra orter	136	534
Summa för städerna	1 114	6 847	Kalkki yhteensä — Total- summa	1 250	7 381

emellertid noggranna anvisningar rörande verkställandet av urvalet, så att den rätta proportionen mellan affärer av olika art och olika storlek skulle bibehållas. Vid valet av orter för undersökningen försökte man även taga i betraktande området för den förutnämnda tidigare undersökningen, för att största möjliga jämförbarhet skulle ernås mellan resultaten av de två undersökningarna. Sålunda berör den nya undersökningen till största delen samma orter som den tidigare undersökningen. Samtidigt beaktades även att orter representerande olika slags förhållanden för de affärsanställda samt belägna i olika delar av landet voro företrädda.

Materialet för undersökningen insamlades såväl bland arbetsgivare som bland anställda, till vilka för ändamålet utarbetade olika frågeformulär utdelades (jfr Bilagan). Insamlingen av materialet uppdrogs åt de kommunala yrkesinspektörerna, till vilkas inspektionsområde de arbetsplatser höra, vilka äro underställda förenämnda lag. Deras uppgift bestod i att på vederbörande ort utdela och åter insamla frågeformulären samt att lämna hjälp vid blanketternas ifyllande åt dem, som så önskade.

Insamlingen av materialet försiggick under våren 1926 och fortgick i de större städerna ännu under juni månad. Enquëten gällde dock delvis hela året 1925 och delvis förhållandena sådana de voro den sista december nämnda år. Från de skilda orterna erhöles följande antal formulär av olika slag:

Kun tiedustelu, kuten edellä on mainittu, rajoitettiin vain erinäisiin edustaviin paikkakuntiin, ei se anna valaistusta kysymykseen liikeapulaisten kokonaismäärästä koko maassa. Täsmällisiä tietoja tästä määrästä on hyvin vaikeata saada. Kuntien ammattientarkastajat antavat tosin vuosittain tietoja konttori-, kauppa- ja varastoliikkeiden työoloja koskevan lain alaisista työpaikoista ja niissä palveluvista henkilöistä, mutta, kuten asianomaiselta taholta on huomautettu, näitä lukuja ei ole katsottava tarkoin, vaan ne ovat enemmän minilukuja, jotka ovat todellisia määriä alempia.

Kuntien ammattientarkastajien antamien tietojen mukaan työpaikkoja ja liikeapulaisia oli seuraavasti:

	Työpaikkoja Arbetsplatser		Liikeapulaisia Affärsanställda	
	1925	1926	1925	1926
Kaupungeissa — I städerna	10 101	9 862	20 562	25 332
Maaseudulla — På landsbygden	5 632	5 916	9 261	9 683
Koko maassa — I hela landet	15 733	15 778	29 823	35 015

Kuten edellisestä käy selville, oli liikeapulaisten luku vuonna 1926 huomattavasti suurempi kuin vuonna 1925. Missä määrin tämä nousu johtuu liikeapulaistryhmän lisääntymisestä, missä määrin taas siitä, että tiedot jälkimmäiseltä vuodelta ovat tarkemmat, on vaikeata päättää; kummatkin seikat vaikuttanevat osaltaan lopputulokseen.

Näiden edellä mainitun lain alaisten liikeapulaisten lisäksi tiedustelu koski, kuten on mainittu, myös tehtaiden n. s. sisäisissä konttoreissa palvelevaa konttorihenkilökuntaa. Kuntien ammattientarkastajien antamien tietojen mukaan oli varsinaisten liikeapulaisten ja tehtaan konttoreissa palvelevan konttorihenkilökunnan kokonaisluku kaikissa kaupungeissa Maarianhaminaa lukuun ottamatta 28 168. Koskevatko eri kaupunkien luvut liikeapulaismäärää vuonna 1925 vai vuonna 1926, ei ole kaikissa tapauksissa selvää.

Paitsi edellämainittuja summattaisia tietoja tarjoaa vuoden 1920 väestötilasto osittaista valaistusta kysymykseen liikeapulaisten luvusta ja jakautumisesta eri ammatinhaarojen kesken. Tosin seurakuntakirjoihin perustuva väestön ryhmitys ammatin ja elinkeinon mukaan ei ole niin yksityiskohtainen, että sen perustalla varsinaiset liikeapulaiset voitaisiin erottaa itsenäisistä yrittäjistä, mutta sen sijaan n. s. todellinen väenlaskenta maan kymmenessä suurimmassa kaupungissa antaa selvitystä tähän kysymykseen näihin kaupunkeihin nähden.

Då enquëten, såsom tidigare nämnts, begränsades att omfatta endast vissa representativa orter, belyser den icke frågan om totalantalet affärsanställda i hela landet. Att erhålla noggranna uppgifter om detta antal är mycket svårt. De kommunala yrkesinspektörerna lämna visserligen årligen uppgifter över de arbetsplatser, som beröras av lagen angående arbetsförhållandena inom handels-, kontors- och nederlagsrörelserna, samt antalet personer, som äro sysselsatta vid dessa, men enligt vad som från vederbörligt håll uppgivits, äro dessa siffror icke att betrakta såsom exakta, utan snarare såsom minimitäl, vilka understiga de verkliga.

Enligt de kommunala yrkesinspektörernas uppgifter är antalet arbetsplatser och affärsanställda följande:

	Työpaikkoja Arbetsplatser		Liikeapulaisia Affärsanställda	
	1925	1926	1925	1926
Kaupungeissa — I städerna	10 101	9 862	20 562	25 332
Maaseudulla — På landsbygden	5 632	5 916	9 261	9 683
Koko maassa — I hela landet	15 733	15 778	29 823	35 015

Såsom av ovanstående framgår, var antalet affärsanställda år 1926 betydligt större än år 1925. I vilken mån denna stegring beror på en verklig ökning av de affärsanställdas antal, i vilken mån åter därpå, att uppgifterna från det senare året äro noggrannare, är svårt att avgöra; vardera omständigheten verkar kanske delvis på slutresultatet.

Förutom de affärsanställda, som äro underkastade förutnämnda lag, berör enquëten, såsom redan nämnts, även personalen vid fabriker och s. k. inre kontor. Enligt de kommunala yrkesinspektörernas uppgifter var antalet av de egentliga affärsanställda och de vid fabrikskontoren anställda i alla städer med undantag för Mariehamn sammanlagt 28 168. Huruvida siffrorna för de olika städerna beröra antalet affärsanställda år 1925 eller år 1926 framgår icke alltid tydligt av uppgifterna.

Förutom ovannämnda summariska uppgifter giver 1920 års befolkningsstatistik en viss belysning av frågan om de affärsanställdas antal och fördelning på skilda yrkesgrenar. Visserligen är den gruppering av befolkningen efter yrke och näring, som grundar sig på kyrkoböckerna, icke så detaljerad, att man på grund därav kunde skilja de egentliga affärsanställda från de självständiga näringsidkarna, men den s. k. verkliga folkräkningen i landets tio största städer belyser denna fråga med avseende på nämnda städer.

Liikeapulaisten luku ja ryhmitys vuoden 1920 väenlaskennan mukaan. — De affärsanställdas antal och gruppering enligt 1920 års folkräkning.

	Konttori- henkilöstä Konttorskanspersonal		Kaupunkien kaupunkien Handels- ständer		Kaupunkien kaupunkien Handels- ständer		Varastojen Varastojen Lagerförvaltare		Varastojen Varastojen Lagerförvaltare		Ajomiehien, auton- ohjaajien, y. m. Körkarlar, chauff- örer m. m.		Väktäreiden Väktäreiden Väktäreiden		Palveluskunta Tjänstepersonal		Asiainhoito ja Springgossar och filior		Yhteensä Summa	
	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n.—kv.
Helsinki — Helsingfors	2 108	2 943	175	67	768	2 756	107	12	489	71	365	3	91	1	59	5 403	299	4 565	6 157	
Turku — Åbo	432	635	60	8	236	670	40	—	55	4	95	18	1	11	1	82	22	1 029	1 341	
Viipuri — Viborg	451	536	66	11	407	628	2	—	112	4	149	60	3	15	3	122	54	1 384	1 239	
Tampere — Tammerfors	294	540	75	16	176	495	29	3	—	—	—	7	—	—	1	—	—	581	1 055	
Vaasa — Vasa	131	229	40	6	137	222	8	—	26	—	46	4	2	—	—	24	16	416	475	
Oulu — Uleåborg	82	164	39	9	51	237	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	185	410	
Pori — Björneborg	96	128	27	3	74	158	12	1	9	—	34	8	—	—	—	14	1	274	291	
Kuopio	102	151	29	10	84	138	9	—	18	1	37	2	1	—	—	18	9	299	310	
Lahti	36	77	14	3	51	150	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108	230	
Kotka	93	77	11	5	53	99	11	—	17	—	23	—	3	—	—	1	14	225	182	
Yhteensä — Summa	3 825	5 480	536	138	2 037	5 553	238	16	726	80	749	3	193	8	85	11 677	401	9 066	11 690	

Väenlaskennan aineisto ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa ollut niin tarkka, että yllä olevaa luokittelua olisi voitu johdonmukaisesti kaikilla paikkakunnilla noudattaa. Niinpä, kuten taulukosta näkyy, ei Tampereella, Oulussa ja Lahdessa ole erotettu varasto-apulaisia, ajomiehiä ja juoksupoikia y. m., vaan ne on ilmeisesti luokittelemattomina yhdistetty johonkin muuhun ryhmään, joka ei sisälly tähän taulukkoon. Sen sijaan ryhmään „konttori-henkilöitä” ilmeisesti sisältyvät myös tehtaiden n. s. sisäisissä konttoreissa palvelevat konttoriapulaiset, joita ei liikeapulaislaki koske, mutta jotka sen sijaan kuuluvat käsittelyn alaiseen olevan tiedustelun piiriin.

Kysyttäessä, kuinka suurta osaa liikeapulaisista, sellaisena kuin suoritettussa tiedustelussa tämä nimitys käsitetään, tiedustelu koskee, huomataan, että kaupunkien ennen mainitusta kokonaismäärästä, 28 168 liikeapulaista, tiedusteluun osaa ottaneet liikeapulaiset, t. s. ne, jotka itse ovat antaneet tietoja kaavakkeessa B, muodostavat 24.3 %.

Maaseutuun nähden ei ole muita tietoja saatavissa kuin kuntien ammattientarkastajien ennen mainitut tiedot; verrattuna vuoden 1925 liikeapulaismäärään maaseudulla muodosti tiedusteluaineisto siitä vain 5.8 %. Tiedustelun tulokset kaupunkien nähden, joissa tutkimuksenalainen liikeapulaismäärä on noin 1/4, kaikista, on siten paljon edustavampi kuin maaseutuun nähden. Eri kaupungeissa vaihteli tutkimuksen alaisten liikeapulaisten suhteellinen osuus kaikista kaupungin liikeapulaisista

Materialet för folkräkningen har likväl icke alltid varit så fullständigt, att ovanstående klassificering hade kunnat konsekvent genomföras på alla orter. Såsom av tabellen framgår, har man i Tammerfors, Uleåborg och Lahti icke åtskilt lagerbiträden, körkarlar, springgossar o. a., utan blanda de synbarligen oklassificerade hänförs till någon annan grupp, vilken icke ingår i tabellen. I stället ingår i gruppen „kontorspersonal” uppenbarligen även kontorsbiträden vid fabriernas s. k. inre kontor, vilka icke beröras av affärsbiträdeslagen, men vilka dock medtagits vid ifrågavarande enquête.

Granskar man, huru stor del av de affärsanställda, tagna i den betydelse den nu verkställda enquêtes fattat detta ord, som inbegripas i enquêtes, finner man, att av det förutnämnda totalantalet affärsanställda i städerna, 28 168, utgöra de som deltagit i enquêtes, d. v. s. de, vilka själva lämnat uppgifter å formuläret B, 24.3 %.

Vad landsbygden beträffar finnas andra uppgifter icke att tillgå än de förutnämnda uppgifterna av de kommunala yrkesinspektörerna; i förhållande till antalet affärsanställda på landsbygden år 1925 utgjorde det material enquêteen omfattar endast 5.8 %. Enquêtes resultat äro sålunda mycket mera representativa med avseende på städerna, i vilka 1/4 av totalantalet affärsanställda varit föremål för undersökning, än med avseende på landsbygden. I de olika städerna

suuresti. Neljästä suurimmasta kaupungista, joissa tiedustelu käsitti vain puolet kaikista liikeapulaisista, saatiin täydellisimmät tiedot Tampereelta ja vähimmin tietoja Viipurista, joista edellisessä noin $\frac{1}{2}$ ja jälkimmäisessä noin $\frac{1}{8}$ kaikista liikeapulaisista antoi pyydettyt tiedot. Helsingissä noin viidesosa liikeapulaisista oli osallisena tiedustelussa. Muissa kaupungeissa vaihteli liikeapulaisten osuus noin $\frac{1}{8}$:sta $\frac{3}{4}$:aan kokonaismäärästä. Kuopiosta, Oulusta ja Kotkasta saatiin suhteellisen runsaat tiedot.

Edellä on lueteltu erikseen työnantajilta ja liikeapulaisilta saadut kaavakemäärät ja verrattu jälkimmäisten lukua liikeapulaisten kokonaismäärään. Tällöin on kuitenkin huomattava, että, kuten Liitteestä käy selville, työnantajilta pyydettiin tietoja kaikkien niiden palveluksessa olevien liikeapulaisten ammatista ja palkkaeduista. Kun useassa tapauksessa työnantajat ovat antaneet mainitut tiedot koko henkilökunnastaan, mutta sen sijaan liikeapulaisista kaikki eivät ole täyttäneet heille jaettuja kaavakkeita, koskevat työnantaja-kaavakkeiden tiedot suurempaa henkilömäärää kuin liikeapulaisten antamat tiedot. Kuten aikaisemmin mainittiin, on kaavakkeita saatu 1 250 liikekeistä; nämä kaavakkeet sisältävät yksilöllisiä tietoja 10 310 liikeapulaisesta; sen sijaan on vain 7 381 liikeapulaisista itse antanut pyydettyt tiedot. Näiden viimeksi mainittujen joukossa on vain pieni määrä sellaisia, joiden vastaavat työnantaja-kaavakkeet puuttuvat. Verrattaessa työnantajain ja liikeapulaisten itsensä antamia tietoja voi niissä havaita pienekköjä eroavaisuuksia, mutta suurin piirtein ne kuitenkin ovat yhdenmukaisia.

2. Liikkeiden laatu ja suuruus.

Tiedustelun alaiset liikkeet muodostivat vain 7.9 % koko maassa olevien vastaavien liikkeiden kokonaisluvusta. Kaupunkeihin nähden oli jo suhde hieman toinen; niissä nimittäin yli kymmenesosa liikkeistä oli tutkimuksen esineenä. Erilaiset liikkeet ottivat kuitenkin eri suuressa määrässä osaa tiedusteluun. Kun vertaa tiedustelun alaisten kaupunkien eri liikkeiden kokonaislukua ja tiedusteluun osaa ottaneiden liikkeiden lukua, käy ilmi, että tietoja ovat suhteellisesti enimmäkseen antaneet tukuliikkeet, 33.3 % eli kolmasosa kaikista tukku-

växlade det relativa antalet undersökta affärsanställda i förhållande till hela antalet affärsanställda i resp. städer i hög grad. Av de fyra största städerna, i vilka enquëten omfattar endast hälften av alla affärsanställda, erhöles de fullständigaste uppgifterna från Tammerfors och de ofullständigaste från Viborg; på den förra orten lämnade ungefär $\frac{1}{2}$ och på den senare ungefär $\frac{1}{8}$ av alla affärsanställda de begärda uppgifterna. I Helsingfors har ungefär en femtedel av alla affärsanställda deltagit i enquëten. I de övriga städerna växlar det relativa antalet affärsanställda från ungefär $\frac{1}{3}$ till $\frac{3}{4}$ av totalantalet. Från Kuopio, Uleåborg och Kotka erhöles ett jämförelsevis rikligt material.

Ovan har angivits, huru stort antal formulär som erhållits från arbetsgivarna och huru stort antal från de affärsanställda, och antalet av de senare har sammanställts med de affärsanställdas totala antal. Härvid är dock att märka att, såsom av Bilagan framgår, begärdes av arbetsgivarna uppgifter över yrkesspecialitet och löneförmåner för alla i deras tjänst varande affärsanställda. Då i flere fall arbetsgivarna lämnat de ifrågavarande uppgifterna för hela sin personal, men alla affärsanställda däremot icke ifyllt de bland dem utdelade formulären, beröra uppgifterna å arbetsgivarformulären ett större antal personer än de uppgifter, som lämnats av de affärsanställda. Såsom tidigare nämnts, ha formulär erhållits från 1 250 affärer; dessa formulär innehålla personuppgifter över 10 310 affärsanställda; däremot ha endast 7 381 affärsanställda själva lämnat de begärda uppgifterna. Bland de sistnämnda finnas endast ett litet antal sådana, beträffande vilka motsvarande formulär från arbetsgivaren saknas. Vid jämförelse av de uppgifter, som arbetsgivarna och de affärsanställda själva givit, kunna i dem märkas mindre skiljaktigheter, men i stort sett äro de dock likformiga.

2. Affärsföretagens art och storlek.

De företag, enquëten omfattar, utgjorde endast 7.9 % av totalantalet affärsföretag i hela landet. Med avseende på städerna ställde sig förhållandet redan något annorlunda; i dessa var nämligen över en tiondedel av affärsföretagen föremål för undersökning. De skilda företagen deltog likväl i olika stor utsträckning i enquëten. Då man jämför totalantalet olika affärsföretag i de städer, vilka berörts av undersökningen och antalet av de affärsföretag, vilka lämnat uppgifter, finner man, att det relativt största antalet upp-

liikkeistä, sitten seuraavat pankit, joista 30.8 % on ottanut osaa; vakuutusliikkeistä hieman yli viidesosa on antanut tietoja, vähittäisliikkeistä ei aivan viidesosakaan, 19.1 %, ja muista liikkeistä vain 17.3 %.

Kun yksityiskohtaisia tietoja maaseudun liikkeistä puuttuu, ei vastaavia suhdelukuja maaseudun liikkeisiin nähden ole voitu laskea.

Tiedustelun alaiset liikkeet jakautuivat liikkeen laadun ja paikkakunnan mukaan seuraavasti.

giftslämnare utgjorts av partiaffärerna, i det att av dem 33.3 % eller en tredjedel lämnat uppgifter, och därefter följa bankerna, av vilka 30.8 % deltagit i enqueten; av försäkringsföretagen ha något över en femtedel lämnat uppgifter, av minuttaffärerna icke fullt en femtedel, 19.1 %, och av övriga affärsföretag endast 17.3 %.

Då detaljerade uppgifter om företagen på landsbygden saknas, har man icke kunnat beräkna motsvarande proportionstal för landsbygdens vidkommande.

De redovisade företagen fördela sig efter sin art och hemort på följande sätt.

Liikkeet ryhmitettyinä liikkeen laadun ja kotipaikkakunnan mukaan. — Företagen grupperade efter företagens art och hemort.

	Vähittäisliikkeet Minuttaffärer	Tukku- liikkeet Partiaffärer	Tukku- ja vähittäisliikkeet Parti- och minuttaffärer	Teollisuuslaitokset Industriinrättningar	Vakuutuslaitokset Försäkringsanstalter	Pankkilaitokset Bankinrättningar	Muut liikkeet Övriga affärer	Yhteensä Summa
Helsinki — Helsingfors	213	31	10	17	6	8	17	302
Turku, Viipuri, Tampere — Åbo, Viborg, Tammerfors	240	34	8	52	4	8	9	355
Vaasa, Kuopio, Oulu, Kotka — Vasa, Kuopio, Uleåborg, Kotka	215	45	11	56	3	17	20	367
Muut kaupungit — Övriga städer	67	10	4	9	—	—	—	90
Kauppalat y. m. maaseudun yhdyskunnat — Köpingar samt övriga samhällen på landsbygden	104	3	2	17	—	9	1	136
Yhteensä — Summa	839	123	35	151	13	42	47	1 250

Kuten edellä olevista luvuista näkyy, tuli Helsingin osalle lähes 1/4 kaikista liikkeistä, Turussa, Viipurissa ja Tampereella sijaitti 28.4 % niistä, muissa kaupungeissa, joissa oli yli 10 000 asukasta, 29.4 %, pikkukaupungeissa vain 7.2 % ja maaseudun yhdyskunnissa 10.9 %. Eri liikkeiden laatuun nähden voidaan todeta, että tietoja antaneita teollisuuslaitoksia oli suhteellisesti katsoen tuntuvasti enemmän muualla kuin Helsingissä. Tietoja antaneita vakuutus- ja pankkilaitoksia ei ollut pikkukaupungeissa; edellisiä ei myöskään ollut maaseutuyhdyskunnissa.

Seuraavassa on tietoja antaneet liikkeet ryhmitetty liikkeiden suuruuden mukaan, t. s. niiden palveluksessa olevien liikeapulaisten luvun mukaan.

Pienet liikkeet, joissa liikeapulaisten luku vaihteli 1—5 välillä, muodostivat liikkeiden suuren enemmistön, 74.0 % kaikista. Näiden kesken olivat yleisimmät ne liikkeet, joissa liikeapulaisten luku vaihteli 3—5 välillä, ne muodostivat 27.0 % kaikista, mutta pienempiä liikkeitä oli melkein sa-

Såsom av ovanstående tal framgår, kom på Helsingfors inemot 1/4 av alla affärer, på Åbo, Viborg och Tammerfors 28.4 %, på övriga städer med över 10 000 invånare 29.4 %, på småstäderna endast 7.2 % och på landsbygdssamhällena 10.9 %. Med avseende på företagens art kan man konstatera, att antalet industriinrättningar, som lämnat uppgifter, var relativt taget kännbart större annorstädes än i Helsingfors. Redovisade försäkringsföretag och banker funnos icke i småstäderna; om försäkringsanstalter ha uppgifter ej heller erhållits från landsbygdssamhällena.

I det följande ha de företag, som lämnat uppgifter, grupperats efter företagens storlek, d. v. s. efter antalet affärsanställda i deras tjänst.

De små företagen, i vilka de affärsanställdas antal växlade från 1 till 5, utgjorde det stora flertalet, 74.0 %, av alla företag. Bland dem åter voro de företag, i vilka antalet affärsanställda växlade från 3 till 5, de vanligaste, utgörande 27.0 % av alla, men antalet mindre företag var

Liikkeet ryhmiteltyinä liikkeen laadun ja suuruuden mukaan. — Företagen grupperade efter företagens art och storlek.

Liikkeitä, joissa oli alla mainittu määrä liikeapulaisia Affärer med nedanstående antal affärsanställda	Vähittäisliikkeet Minut-affärer	Tukku-liikkeet Parti-affärer	Tukku- ja vähittäisliikkeet Parti- och minut-affärer	Teollisuuslaitokset Industri- inrättningar	Vakuutuslaitokset Försäkringsanstalter	Pankkilaitokset Bankinrättningar	Muut liikkeet Övriga affärer	Yhteensä Summa
1	284	11	—	26	2	2	5	330
2	190	14	2	31	3	10	8	258
3—5	219	32	10	46	2	12	16	237
6—10	83	30	11	28	—	6	4	162
11—20	31	17	6	10	3	5	9	81
21—50	20	16	4	7	1	4	4	56
51—100	5	—	—	2	1	1	1	10
101—200	5	2	2	1	—	1	—	11
201 tai enemm. — l. flere	2	1	—	—	1	1	—	5
Yhteensä — Summa	839	123	35	151	13	42	47	1 250

man verran, 26,4 % kaikista. Verrattaessa eri laatuisten liikkeiden suuruutta käy selville, että aivan pienet liikkeet, joissa oli vain 1 apulainen, muodostivat vähittäisliikkeiden suurimman ryhmän, kun sitä vastoin muissa liikkeissä oli tavallisin 3—5:n välillä vaihteleva liikeapulaismäärä.

Kuten luonnollista onkin, sijaitsivat suuret liikkeet pääasiallisesti Helsingissä ja, vaikka vähemmän, Turussa, Viipurissa ja Tampereella, jota vastoin niitä on aivan vähän pienemmissä kaupungeissa ja maaseudulla.

Ylläolevat luvut eivät kuitenkaan anna oikeata kuvaa liikkeiden erilaisesta suuruudesta tiedustelun alaisillakaan paikkakunnilla, sillä on huomattava, että suurehkot liikkeet ottivat suhteellisesti paljon runsaammin osaa tiedusteluun kuin pienet. Kun aivan pienistä liikkeistä vain 1/7 antoi pyydettyjä tietoja, saatiin vastaavasti noin 1/2:lta suurehkoja liikkeistä, joilla oli enemmän kuin 20 liikeapulaista palveluksessaan, asianomaiset kaavakkeet. Näin ollen painavat suurten liikkeiden olot huomattavasti leimansa seuraavassa esitettyihin tietoihin.

Kun tietoja antaneet liikeapulaiset ryhmitellään, samoin kuin edellä liikkeet, liikkeen laadun mukaan (vrt. taulukkoa II taululiitteessä), käy ilmi, että suurin osa, 53,5 %, liikeapulaisista oli vähittäisliikkeiden palveluksessa; tukku- sekä tukku- ja vähittäisliikkeiden palveluksessa oli 20,2 %, teollisuuslaitosten 12,5 %, vakuutuslaitosten 4,6 %, pankkilaitosten 5,1 % ja muiden liikkeiden palveluksessa 4,1 %. Kun otetaan huomioon liikkeiden suuruus, havaitaan, että tiedustelun alaisia liikeapulaisia on enimmänsinä ryhmässä, missä niiden määrä vaihteli 21 ja 50:n välillä, ja lähinnä tätä liikkeissä, joissa oli 3—5 ja 6—10 liikeapulaista.

nästan lika stort, 26,4 %. Vid jämförelse av de olika företagens storlek framgår, att alldeles små affärer, med endast 1 biträde, bildade den största gruppen bland minutaffärerna, då däremot i övriga företag biträdenas antal vanligen växlade mellan 3 och 5.

Såsom naturligt voro de stora företagen huvudsakligen belägna i Helsingfors samt, om än i mindre utsträckning, i Åbo, Viborg och Tammerfors, varemot sådana ytterst sällan förekommo i de mindre städerna och på landsbygden.

Ovanstående siffror giva likväl icke en riktig bild av företagens olika storlek ens på de orter, som inbegripits i enquëten, ty det är att märka, att bland de företag, som deltog i enquëten, de större affärerna voro talrikare än de mindre. Under det att av de alldeles små företagen endast 1/7 lämnade de begärda uppgifterna, erhöles vederbörande formulär från ungefär 1/2 av sådana större företag, vilka i sin tjänst hade mer än 20 affärsbiträden. Sålunda trycka förhållandena vid de stora företagen i avsevärd grad sin prägel på de uppgifter, som i det följande meddelas.

Då de affärsanställda, som lämnat uppgifter, grupperas på samma sätt som affärsföretagen efter företagens art (jfr tabell II i tabellbilagan), finner man, att vid minutaffärer voro anställda 53,5 % eller största delen av dem, vid parti- samt parti- och minutaffärer 20,2 %, vid industriella inrättningar 12,5 %, vid försäkringsanstalter 4,6 %, vid bankföretag 5,1 % och vid övriga företag 4,1 %. Tager man i betraktande företagens storlek, kommer det största antalet affärsanställda på den grupp, som bildas av företag med 21—50 biträden, och därefter följa de företag, där antalet affärs-

Verrattaessa tietoja antaneiden liikkeiden ja niissä olevien tietoja antaneiden liikeapulaisien lukua (vrt. taulukkoa II B ja C taululiitteessä), käy ilmi, että suurissa liikkeissä palvelevat liikeapulaiset paljon vähemmän ovat täyttäneet heille annettuja kaavakkeita kuin pienten liikkeiden palveluksessa olevat. Varsinkin on suurpankkien henkilökunta miltei kokonaisuudessaan kieltäytynyt antamasta pyydettyjä tietoja. Siten on erään pankkilaitoksen henkilökunnasta, jonka muodosti yli 200 henkilöä, vain 7 henkilöä antanut tietoja itseltään, ja toisen pankin yli 100-henkisestä apulaismäärästä vain 1 henkilö.

3. Liikeapulaiset ryhmitettyinä erikoisammatin mukaan.

N. s. liikeapulaislain alainen henkilöryhmä on kokoonpantu hyvinkin erilaisista aineksista. Kun mainittu laki koskee kaikkia kauppa-, konttori- ja varastoliikkeiden palveluksessa olevia henkilöitä, n. s. liikeapulaisia, käsittää tämä nimitys sekä johtavaa, henkistä työtä tekeviä henkilöitä, kuten liikkeiden johtajia ja alijohtajia, sikäli kun ne eivät ole liikkeen omistajia tai sen osakkaita, että varsinaisesti ruumiillista työtä tekeviä varastomiehiä ja siivoojia. Jaoteltaessa saatuja tietoja liikeapulaisien ammatin mukaan on ryhmitykseen nähden otettu huomioon työn laatu sekä ne olot, joissa tätä työtä suoritetaan. Tietenkin on aina rajatapauksia, joiden lukeminen toiseen tai toiseen ryhmään on jonkun verran mielivaltaista, koska asianomaisten työ on niin monipuolista, että on vaikeata määrätä, mikä on pääasiallinen työ. Seuraavassa ovat liikeapulaiset ryhmitetyt kahdeksaan pääryhmään:

- I. Konttorihenkilökunta
- II. Kauppatarkkailijat
- III. Myymälähenkilökunta
- IV. Varastohenkilökunta
- V. Vahtimestarit
- VI. Asiapojat ja -tytöt.
- VII. Ruumiillisen työn tekijät
- VIII. Ammatti ilmoittamaton.

Näihin ryhmiin nähden on huomattava, että kauppatarkkailijaryhmään kuuluvat vain säännöllistä palkkaa nauttivat, liikkeisiin vakinaisesti kiinnitetty kauppatarkkailijat, joihin vastoin n. s. provisioimatkustajia ei ole otettu tiedustelun piiriin, koska näiden palkkauksen ja työolojen selvittäminen on erittäin hankalaa. Varastohenkilökuntaan

ansäällä växlade mellan 3 och 5 samt 6 och 10. Vid sammanställning av antalet företag, som lämnat uppgifter, och antalet vid dem anställda biträden (jfr tabell II B och C i tabellbilagan) framgår, att de affärsanställda vid de större företagen i mycket mindre utsträckning ifyllt de till dem utdelade formulären än de vid små affärer anställda. I synnerhet har personalen vid storbankerna nästan genomgående vägrat att avgiva de begärda uppgifterna. Sålunda ha vid en bank, där personalen omfattade över 200 personer, endast 7 personer lämnat uppgifter om sig, och vid en annan bank med över 100 biträden, endast 1 person.

3. De affärsanställda fördelade efter yrkesspecialitet.

Den grupp personer, som är underkastad den s. k. affärsbiträdeslagen, är sammansatt av mycket olika element. Då nämnda lag berör alla dem, som äro anställda vid handels-, kontors- och nederlagsrörelser, omfattar benämningen affärsanställd såväl intellektuella arbetare i ledande ställning, såsom direktörer och underdirektörer, för såvitt de icke äro ägare till eller delägare i affären, som lagerarbetare och städerskor, vilka utföra egentligt kroppsarbete. Vid fördelning av de erhållna uppgifterna efter de affärsanställdas yrkesspecialitet, ha arbetets art samt de förhållanden, under vilka arbetet utföres, tagits i betraktande. Gränsfall, vilkas hänförelse till den ena eller andra gruppen är i någon mån godtyckligt, förekomma givetvis alltid, då ifrågasättande personers arbete är så mångsidigt, att det är svårt att avgöra, vilket som är deras huvudsakliga arbete. I det följande äro de affärsanställda grupperade i åtta huvudgrupper:

- I. Kontorspersonal
- II. Handelsresande
- III. Butikspersonal
- IV. Lagerpersonal
- V. Vaktmästare
- VI. Springgossar och -flickor
- VII. Kroppsarbetare
- VIII. Yrket ouppgivet.

Med avseende på dessa grupper bör märkas, att till gruppen handelsresande höra endast de resande, som åtnjuta regelbunden lön och äro ordinarie anställda vid företagen, under det att s. k. provisionsresande icke medtagits i enquéten, emedan utredningen av deras avlönning och arbetsförhållanden ställer sig synnerligen svår. Till

on luettu varastonhoitajat, -kirjanpitäjät ja -myyjät. Näistä kirjanpitäjien työ suuresti muistuttaa konttorihenkilökunnan ja myyjän taas myymälähenkilökunnan työtä. Kun se kuitenkin suoritetaan toisenlaisissa oloissa kuin edellä mainittujen ryhmien, on katsottu selvemäksi käsitellä nämä liikeapulaiset eri ryhmänä.

Kun edellä mainittuihin ryhmiin kuuluu aivan eri laatuista ja enemmän tai vähemmän vaativaa työtä tekeviä, on koetettu tehdä sellainen aliryhmitys, josta kävisi ilmi myös työn vaativaisuus, s. o. toiselta puolen varsinainen johtava, luova henkinen työ ja toiselta puolen osittain mekaaninen työ, jossa vaaditaan enemmän tottumusta kuin varsinaista, suurempaa ammattitaitoa. Tämän nojalla erotetaan konttorihenkilökunnassa seuraavat 3 aliryhmiä. I. *Johtavassa asemassa olevat*; tähän ryhmään on silloin luettu m. m. konttori-, osto-, myynti- y. m. osastonjohtajat, prokuristit, asiamiehet, sihteerit, kamreerit y. m. II. *Vaativassa työssä olevat*, joiden työn suorittamiseen tarvitaan ammattitietoja; tähän kuuluvat konttorien kirjanpitäjät ja kassanhoitajat, kotimaiset ja ulkomaiset kirjeenvaihtajat y. m. s. III. *Yksinkertaisessa työssä olevat*; tähän ryhmään on otettu kone- ja pikakirjoittajat, lähettäjä, laskuttajat, rahastajat, tullajat sekä ne konttoristit ja kirjurit, jotka eivät tarkemmin ole määritelleet työtänsä. Tämä jako on tietysti osittain ollut hankalaa, koska työn todellisen laadun arvioiminen ammattinimen mukaan voi johtaa harhaan, kun samaa nimitystä voidaan käyttää tarkoittamaan erilaista ja laadultaan eriarvoista työtä suorittavia liikeapulaisia. Samoin epämääräinen nimitys konttoristi tai kirjuri voi tarkoittaa erilaatuista työtä tekeviä henkilöitä. Näissä epäselvissä tapauksissa on koetettu myös ottaa huomioon muut asianomaisen henkilön työtä ja hänen asemaansa valaisevat seikat, kuten palkan suuruus y. m. s. Suurin piirtein voidaan katsoa edellä mainitun ryhmityksen kuitenkin jakavan konttorihenkilökunnan työsuoritusten mukaan. Mitä toiseen suureen liikeapulaisryhmään, myymälähenkilökuntaan tulee, se on jaettu seuraaviin aliryhmiin: I. *myymälänhoitajat ja osastonhoitajat*, II. *myymäläapulaiset* ja III. *myymäläkassanhoitajat*. Varastohenkilökunta jakautuu kolmeen aikaisemmin esitettyyn ryhmään: I. *varastonhoitajat*, II. *varastokirjanpitäjät* ja III. *varasto- sekä tukku-myyjät*. Muut ryhmät on käsitelty kokonaisina, koska niihin ei kuulu niin erilaista työtä suorittavia apulaisia.

lagerpersonalen ha hänförts lagerförvaltare, -bokhållare och -försäljare. Av dessa ha bokhållarna ett arbete, som påminner om kontorspersonalens, och försäljarnas arbete åter påminner om butikspersonalens. Då de likväl utföra sina arbeten under andra förhållanden än de förutnämnda grupperna, har det ansetts redigast att behandla dessa affärsanställda som en grupp för sig.

Då till ovannämnda grupper höra personer med alldeles olikartat och mer eller mindre krävande arbete, har man försökt åstadkomma en undergruppering, varav även skulle framgå arbetets kvalitet, d. ä. å ena sidan det egentliga ledande, skapande intellektuella arbetet och å andra sidan det delvis mekaniska arbete, som fordrar mera vana än någon egentlig större yrkesskicklighet. På grund härav ha inom kontorspersonalen särskilts följande 3 undergrupper. I. *Affärsanställda i ledande ställning*; till denna grupp ha hänförts bl. a. kontors-, inköps-, försäljnings- o. a. avdelningschefer, prokurister, ombud, sekreterare, kamrerare o. s. v. II. *Affärsanställda med krävande arbete*, vars utförande förutsätter fackkunskaper; hit höra kontorsbokhållare och kassörer, inhemska och utländska korrespondenter o. a. d. III. *Affärsanställda med enkelt arbete*; denna grupp omfattar maskinskriverskor, stenografer, expediter, fakturerare, inkassörer, förtullare samt de kontorister, vilka icke närmare uppgivit sitt arbete. Denna indelning har givetvis i en del fall varit svår att genomföra, emedan yrkesbenämningen kan vara vilseledande för bedömandet av arbetets verkliga art, då samma benämning kan användas för att beteckna affärsanställda, som utföra arbete av skiljaktigt slag och olika värde. Sålunda kan den obestämda benämningen kontorist eller bokhållare beteckna personer, som utföra arbete av olika slag. I dessa osäkra fall har man även försökt taga i betraktande andra omständigheter, som belysa personens i fråga arbete och ställning, såsom lönens storlek o. d. I stort sett kan man dock anse, att kontorspersonalen genom den ovannämnda grupperingen indelats efter dess arbetsprestationer. Vad den andra stora gruppen av affärsanställda, butikspersonalen, vidkommer, är den indelad i följande undergrupper: I. *butiks- och avdelningsföreståndare*, II. *butiksbiträden* och III. *butikskassörskor*. Lagerpersonalen indelas i de tre redan tidigare angivna grupperna: I. *lagerförvaltare*, II. *lagerbokhållare* och III. *lager- samt partiförsäljare*. Övriga grupper äro behandlade såsom sådana, utan närmare uppdelning, emedan till dem icke hörn biträden med alltför olikartat arbete.

Seuraavassa taulukossa tiedusteluun osalliset liikeapulaiset on ryhmitetty sekä erikoisammatin mukaan, noudattaen edellä esitettyä ammattijakoa, että liikkeen laadun mukaan, missä he palvelevat.

I följande tabell äro de affärsanställda, som deltagit i enquëten, fördelade efter yrkesspecialitet i enlighet med ovanangivna indelning samt efter det slag av företag, vid vilket de voro anställda.

Liikeapulaiset ryhmitettyinä erikoisammatin ja liikkeiden laadun mukaan. — De affärsanställda grupperade efter yrkesspecialitet och företag.

	Vahittais- liikkeet Minut- affärer	Tukku- liikkeet Parti- affärer	Tukku- ja vahittais- liikkeet Parti- och minut- affärer	Teolli- suuslai- tokset Industri- inrätt- ningar	Vakuu- tuslai- tokset Försäkr- ings- anstalter	Pankki- laitokset Bankin- rättain- gar	Muut liikkeet Andra affärer	Yhteensä Summa
<i>Konttorihenkilökunta — Kontors- personal</i>	480	626	104	723	300	340	205	2 778
<i>Johtavassa asemassa — I le- dande ställning</i>	28	53	8	28	28	64	14	223
<i>Vaativassa työssä — Med krä- vande arbete</i>	128	157	31	148	24	100	48	636
<i>Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete</i>	324	416	65	547	248	176	143	1 919
<i>Kauppamatkustajat — Handelsre- sande</i>	6	92	10	4	—	—	1	113
<i>Myymälähenkilökunta — Butiks- personal</i>	2 623	20	114	50	—	—	12	2 819
<i>Myymälänhoitajat — Butiksföre- ståndare</i>	277	—	6	4	—	—	—	287
<i>Myymäläapulaiset — Butiksbi- träden</i>	2 280	20	102	46	—	—	12	2 460
<i>Myymäläkassanhoitajat — Bu- tikskassörskor</i>	66	—	6	—	—	—	—	72
<i>Varastohenkilökunta — Lager- personal</i>	145	142	16	53	—	—	13	369
<i>Varastonhoitajat — Lagerför- valtare</i>	62	32	6	29	—	—	9	138
<i>Varastokirjanpitäjät — Lager- bokhållare</i>	14	21	1	22	—	—	1	59
<i>Varastomyyjät — Lagerförsäl- jare</i>	69	89	9	2	—	—	3	172
<i>Vahtimestarit — Vaktmästare</i>	—	4	—	4	8	18	1	35
<i>Asiapojat ja -tytöt — Springgos- sar och -flickor</i>	419	91	30	73	31	18	53	715
<i>Ruumiillisen työn tekijät — Kropps- arbetare</i>	277	222	15	17	2	—	13	546
<i>Ammatti tuntematon — Yrket okänt</i>	1	5	—	—	—	—	—	6
Yhteensä — Summa	3 951	1 202	289	924	341	376	298	7 381

Molempiin liikeapulaisten pääryhmiin, konttori- ja myymälähenkilökuntaan, kuului yhteensä 75.8 % kaikista liikeapulaisista, jakautuen melkein tasan näiden kahden välille. Näiden jälkeen lähinnä suurimman ryhmän muodostivat asiapojat ja -tytöt, joita oli 715 henkeä eli 9.7 % kaikista. Ruumiillisen työn tekijöitä oli 7.4 %, varastohenkilökuntaa 5.0 %, jota vastoin muut ryhmät olivat aivan pieniä. Verrattaessa konttorihenkilökunnan jakautumista sen alaryhmiin havaitaan yli 2/3:n kuuluvan

Av de affärsanställda hörde sammanlagt 75.8 % till de båda huvudgrupperna kontors- och butiks-
personal, och de fördelade sig nästan jämt mellan dessa två grupper. Den näst största gruppen utgjordes av springgossar och -flickor, vilkas antal var 715 eller 9.7 % av alla. Kroppsarbetarna utgjorde 7.4 % och lagerpersonalen 5.0 %, under det att övriga grupper voro alldeles obetydliga. Vid granskning av kontorspersonalens fördelning på resp. undergrupper framgår, att över 2/3 av

alimpaan, yksinkertaisessa työssä olevien ryhmään, jota vastoin ylimpään kuului vain noin 8 % konttoriapulaisista. Myymälähenkilökunnan suurin osa, s. o. 87.3 %, kuului myymäläapulaisiin; myymälähoitajia oli noin $\frac{1}{10}$ koko henkilökunnasta; varsinaisia myymäläkassanhoitajia vain 2.6 %.

Mitä eri ammattien jakautumiseen eri liikealojen kesken tulee, on konttorihenkilökuntaa absoluutisesti enimmäen teollisuuslaitosten ja tukkuliikkeiden palveluksessa, edellisten palveluksessa 723 ja jälkimmäisten 626 henkeä. Suurin osa myymälähenkilökunnasta oli tietysti vähittäisliikkeiden palveluksessa. Mutta näiden palveluksessa oli myös huomattava määrä konttoriapulaisia, 480 henkeä eli 12.1 % näiden liikkeiden henkilökunnasta. Asia-poikia ja -tyttöjä oli näissä liikkeissä hieman vähemmän, 10.6 %, ja ruumiillista työtä tekeviä, t. s. ajomiehiä, siivoojia y. m. s., 7.0 %. Tukku-liikkeissä konttoriapulaiset muodostivat hieman yli puolet, 52.1 %, kaikista; varsinaisen työväki oli suhteellisesti lukuisampi kuin muilla aloilla, niiden osuuden ollessa 18.5 %. Myöskin varastohenkilökuntaa oli enimmäen näissä liikkeissä, 11.8 % kaikista, kun vastaava luku vähittäisliikkeisiin nähden oli vain 3.7 %. Teollisuuslaitosten henkilökunnasta oli 78.3 % konttoriapulaisia, 7.9 % asiapoikia tai -tyttöjä, 5.7 % varasto- ja 5.4 % myymäläapulaisia. Pankki- ja vakuutuslaitoksissa konttoriapulaiset muodostivat vielä suuremman osan henkilökunnasta kuin teollisuuslaitoksissa, edellisissä 90.4 ja jälkimmäisissä 82.9 %. Pankeista on saatu tietoja yhtä monelta vahtimestarilta kuin asiapojalta.

4. Liikeapulaisten sukupuoli, ikä ja siviilisäät.

Tutkimuksen alaisista liikeapulaisista oli 2 903 miespuolista ja 4 478 naispuolista, joten edelliset muodostivat 39.3 % kaikista eli siis noin $\frac{2}{5}$. Verrattaessa vastaavaa suhdetta maan 10 suurimmassa kaupungissa todellisen väenlaskennan tulosten mukaan (vrt. siv. 11) oli 43.7 % kaikista liikeapulaisista miespuolisia.

Eri liikeryhmissä vaihteli lukumäärään nähden miespuolisten ja naispuolisten apulaisten välinen suhde huomattavasti. Vakuutus- ja pankkilaitoksissa oli naispuolisia liikeapulaisia noin $\frac{3}{4}$ kaikista apulaisista, jota vastoin tukkuliikkeissä $\frac{2}{3}$ henkilökunnasta oli miehiä. Mutta viimeksi mainittu ala olikin ainoa, jolla miehet olivat enemmistönä; niinpä vähittäisliikkeiden henkilökun-

kontorsbiträdena hörde till den lägsta kategorin, med enkelt arbete, då däremot till den högsta endast hörde ungefär 8 %. Största delen av butikspersonalen, d. v. s. 87.3 %, utgjordes av butiksbiträden; butiksföreståndare voro ungefär $\frac{1}{10}$ av hela personalen, och egentliga butikskassörskor endast 2.6 %.

Vad de olika yrkesgruppernas fördelning på olika slag av företag beträffar, förekom det absolut taget största antalet kontorsbiträden vid de industriella inrättningarna och partiaffärerna, vid de förra 723 och vid de senare 626 personer. Största delen av butikspersonalen var givetvis anställd vid minutaffärerna. Men vid dessa var även ett anmärkningsvärt stort antal kontorsbiträden anställda, 480 personer eller 12.1 % av hela personalen vid dessa affärer. Springgossarna och -flickorna bildade i dessa affärer en något mindre del, 10.6 %, och kroppsarbetarna, d. ä. körkarlar, städerskor o. d., 7.0 %. I partiaffärerna utgjorde kontorsbiträdena något över hälften, 52.1 %, av hela personalen och kroppsarbetarnas antal var relativt taget större än på övriga områden, i det att deras andel utgjorde 18.5 %. Även lagerpersonalen var jämförelsevis mest talrik i dessa affärer, 11.8 % av alla, då motsvarande tal i fråga om minutaffärerna endast var 3.7 %. Av personalen vid de industriella inrättningarna voro 78.3 % kontorsbiträden, 7.9 % springgossar eller -flickor, 5.7 % lager- och 5.4 % butiksbiträden. Vid bank- och försäkringsföretagen utgjorde kontorsbiträdena en ännu större del av personalen än vid de industriella inrättningarna, vid de förra 90.4 och vid de senare 82.9 %. Från bankerna ha uppgifter erhållits till lika antal från vaktmästare och springgossar.

4. De affärsanställdas kön, ålder och civilstånd.

Av de redovisade affärsanställda voro 2 903 män och 4 478 kvinnor, vadan de förra utgjorde 39.3 % av alla eller ungefär $\frac{2}{5}$. Enligt resultatet av den verkliga folkräkningen i landets 10 största städer (jfr sid. 11) voro 43.7 % av alla affärsanställda män.

Inom de olika företagsgrupperna växlade proportionen mellan män och kvinnor anmärkningsvärt. Vid försäkringsanstalter och bankinrättningar utgjorde de kvinnliga affärsanställda ungefär $\frac{3}{4}$ av alla biträden, då däremot vid partiaffärerna $\frac{2}{3}$ av personalen voro män. Men det sistnämnda området var också det enda, där männen utgjorde majoriteten; av personalen vid minut-

Liikeapulaiset ryhmitettyinä liikkeen laadun ja paikkakunnan sekä sukupuolensa ja siviilisäätynsä mukaan. — De affärsanställda grupperade efter företagens art och ort samt efter kön och civilstånd.

	Miehiä Män %	Naisia Kvinnor %	Miehistä oli naimattomia Av männen voro ogifta %	Naisista oli naimattomia Av kvinnorna voro ogifta %
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	32.3	67.7	62.8	86.7
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	66.6	33.4	52.0	90.5
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	50.2	49.8	59.3	87.5
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	42.3	57.7	52.7	88.7
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	21.7	78.3	52.7	95.5
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	26.6	73.4	53.0	91.3
Muut liikkeet — Övriga affärer	38.6	61.4	47.8	83.6
Helsinki — Helsingfors	36.8	63.2	55.2	85.0
Turku, Viipuri, Tampere — Åbo, Viborg, Tammerfors	38.4	61.6	61.2	91.0
Vaasa, Kuopio, Oulu, Kotka — Vasa, Kuopio, Uleå- borg, Kotka	44.2	55.8	54.3	90.5
Muut kaupungit — Övriga städer	45.2	54.8	57.9	82.4
Maaseudun yhdyskunnat — Samhällen på landsbygden	36.1	63.9	62.2	88.3

nasta 67.7 % oli naisia, muissa liikkeissä 61.4 % ja teollisuuslaitoksissa 57.7 %.

affärerna voro sålunda 67.7 % kvinnor, vid övriga företag 61.4 % och vid industriinrättningar 57.7 %.

Vähittäisliikkeet sekä niissä palveleva henkilökunta ryhmitettyinä myyntitavaran nojalla. — Minutaffärerna samt personalen vid dem grupperade enligt försäljningsvara.

	Liikkeiden luku Antal affärer	Liikeapulaisten luku Antal anställda m n. — kv.	Naisia %:na kalkista. Kvinnor i % av samtliga
Ravintotarvikekaupat — Livsmedelsbutiker	281	130 639	83.1
Ruoka- ja siirtomaatavarakaupat — Matvaru- och kolonialvarubutiker	151	88 274	75.7
Maitokaupat — Mjölkbutiker	40	3 120	97.6
Leipäkaupat — Brödbutiker	46	6 175	96.7
Lihakaupat — Köttbutiker	44	33 70	68.0
Tupakkakaupat — Tobaksaffärer	12	5 17	77.8
Kukka-, siemen-, hedelmä- y.m. kaupat — Blom- ster-, frö-, frukt- m. fl. affärer	37	6 83	93.3
Kangas- ja lyhyttavarakaupat — Tyg- och kort- varuaffärer	177	62 470	88.3
Kenkä- ja nahkakaupat — Sko- och läderaffärer	53	31 131	80.9
Rauta-, kone-, urheilu- y.m. kaupat — Järn-, maskin-, sport- m. fl. affärer	53	311 107	25.6
Kalusto-, porsliini-, matto- y.m. kaupat — Mö- bel-, porslins-, matt- m. fl. affärer	43	56 86	60.6
Kirja- ja paperikaupat — Bok- och pappers- handel	69	100 301	75.1
Maakaupat — Lanthandel	51	92 117	56.0
Tavaratalot y.m. sentapaiset liikkeet Varuhus m. fl. dyl. affärer	17	451 609	57.5
Muut vähittäiskaupat — Övriga minutaffärer	46	34 113	76.9
Yhteensä — Summa	839	1 278 2 673	67.7

Tarkastettaessa erilaatuisissa vähittäisliikkeissä liikeapulaisten jakautumista sukupuolen mukaan voidaan todeta, että ruokatavarakaupoissa oli naisten käyttäminen hyvin yleistä. Niinpä maito- ja leipäkaupoissa oli sängen harvoin miespuolisia liikeapulaisia; näissä liikkeissä naispuolisten liikeapulaisten osuus oli edellisissä 97.6 % ja jälkimmäisissä 96.7 % kaikista. Sen sijaan lihakaupoissa käytettiin jonkun verran enemmän miespuolisia apulaisia, 32.0 %, ja siirtomaatavaraliikkeissä oli 24.3 % henkilökunnasta miespuolisia. Kukka- ja hedeelmäkaupoissa samoin kuin kangas- ja kenkäläisyyksien kaupoissa muodostivat naispuoliset liikeapulaiset yli 4/5 kaikista. Sen sijaan oli rauta-, kone- ja urheilukaupoissa enimmäkseen miespuolista henkilökuntaa, 74.4 %, ja maakaupoissa samoin kuin suurissa, erilaatuisista tavaraa eri osastoittain myyvissä liikkeissä ja tavarataloissa oli myös suhteellisen paljon miespuolisia liikeapulaisia; edellisissä ne muodostivat 44.0 % ja jälkimmäisissä 42.5 % kaikista.

Då man granskar de affärsanställdas fördelning efter kön vid olika slag av minutaffärer, kan man konstatera, att vid livsmedelsaffärer användas kvinnor mycket allmänt. Sällunda förekommo manliga biträden mycket sällan i mjölk- och brödbutikerna, medan i dem de kvinnliga biträdena utgjorde 97.6 % av samtliga i de förra och 96.7 % i de senare. I stället anlitades i köttbutikerna i något större utsträckning manliga biträden, 32.0 %, och i kolonialvaruaffärerna voro 24.3 % av personalen män. I blomster- och fruktaffärer ävensom i tyg- och skoaffärer utgjorde de kvinnliga affärsanställda över 4/5 av hela antalet. Däremot förekom i järn-, maskin- och idrottsaffärer för det mesta manlig personal, 74.4 %, och i lanthandelsbutikerna och i de större affärerna med skilda varuavdelningar ävensom i varuhusen var antalet manliga biträden även jämförelsevis stort, utgörande i de förra 44.0 % och i de senare 42.5 % av alla.

Liikeapulaiset ryhmitettyinä erikoisammattin, sukupuolen ja siviilisäädyn mukaan. — De affärsanställda grupperade efter yrkesspecialitet, kön och civilstånd.

Erikoisammatti — Yrkesspecialitet	Miehiä Män %	Naisia Kvinnor %	Miehistä oli naimattomia Av männen voro ogifta %	Naisista oli naimattomia Av kvinnorna voro ogifta %
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal</i>	30.6	69.4	48.2	89.4
Johtavassa asemassa — I ledande ställning	78.0	22.0	20.7	95.9
Vaativassa työssä — Med krävande arbete	21.2	78.8	45.2	86.4
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete ..	28.2	71.8	57.7	90.2
<i>Kauppamatkustajat — Handelsresande</i>	100.0	—	35.4	—
<i>Myymälähenkilökunta — Butikspersonal</i>	21.9	78.1	63.0	85.5
Myymälähoitajat — Butiksforestandare	44.3	55.7	27.6	72.5
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden	19.9	80.1	72.2	86.6
Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor	—	100.0	—	84.7
<i>Varastohenkilökunta — Lagerpersonal</i>	85.1	14.9	53.2	92.7
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare	95.7	4.3	34.8	66.7
Varastokirjanpitäjät — Lagerbokhållare	72.9	27.1	48.8	93.8
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	80.8	19.2	71.9	97.0
<i>Vahtimestarit — Vaktmästare</i>	97.1	2.9	52.9	100.0
<i>Asiapoijat ja -tytöt — Springgossar och -flickor</i>	62.2	37.8	100.0	100.0
<i>Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare</i>	96.7	3.3	35.6	44.4
<i>Ammatti tuntematon — Yrket okänt</i>	16.7	83.3	—	100.0
Yhteensä — Summa	39.3	60.7	57.1	88.0

Edellisessä taulukossa on verrattu liikeapulaisten jakautumista myös sukupuolen mukaan eri erikoisammateissa. Konttorihenkilökunnasta oli suurin osa, 69.4 %, naisia; huomattava on kuitenkin, että johtavassa asemassa olevat konttoriapulaiset yleensä ovat miehiä; vain 22.0 % näistä on naisia. Sen sijaan oli vaativassa työssä olevista 78.8 % naisia ja yksinkertaisessa työssä olevista 71.8 %.

I föregående tabell ha de affärsanställda inom de olika specialyrkena fördelats även efter kön. Av kontorspersonalen var största delen, 69.4 %, kvinnor; märkas bör likväl, att de, som innehade ledande ställning, i allmänhet voro män; endast 22.0 % av dem voro kvinnor. Däremot voro av de biträden, som hade krävande arbete, 78.8 % och av biträdena med enkelt arbete 71.8 %

Kauppatuomastajien joukossa ei ollut ainoatakaan naista. Myymälähenkilökunnasta taas yli 3/4 oli naisia; myymälähoitajien joukossa on suhteellisesti enemmän miehiä kuin varsinaisten myymälä-apulaisten joukossa, jota vastoin myymäläkassanhoitajat kaikki poikkeuksetta ovat naisia. Varastohenkilökunnassa ovat miehet ehdottomana enemmistönä, muodostaen 85.1 % koko ryhmästä. Vahimestarit samoin kuin varsinainen työväki olivat yleensä miespuolisia; naisia oli vain 2.9 ja 3.3 % heistä. Samoin oli asiapoikia jonkun verran enemmän kuin asiattutkijia; edelliset muodostivat 62.2 % ryhmästään.

Edellisissä tauluissa on myös esitetty tietoja liikeapulaisten siviilisäädystä. Miespuolisista liikeapulaistista oli 57.1 % eli vähän yli puolet naimattomia; naispuolisiin nähden oli vastaava luku 88.0 %, joten siis 7/8 näistä oli naimattomia. Miespuolisiin liikeapulaistisiin nähden voidaan todeta, että vähittäisliikkeiden henkilökunnan joukossa oli suhteellisesti enimmän naimattomia, 62.8 %, kaikista; muilla liikealoilla tämä prosenttiluku vaihteli yleensä 50—60:n välillä. Naispuolisista liikeapulaistista taas oli naimattomia enimmän vakuutus- ja pankkilaitoksissa, joissa niitä oli 95.5 ja 91.3 % kaikista. Muissakin liikkeissä oli naimattomien naisapulaisten osuus yleensä suurempi kuin 85 % kaikista naisapulaistista. Kun miespuolisista apulaistista myymälähenkilökunnan joukossa tapaa enemmän naimattomia kuin konttoriapulaisten keskuudessa, oli suhde päinvastainen naispuolisiin liikeapulaistisiin nähden; konttoriapulaistista oli 89.4 % naimattomia ja myymälähenkilökunnasta 85.5 %. Varsinkin miesapulaistisiin nähden voidaan selvästi havaita, miten paljon yleisempää on, että paremmassa asemassa olevat henkilöt, kuten johtavassa asemassa ja vaativassa työssä oleva konttorihenkilökunta, myymälän- ja varastonhoitajat, ovat naimisissa kuin vaatimattomassa työssä olevat liikeapulaistiset.

Tietysti määrätyn väestöryhmän siviilisäätysuuressä määrässä on riippuvainen tämän ryhmän ja kaantumisesta ikään nähden.

Kuten seuraavasta taulukosta käy ilmi, vaihteli suurimman osan liikeapulaistista, 59.0 %:n, ikä 20—34:n ikävuoden välillä; 20 vuotta nuorempia oli 22.6 % kaikista ja 35-vuotiaita tai vanhempia 18.4 %. Miespuolisiin ja naispuolisiin liikeapulaistisiin nähden voidaan todeta erinäisiä eroavaisuuksia ikäryhmityksessä. 17-vuotiaita tai nuorempia miespuolisia liikeapulaistisia oli suhteellisesti enemmän kuin naispuolisia; edelliset muodostivat 18.0 % kaikista miesapulaistista ja jälkimmäiset taas vastaavasti

kvinnor. Bland handelsresandena fanns icke en enda kvinna. Av butikspersonalen åter voro över 3/4 kvinnor; bland butiksföreståndarna voro de manliga anställda jämförelsevis flere än bland de egentliga butiksbiträderna, medan däremot butikernas kassapersonal utan undantag utgjordes av kvinnor. Bland lagerpersonalen bildade männen en absolut majoritet, 85.1 % av hela antalet anställda inom gruppen. Vaktmästarna såväl som kroppsarbetarna voro i allmänhet män; kvinnorna utgjorde endast resp. 2.9 % och 3.3 % av dem. Likaledes voro springgossarna något flere än springflickorna, i det att inom denna grupp de förra utgjorde 62.2 %.

I de föregående tabellerna ha uppgifter meddelats även rörande de affärsanställdas civilstånd. Av de manliga affärsanställda voro 57.1 % eller något över hälften ogifta; vad de kvinnliga beträffar var motsvarande procenttal 88.0 %, vadan av dem 7/8 voro ogifta. I fråga om de manliga affärsanställda kan man konstatera, att bland personalen vid minutaffärerna fanns det jämförelsevis mest ogifta, 62.8 %; på övriga affärsområden växlade detta procenttal i allmänhet mellan 50 och 60. Av de kvinnliga affärsanställda åter voro de ogifta talrikast vid försäkringsanstalterna och bankinrättningarna, där de utgjorde resp. 95.5 och 91.3 % av samtliga. Även inom övriga företag översteg de ogifta affärsanställdas andel i allmänhet 85 % av hela antalet kvinnliga biträden. Bland de manliga butiksbiträderna påträffas mera ogifta än bland de manliga kontoristerna, medan förhållandet var omvänt vad de kvinnliga anställda beträffar; av de kvinnliga kontoristerna voro 89.4 % ogifta och av butiksbiträderna 85.5 %. I synnerhet beträffande de manliga biträdena kan det tydligt märkas, huru mycket allmänare det är, att personer på högre poster, såsom kontorspersonal i ledande ställning, personer med krävande arbete samt butiks- och lagerföreståndare, äro gifta än anställda med enklare arbete.

Klart är, att civilståndet i en viss befolkningsgrupp i hög grad är beroende av åldersfördelningen inom gruppen.

Såsom av följande tabell framgår, varierade åldern hos största delen, 59.0 %, av de affärsanställda mellan 20—34 år; under 20 år voro 22.6 % av alla och 35 år eller däröver 18.4 %. Med avseende på de manliga och kvinnliga affärsanställda kan man konstatera vissa skillnader i åldersgrupperingen. 17-åringar eller ännu yngre funnos relativt taget mera bland de manliga affärsanställda än bland de kvinnliga; de förstnämnda utgjorde 18.0 % av alla manliga biträden och de

Liikeapulaiset ryhmitettyinä iän ja sukupuolen mukaan. — De affärsanställda grupperade efter ålder och kön.

	Miehet Män		Naiset Kvinnor		Yhteensä Summa		Naisia %:na kaikista Kvinnor i % av samtliga
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
Alle 16 vuotta — Under 16 år	229	7.9	127	2.8	356	4.8	35.7
16—17 vuotta — år	294	10.1	336	7.5	630	8.5	53.3
18—19 » — »	228	7.8	458	10.2	686	9.3	66.8
20—24 » — »	505	17.4	1 388	31.0	1 893	25.6	73.3
25—29 » — »	522	18.0	974	21.8	1 496	20.3	65.1
30—34 » — »	422	14.5	541	12.1	963	13.1	56.2
35—39 » — »	281	9.7	315	7.0	596	8.1	52.9
40—44 » — »	173	6.0	121	2.7	294	4.0	41.2
45—49 » — »	88	3.0	105	2.4	193	2.6	54.4
50—54 » — »	90	3.1	51	1.1	141	1.9	36.2
55—59 » — »	31	1.1	22	0.5	53	0.7	41.5
60—64 » — »	22	0.8	6	0.1	28	0.4	21.4
65 vuotta t. enemmän. — år l. däröver	6	0.2	4	0.1	10	0.1	40.0
Ikä ilmoittamaton — Aldern ouppgiven	12	0.4	30	0.7	42	0.6	71.4
Yhteensä — Summa	2 903	100.0	4 478	100.0	7 381	100.0	60.7

vain 10.3 %. Tämä johtuu ilmeisesti siitä, että asiapoikia, jotka kuuluivat juuri näihin alimpiin ikäryhmiin, oli absoluuttisesti ja varsinkin suhteellisesti huomattavasti enemmän kuin asiattytöitä. Ryhmään 18—19-vuotiaat kuului jo suhteellisesti enemmän naisia, 10.2 %, kun miehiä oli vain 7.8 %. Seuraaviin ryhmiin nähden on selvästi huomattavissa, että naispuoliset liikeapulaiset ovat säännöllisesti nuorempia kuin miespuoliset. Niinpä ryhmässä 20—29 ikävuotta, johon kuului 35.4 % miesapulaista ja 52.8 % naisapulaista, suurin osa naisista oli 25 vuotta nuorempia, jota vastoin miehistä suhteellisesti suurempi osa oli 25 vuotta vanhempia. Seuraavissa ryhmissä säännöllisesti oli suhteellisesti enemmän miehiä kuin naisia.

Verrattaessa iän ja erikoisammattin suhdetta käy selville, että myymälähenkilökunta yleensä on huomattavasti nuorempi kuin konttorihenkilökunta; edellisistä 23.9 % miespuolisista ja 22.5 % naispuolisista apulaista oli alle 20 vuoden, jälkimmäisistä vastaavat luvut olivat 7.5 ja 8.3 %. Kun konttoriapulaiset on ryhmitetty iän ja työn laadun mukaan eri aliryhmiin, huomataan, että korkeampi henkilökunta on suhteellisesti vanhempi kuin alempi henkilökunta; niinpä yksinkertaisessa työssä olevista naisapulaista lähes $\frac{2}{3}$ oli 20—30 vuoden välillä, jota vastoin vaativassa työssä olevista ei puoletkaan kuulunut tähän ryhmään.

senare åter endast 10.3 %. Detta beror uppenbarligen därpå, att det absolut och i synnerhet relativt taget fanns betydligt mera springgossar än springflickor, vilka just höra till dessa lägsta åldersgrupper. Till gruppen 18—19 år hörde redan relativt mera kvinnliga biträden, 10.2 %, medan till densamma hörde endast 7.8 % av de manliga affärsanställda. Med avseende på de följande grupperna kan man tydligt märka, att de kvinnliga affärsanställda genomgående voro yngre än de manliga. Sålunda voro i gruppen 20—29 år, till vilken 35.4 % av de manliga och 52.8 % av de kvinnliga biträdena hörde, största delen av kvinnorna under 25 år, då däremot av männen en jämförelsevis större del var över 25 år. Till de därpå följande grupperna hörde genomgående relativt taget mera män än kvinnor.

Då man granskar relationen mellan åldern och yrkesspecialiteten, finner man, att butikspersonalen i allmänhet är betydligt yngre än kontorspersonalen; i fråga om den förra framgår, att 23.9 % av de manliga och 22.5 % av de kvinnliga affärsanställda voro under 20 år, medan i fråga om den senare motsvarande tal voro resp. 7.5 och 8.3. Då kontorsbiträdena grupperats efter ålder och arbetets art inom olika undergrupper, befinnes den högre personalen vara jämförelsevis äldre än den lägre; sålunda voro av de kvinnliga biträdena med enkelt arbete i det närmaste $\frac{2}{3}$ mellan 20 och 30 år, då däremot av dem, som hade krävande arbete, icke ens hälften hörde till denna grupp.

Liikeapulaiset ryhmitettyinä iän ja erikoisammatin mukaan. — De affärsanställda grupperade efter ålder och yrkesspecialitet.

	Miehiä — Män					Naisia — Kvinnor					Miehiä — Män					Naisia — Kvinnor				
	alle 20 vuoden under 20 år	20—29	30—39	40 tai enemmän, 40 l. täyteen	Yhteensä Summa	alle 20 vuoden under 20 år	20—29	30—39	40 tai enemmän, 40 l. täyteen	Yhteensä Summa	alle 20 vuoden under 20 år	20—29	30—39	40 tai enemmän, 40 l. täyteen	Yhteensä Summa	alle 20 vuoden under 20 år	20—29	30—39	40 tai enemmän, 40 l. täyteen	Yhteensä Summa
Absoluuttisin luvuin — Absoluta tal											Prosentteina — I procent									
Konttorihenkilökunta —																				
Kontorspersonal	64	354	293	139	850	160	1 152	446	160	1 918	7.5	41.6	34.5	16.4	100.0	8.3	60.1	23.3	8.3	100.0
Johtavassa asemassa —																				
I ledande ställning ..	—	35	92	47	174	—	14	23	12	49	—	20.1	52.9	27.0	100.0	—	28.6	46.9	24.5	100.0
Vaativassa työssä —																				
Med krävande arbete	1	56	52	26	135	11	241	160	84	496	0.7	41.5	38.5	19.3	100.0	2.2	48.6	32.3	16.9	100.0
Yksinkertaisessa työssä																				
— Med enkelt arbete	63	263	149	66	541	149	897	263	64	1 373	11.7	48.6	27.5	12.2	100.0	10.8	65.3	19.2	4.7	100.0
Kauppamatkustajat —																				
Handelsresande	—	37	56	18	111	—	—	—	—	—	—	33.3	50.5	16.2	100.0	—	—	—	—	—
Myymälähenkilökunta —																				
Butikspersonal	146	291	112	63	612	491	1 157	399	137	2 184	23.9	47.5	18.3	10.3	100.0	22.5	53.0	18.2	6.3	100.0
Myymälänhoitajat —																				
Butiksforestandare ..	1	57	42	27	127	2	81	57	20	160	0.8	44.9	33.1	21.2	100.0	1.3	50.6	35.6	12.5	100.0
Myymäläapulaiset —																				
Butiksbiträden	145	234	70	36	485	485	1 043	325	100	1 953	29.9	48.3	14.4	7.4	100.0	24.8	53.4	16.7	5.1	100.0
Myymäläkassanhoitajat —																				
Butikskassörskor	—	—	—	—	—	4	33	17	17	71	—	—	—	—	—	5.6	46.4	24.0	24.0	100.0
Varastohenkilökunta —																				
Lagerpersonal	45	140	64	62	311	10	33	6	6	55	14.5	45.0	20.6	19.9	100.0	18.2	60.0	10.9	10.9	100.0
Varastonhoitajat —																				
Lagerförvaltare	12	44	30	45	131	1	2	1	2	6	9.2	33.6	22.9	34.3	100.0	16.7	33.3	16.7	33.3	100.0
Varastokirjanpitäjät —																				
Lagerbokhållare	2	27	7	7	43	1	10	3	2	16	4.6	62.8	16.3	16.3	100.0	6.3	62.5	18.7	12.5	100.0
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	31	69	27	10	137	8	21	2	2	33	22.6	50.4	19.7	7.3	100.0	24.2	63.6	6.1	6.1	100.0
Vahtimestarit — Vaktmästare	4	12	8	10	34	—	1	—	—	1	11.8	35.3	23.5	29.4	100.0	—	100.0	—	—	100.0
Asiapoijat ja -tytöt —																				
Springgossar o. -flickor	444	1	—	—	445	258	9	—	—	267	99.8	0.2	—	—	100.0	96.6	3.4	—	—	100.0
Ruumiillisen työn tekijät —																				
Kroppsarbetare	48	191	170	118	527	1	7	4	6	18	9.1	36.2	32.3	22.4	100.0	5.6	38.9	22.2	33.3	100.0
Ammatti tuntematon —																				
Yrket okänt	—	1	—	—	1	1	3	1	—	5	—	100.0	—	—	100.0	20.0	60.0	20.0	—	100.0
Yhteensä — Summa	751	1 027	703	410	2 891	921	2 362	856	309	4 448	26.0	35.5	24.3	14.2	100.0	20.7	53.1	19.2	7.0	100.0

5. Liikeapulaisten koulu- ja ammattisivistys.

Liikeapulaisten työ- ja palkkausoloja arvosteltaessa on erinomaisen tärkeää tarkastaa heidän sivistystasoaan ja varsinkin ammattisivistysmääränsä, sikäli kuin sitä voidaan arvioida heidän koulusivistyksensä mukaan. On lausuttu, että liikeapulaisryhmän verraten huonot palkkaus- y. m. olot meillä johtuisivat heidän alhaisesta ja vähäisestä ammattisivistyksestään. Miespuolisista liikeapulaisista on 2.5 % ilmoittanut, ettei se ole käynyt minkäänlaista koulua, ja 5.7 % ei ole ilmoittanut mitään koulunkäynnistä; jälkimmäisestä ryh-

5. De affärsanställdas skol- och yrkesutbildning.

Vid bedömandet av arbets- och löneförhållandena för de affärsanställda är det av utomordentlig vikt att undersöka dessas bildningsnivå, i synnerhet graden av den yrkesutbildning de fått, i den mån denna kan bedömas på grundvalen av deras skolbildning. Det har uttalats, att de affärsanställdas jämförelsevis dåliga avlöning m. fl. förhållanden hos oss föranledas av deras låga och ringa yrkesutbildning. Av de manliga affärsanställda ha 2.5 % uppgivit, att de icke besökt någon skola, och 5.7 % ha icke uppgivit nå-

Liikeapulaiset ryhmitettyinä koulunkäynnin ja ammatin mukaan. — De affärsanställda grupperade efter skolgång och yrke.

	Konttori- henkilö- kunta Kontors- personal		Kauppa- matkusta- jat Handels- resande		Myymälä- henkilö- kunta Butiks- personal		Varasto- henkilö- kunta Lager- personal		Vahti- mestari Vakt- mästare		Asiapojat ja -tytöt Springgossar o. -flickor		Työn- tekijät Arbetare		Yhteensä Summa	
	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
Prosentteina — I procent																
Ilman koulunkäyntiä —																
Ingen skolgång	0.5	0.2	—	—	0.7	0.5	1.3	—	14.7	—	—	0.4	10.6	16.7	2.5	0.4
Kansakoulua — Folkskola	32.1	22.6	53.1	—	73.7	82.7	72.6	67.3	82.4	100.0	94.4	94.4	70.1	61.1	63.2	57.3
Kansa- ja kauppakoulu —																
Folk- och handelskola ..	16.6	15.7	27.4	—	9.9	4.1	11.5	12.7	—	—	0.2	0.4	0.9	—	9.5	9.0
Keskikoulu — Mellanskola	14.0	36.0	6.2	—	9.2	8.2	8.0	14.6	—	—	0.9	1.6	1.7	—	7.6	19.8
Keski- ja kauppakoulu tai																
opisto — Mellan- och																
handelsskola l. -institut	12.8	12.0	4.4	—	2.0	0.2	2.5	3.6	—	—	—	—	—	—	4.6	5.3
Ylioppilastutkinto — Stu-																
dentexamen	11.7	10.6	5.3	—	1.1	0.3	0.3	—	—	—	—	—	—	—	3.9	4.7
Ylioppilastutkinto ja kaup-																
paopisto t. -korkeakoulu																
— Studentexamen och																
handelsinstitut l. -hög-																
skola	8.8	1.7	0.9	—	—	—	0.3	—	—	—	—	—	—	—	2.7	0.7
Yliopistotutkinto — Uni-																
versitetsexamen	1.0	0.4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.3	0.2
Koulunkäynti ilmoittama-																
ton — Skolgång ouppi-																
ven	2.5	0.8	2.7	—	3.4	4.0	3.5	1.8	2.9	—	4.5	3.3	16.7	22.2	5.7	2.6
Yhteensä — Summa	100.0	100.0	100.0	—	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

mästä voidaan kuitenkin olettaa, että huomattava osa tähän kuuluvista liikeapulaisista ei ole lainkaan käynyt koulua ja siten oikeammin kuuluisi ensin mainittuun ryhmään. Kansakoulua käyneisiin on luettu ne, jotka osittain tai kokonaan ovat suorittaneet kansakoulun kurssin sekä sen lisäksi mahdollisesti lyhyehköjä erikoiskursseja iltakouluissa y. m. s. Tähän ryhmään kuului 63.2 % miehistä ja 57.3 % naisista. Sekä kansa- että kauppakoulukurssin oli noin 1/10 liikeapulaisista suorittanut. Mitä keskikoulututkinnon suorittaneisiin tulee, oli niistä sekä absoluuttisesti että suhteellisesti paljon enemmän naispuolisia kuin miespuolisia liikeapulaisia. Samoin olivat suhteellisesti useammat naispuoliset liikeapulaiset suorittaneet vain ylioppilastutkinnon, kun sitä vastoin miespuoliset useammin ylioppilastutkinnon jälkeen olivat käyneet kauppaopiston tai -korkeakoulun.

Verrattaessa, kuten edellä, liikeapulaisten koulusivistysmäärää ottamatta huomioon heidän erilaista ammattiaan, voidaan kuitenkin saada väärä kuva liikeapulaisten ja varsinkin eri sukupuolten koulunkäynnistä ja ammatillisuudesta. Niinpä miespuolisten liikeapulaisten suhteellisesti suurempi koulua käymättömien luku johtuu pääasiallisesti

gointing om sin skolgång; beträffande de sistnämnda kan man likväl antaga, att en betydande del icke besökt någon skola och sålunda egentligen tillhör den förstnämnda gruppen. Till dem som besökt folkskola ha hänförs sådana som genomgått folkskolekurs antingen helt och hållet eller delvis och därutöver möjligen kortare specialkurser i aftonskolor o. d. Till denna grupp hörde 63.2 % av männen och 57.3 % av kvinnorna. Både folkskole- och handelsskolekurs hade ungefär 1/10 av de affärsanställda genomgått. Bland dem, som avlagt mellanskolexamen, funnos såväl absolut som relativt taget mycket flere kvinnliga än manliga affärsanställda. Likaledes hade ett jämförelsevis större antal kvinnliga affärsanställda avlagt endast studentexamen, då däremot de manliga oftare efter avlagd studentexamen hade genomgått handelsläroverk eller -högskola.

Då man, såsom ovan, undersöker de affärsanställdas skolbildning utan att fästa avseende vid deras yrkesfördelning, kan man likväl få en oriktig bild av de affärsanställdas och i synnerhet av de olika könens skolgång och yrkesutbildning. Sålunda härrör det jämförelsevis större antalet manliga affärsanställda, som icke besökt någon

siitä, että miespuolisia ruumiillisen työn tekijöitä, joiden koulusivistys tietysti oli alhaisempi kuin muiden liikeapulaisien, oli huomattavasti enemmän kuin naispuolisia. Samoin oli enemmän asiapoikia kuin asiattttöjä, ja koska nämä yleensä ovat suorittaneet vain kansakoulukurssin, vaikuttaa tämäkin siihen, että ainoastaan kansakoulua käyneitä miesapulaisia on suhteellisesti enemmän kuin naisapulaisia.

Konttorihenkilökunnan koulusivistys on huomattavasti korkeampi kuin muiden liikeapulaistrymien. Kuitenkin lähes puolet mieskonttoristeista ei ole käynyt lainkaan oppikoulua, vaan ainoastaan kansakoulua ja noin $\frac{1}{3}$ näistä lisäksi kauppakoulun. Keskekoulututkinnon on 26.8 % suorittanut, ja tämän lisäksi melkein puolet näistä kauppakoulun tai kauppaopiston. Noin $\frac{1}{5}$ miespuolisista konttoriapulaisista on suorittanut ylioppilastutkinnon ja näistä lähes puolet on hankkinut itselleen varsinaisen ylemmän ammatikoulutuksen kauppaopistossa tai kauppaopistossa. Naispuolisten konttoriapulaisten jakautuminen eri koulunkäynnin määriä osoittaviin ryhmiin on jossakin määrin erilainen kuin edellä esitetty miesten jakautuminen. Sekä koulua käymättömien että kansakoulua käyneiden luku on suhteellisesti pienempi kuin miespuolisten konttoriapulaisten. Sen sijaan on keskekoulukurssin suorittaneiden luku tuntuvasti suurempi, muodostaen lähes puolet kaikista naiskonttoristeista. Huomattava on kuitenkin, että naiset suoritettuaan keskekoulun ilmeisesti useammin tyytyvät täten saamiinsa tietoihin tai suorittavat pienhköjä konekirjoitus- y. m. s. kursseja. Kun keskekoulun käyneistä miespuolisista konttoriapulaisista lähes puolet on suorittanut kauppaopisto- tai -koulukurssin, on vastaava naisten osuus vain $\frac{1}{4}$ tähän ryhmään kuuluvista naisapulaisista. Naispuoliset konttoriapulaiset ovat harvemmin ylioppilaita, nim. vain 12.7 % heistä, ja näistä on vain noin $\frac{1}{8}$ lisäksi käyneet kauppaopistossa tai -opiston. Edellä sanotusta näyttää käyvän ilmi, että miehet konttorialalla useammin kuin naiset ovat vain kansakoulun käyneitä, mutta että he silloin, kun heillä on korkeampi pohjasivistys, suhteellisesti enemmän hankkivat itselleen ammattikoulutusta, jota vastoin naiset tyytyvät oppikouluissa saamiinsa yleis-tietoihin.

Myymälähenkilökunnan koulusivistys on huomattavasti alampi kuin konttorihenkilökunnan. Niinpä vain kansakoulun käyneitä on 73.7 % miespuolisesta ja 82.7 % naispuolisesta myymälähenkilökunnasta. Kansakoulukurssin lisäksi oli 9.9 % edellisestä ja vain 4.1 % jälkimmäisestä käynyt kauppa-koulun. Keskekoulukurssin suorittaneita oli hieman

skola, huvudsakligen därav, att antalet manliga kroppsarbetare, vilkas skolbildning naturligtvis är mindre än övriga affärsanställdas, vid undersökningen var betydligt större än antalet kvinnliga kroppsarbetare. Likaså fanns det mera springgossar än springflickor, och då de i allmänhet genomgått endast folkskolekurs, bidrager även detta till, att de manliga biträden, som besökt endast folkskola, blivit jämförelsevis talrikare än de kvinnliga.

Kontorspersonalens skolbildning är betydligt högre än övriga affärsanställdas. Likväl har i det närmaste hälften av de manliga kontoristerna icke besökt lärdomsskola, utan endast folkskola, och ungefär $\frac{1}{3}$ av dessa därjämte handelsskola. Mellanskoleexamen ha 26.8 % avlagt, och av dessa har nästan hälften därefter genomgått handelsskola eller handelsinstitut. Ungefär $\frac{1}{5}$ av de manliga kontorsbiträdena har avlagt studentexamen, och av dessa har inemot hälften skaffat sig en verklig högre fackutbildning vid handelshögskola eller -institut. De kvinnliga kontorsbiträdenas fördelning enligt skolgång avviker i någon mån från de manligas. Antalet både av dem som icke besökt skola och dem som genomgått folkskola är jämförelsevis mindre än i fråga om de manliga kontorsbiträdena. Däremot är antalet av dem, som avlagt mellanskoleexamen, märkbart större, utgörande inemot hälften av alla kvinnliga kontorister. Likväl bör det märkas, att kvinnorna efter att ha genomgått mellanskola uppenbart oftare antingen nöja sig med de sålunda förvärvade kunskaperna eller genomgå mindre maskinskrivnings- o. d. kurser. Då närmare hälften av de manliga kontorsbiträden, som genomgått mellanskola, avlagt examen vid handelsinstitut eller handelsskola, är motsvarande andel för de kvinnligas vidkommande endast $\frac{1}{4}$. Av de kvinnliga kontorsbiträdena voro allenast 12.7 % studenter, och av dessa har endast ungefär $\frac{1}{8}$ genomgått handelshögskola eller -läroverk. Av det ovan sagda vill det synas, som om på kontorsbanan männen oftare än kvinnorna endast genomgått folkskola, men att männen i de fall, då de ha en högre allmän underyggnad, jämförelsevis oftare skaffa sig specialutbildning, då däremot kvinnorna nöja sig med de allmänna kunskaper de förvärvat i lärdomsskolorna.

Butikspersonalens skolbildning är betydligt lägre än kontorspersonalens. Sålunda utgjorde de, som endast genomgått folkskola, 73.7 % i fråga om den manliga och 82.7 % i fråga om den kvinnliga personalen. Utom folkskolekurs hade 9.9 % av den förra och endast 4.1 % av den senare genomgått handelsskola. Mellanskoleexamen

yli $\frac{1}{10}$ miespuolisista ja vähän vähemmän kuin $\frac{1}{10}$ naispuolisista myymäläapulaisista. Korkeampaa yleis- tai ammattikoulutusta saaneita myymäläapulaisia on tuskin ollenkaan. Samoin kuin edellä konttorihenkilökuntaan voidaan myös myymälähenkilökuntaan nähden todeta, että miespuoliset myymäläapulaiset suhteellisesti enemmän ovat saaneet ammattiopetusta, sillä 11.9 % heistä ja vain 4.3 % naispuolisista myymäläapulaisista on käynyt kauppoilaitosta.

hade avlagts av något över $\frac{1}{10}$ av de manliga och något under $\frac{1}{10}$ av de kvinnliga. Butiksbiträden, som erhållit en högre allmän eller yrkesutbildning, funnos knappast alla. På samma sätt som beträffande kontorspersonalen kan man även i fråga om butikspersonalen konstatera, att av de manliga butiksbiträdena ett jämförelsevis större antal fått yrkesundervisning, i det att 11.9 % av dem men endast 4.3 % av de kvinnliga butiksbiträdena besökt handelsläroverk.

Liikeapulaiset ryhmitettyinä koulunkäynnin ja iän mukaan. — De affärsanställda grupperade efter skolgång och ålder.

	I k ä — Å l d e r															
	alle 20 vuoden under 20 år		20—29		30—39		40 t. enemm. 40 l. däröver		alle 20 vuoden under 20 år		20—29		30—39		40 t. enemm. 40 l. där- över	
	m.	n. kv.	m.	n.-kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
	Absoluuttisin luvuin — Absoluta tal								Prosentteina — I procent							
Ilman koulunkäyntiä — In- gen skolgång	—	5	6	2	26	8	41	4	—	0.5	0.6	0.1	3.7	0.9	10.0	1.3
Kansakoulua — Folkskola..	683	760	583	1 224	352	417	211	146	91.0	82.5	56.8	51.8	50.1	48.7	51.5	47.2
Kansa- ja kauppakoulu — Folk- och handelsskola ..	11	25	140	262	97	87	26	24	1.5	2.7	13.6	11.1	13.8	10.2	6.3	7.8
Keskikoulu — Mellanskola..	28	99	111	536	58	174	22	79	3.7	10.8	10.8	22.7	8.2	20.3	5.4	25.6
Keski- ja kauppakoulu tai -opisto — Mellan- och han- delskola l. -institut	1	4	69	145	49	60	15	26	0.1	0.4	6.7	6.1	7.0	7.0	3.7	8.4
Ylioppilastutkinto — Stu- dentexamen	1	6	39	121	46	71	28	11	0.1	0.7	3.8	5.1	6.5	8.3	6.8	3.6
Ylioppilastutkinto ja kaupa- opisto tai -korkeakoulu — Studentexamen och han- delsinstitut l. -högskola ..	—	—	45	21	27	10	5	2	—	—	4.4	0.9	3.8	1.2	1.2	0.6
Yliopistotutkinto — Univer- sitetsexamen	—	—	2	5	6	2	1	—	—	—	0.2	0.2	0.9	0.2	0.2	—
Koulunkäynti ilmoittamaton — Skolgång ouppgiven ..	27	22	32	46	42	27	61	17	3.6	2.4	3.1	2.0	6.0	3.2	14.9	5.5
Yhteensä — Summa	751	921	1 027	2 362	703	856	410	309	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Edellä olevassa yhdistelmässä liikeapulaiset on ryhmitetty iän ja koulusivistyksen perustuksella. Tällöin näyttää käyvän selville, että on eroavaisuutta 40 vuotta vanhempien ja 40 vuotta nuorempien välillä siinä suhteessa, että ammattikoulutettuja tapaa vähemmän edellisten kuin jälkimmäisten keskuudessa. Viimeisinä vuosikymmeninä on ilmeisesti tullut yleisemmäksi hankkia ammattipätevyyttä opiskelemalla kauppoilaitoksissa.

Kuten seuraavasta taulukosta näkyy, ovat muualla kuin Helsingissä asuvat liikeapulaiset yleensä harvemmin käyneet oppikoulua kuin Helsingissä olevat liikeapulaiset. Sen sijaan on merkille pantava, että niistä liikeapulaisista, jotka ovat kansakoulun käyneitä, suhteellisesti suurempi osa pie-

I ovanstående sammanställning ha de affärsanställda grupperats efter ålder och skolbildning. Härvid vill det synas, som om en skillnad förfunnes mellan dem, som äro över 40 år gamla, och dem, som äro under 40 år, så till vida som yrkesutbildade påträffas i mindre antal bland de förra än bland de senare. Under de senaste årtiondena har det tydligen blivit allmänare att skaffa sig facklig kompetens genom att besöka handelsläroverk.

Såsom följande tabell giver vid handen, ha de å annan ort än Helsingfors bosatta affärsanställda i allmänhet i mindre omfattning än de i Helsingfors bosatta besökt lärdomsskola. Där emot är det att märka, att av de affärsanställda, som besökt folkskola, har i de mindre städerna

Liikeapulaisten ryhmitys koulunkäynnin ja asuinpaikkakunnan mukaan, %. — De affärsanställdas gruppering enligt skolgång och boningsort, %.

	Helsinki Helsingfors		Turku, Viipuri, Tampere Åbo, Viiborg, Tammerfors		Vaasa, Kuopio, Oulu, Kotka Vasa, Kuopio, Uleåborg, Kotka		Muut kaupungit Övriga städer		Maaseutuyhdyskunnat Landsortssamhällen	
	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
Ilman koulunkäyntiä — Ingen skolgång	1.0	0.5	2.0	0.4	5.1	0.3	2.8	0.6	2.1	0.3
Kansakoulu — Folkskola	58.8	55.4	69.2	58.0	61.9	53.9	69.0	63.1	63.7	70.1
Kansa- ja kauppakoulu — Folk- och handelsskola	7.9	6.1	4.9	6.8	14.9	16.9	10.3	11.9	12.9	6.4
Keskikoulu — Mellanskola	8.6	24.0	7.4	19.5	5.8	15.7	5.5	17.6	11.9	13.5
Keskikoulu ja kauppakoulu tai -opisto — Mellanskola och handelsskola l. -institut	4.8	2.9	5.4	8.0	4.1	7.3	3.4	3.4	3.6	3.2
Ylioppilastutkinto — Studentexamen	7.4	6.7	2.2	3.4	2.0	4.2	2.1	1.7	1.6	2.1
Ylioppilastutkinto ja kauppaopisto t. -korkeakoulu — Studentexamen och handelsinstitut l. -högskola	4.1	1.2	1.9	0.6	2.2	0.4	—	—	2.1	0.3
Yliopistotutkinto — Universitetsexamen	0.8	0.3	—	0.2	0.1	—	—	—	—	—
Koulunkäynti ilmoittamaton — Skolgång ouppgiven	6.6	2.9	7.0	3.1	3.9	1.3	6.9	1.7	2.1	4.1
Yhteensä — Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

nommissa kaupungeissa ja maaseudun yhdyskunnissa on hankkinut itselleen ammattikoulutuksen kauppakouluissa.

och på landsbygden en jämförelsevis större del skaffat sig utbildning i handelsskolor.

6. Liikeapulaisten palvelusaika nykyisen työnantajan luona.

Missä määrin liikeapulaiset pysyvät saman työnantajan palveluksessa tai miten paljon vaihdetaan paikkaa siirtyen liikkeestä toiseen, on koetettu selvittää seuraavissa yhdistelmissä.

Kaikista liikeapulaisista oli vähän yli 1/4 ollut vähemmän kuin 2 vuotta nykyisen työnantajansa luona, noin 1/3 oli palvellut 2—4 vuotta ja hieman yli 1/4 oli ollut 5—9 vuotta samassa liikkeessä; 10 vuotta tai kauemmin oli 12.7 % kaikista liikeapulaisista pysynyt saman liikkeen palveluksessa. Kun liikeapulaiset jaetaan ikänsä mukaan kahteen ryhmään, mihin, jotka ovat 40 vuotta nuorempia, ja 40-vuotiaihin ja sitä vanhempiin, voidaan tietenkin todeta huomattavia eroavaisuuksia palvelusajan pituuteen nähden saman liikkeen palveluksessa. 40 vuotta nuoremmista on 31.4 % miespuolisista ja 27.9 % naispuolisista apulaisista ollut vähemmän kuin 2 vuotta silloisen työnantajansa luona, jota vastoin vastaavat luvut vanhempaan ryhmään nähden olivat 7.7 ja 9.1 %. Jälkimmäisessä ryhmässä taas noin 50 % oli ollut yli 10 vuotta saman liikkeen palveluksessa.

6. De affärsanställdas anställningstid hos nuvarande arbetsgivare.

I vilken mån de affärsanställda förblivit i tjänst hos samma arbetsgivare eller i vilken mån ombyte av plats förekommer, har man försökt klargöra i följande sammanställningar.

Av alla affärsanställda hade något över 1/4 varit mindre än 2 år i tjänst hos sin nuvarande arbetsgivare, ungefär 1/3 hade varit 2—4 år och något över 1/4 5—9 år. 10 år eller däröver hade 12.7 % av alla anställda kvarstått i samma företags tjänst. Då de affärsanställda fördelas efter ålder i två grupper, under 40 år och 40 år eller däröver, framträda givetvis betydande skiljaktigheter med avseende på anställningstidens längd. Beträffande de affärsanställda, som voro under 40 år, hade av de manliga 31.4 % och av de kvinnliga 27.9 % varit mindre än 2 år i tjänst hos sin nuvarande principal, då däremot motsvarande tal i fråga om den äldre gruppen voro resp. 7.7 och 9.1 %. I den sistnämnda gruppen åter hade ungefär 50 % varit över 10 år i samma företags tjänst.

Liikeapulaisten ryhmitys palvelusajan pituuden ja sukupuolen mukaan, %. — De affärsanställdas gruppering enligt anställningstid och kön, %.

Palvelusaika nykyisen työnantajan luona Anställningstid hos nuvarande arbetsgivare	Miehet — Män		Naiset — Kvinnor		Yhteensä Summa
	alle 40 vuoden under 40 år	40 vuotta t. enemm. 40 år l. däröver	alle 40 vuoden under 40 år	40 vuotta t. enemm. 40 år l. däröver	
Alle 2 vuoden — Under 2 år.....	31.4	7.7	27.9	9.1	27.2
2—4 vuotta — år	35.3	15.8	36.4	13.6	33.9
5—9 » — »	25.3	28.6	27.0	20.1	26.2
10—19 » — »	7.5	29.9	8.2	29.1	10.1
20 vuotta t. enemmän — år l. däröver	0.5	18.0	0.5	28.1	2.6
Yhteensä — Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Liikeapulaisten ryhmitys palvelusajan pituuden ja liikkeen laadun mukaan, %. — De affärsanställdas gruppering enligt anställningstid och företags art, %.

Palvelusaika nykyisen työnantajan luona Anställningstid hos nuvarande arbetsgivare	Vähittäis- liikkeet Minut- affärer		Tukku- liikkeet Parti- affärer		Tukku- ja vähittäis- liikkeet Parti- och minut- affärer		Teollisuus- laitokset Industri- inrättningar		Vakuutus- laitokset Försäkrings- anstalter		Pankki- laitokset Bankin- rättningar		Muut liikkeet Övriga affärer	
	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
40 vuotta nuoremmat liikeapulaiset — Affärsanställda under 40 år														
Alle 2 vuoden — Under 2 år	35.3	32.1	26.4	22.0	42.7	24.8	25.3	22.2	25.8	21.0	32.8	15.8	29.7	25.0
2—4 vuotta — år	35.3	37.6	39.4	41.8	30.6	39.5	31.1	31.0	24.2	34.1	29.9	30.1	37.3	32.7
5—9 » — »	22.0	22.6	28.3	30.3	20.2	27.9	30.8	34.4	29.0	31.4	25.4	43.9	28.6	32.2
10—19 » — »	6.9	7.2	5.8	5.9	6.5	7.0	11.5	11.5	21.0	12.7	10.4	10.2	3.3	10.1
20 vuotta t. enemmän — år l. däröver	0.5	0.5	0.1	—	—	0.8	1.3	0.9	—	0.8	1.5	—	1.1	—
Yhteensä — Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
40-vuotiaat t. vanhemmat liikeapulaiset — Affärsanställda i åldern 40 år l. däröver														
Alle 2 vuoden — Under 2 år	8.5	12.1	9.4	16.7	10.0	15.4	6.9	1.9	9.1	—	—	—	4.8	6.7
2—4 vuotta — år	15.8	17.6	19.8	—	20.0	15.4	9.6	9.6	18.2	15.4	9.4	7.4	23.8	13.3
5—9 » — »	39.9	22.4	33.3	12.5	15.0	30.8	20.5	21.2	18.2	—	21.9	22.2	47.6	6.7
10—19 » — »	30.3	29.1	29.2	25.0	35.0	7.6	28.8	23.1	54.5	46.1	31.2	40.8	14.3	40.0
20 vuotta t. enemmän — år l. däröver	14.5	18.8	8.3	45.8	20.0	30.8	34.2	44.2	—	38.5	37.5	29.6	9.5	33.3
Yhteensä — Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Verrattaessa palvelusajan pituutta eri liikealoilla käy selville, että yleensä vähittäis- ja tukkuliikkeiden henkilökunta oli ollut lyhyemmän ajan silloisen työnantajansa palveluksessa kuin pankki-, vakuutus- ja teollisuuslaitosten henkilökunta. Samoin voidaan todeta, että Helsingissä oli suhteellisesti enimmän niitä liikeapulaisia, jotka olivat kauemmin, 5 vuotta tai enemmän, olleet samassa liikkeessä.

Dä man undersöker anställningstidens längd på affärsverksamhetens olika områden, framgår det, att personalen vid parti- och minutaffärerna i allmänhet hade varit kortare tid hos sin nuvarande arbetsgivare än personalen vid bank-, försäkrings- och industriinrättningarna. Likaså kan man konstatera, att det i Helsingfors fanns jämförelsevis mest sådana affärsanställda, som varit en längre tid, 5 år eller däröver, i samma företags tjänst.

Liikeapulaisten ryhmitys palvelusajan pituuden ja asuinpaikan mukaan, %. — De affärsanställdas gruppering enligt anställningstid och bopingsort, %.

Palvelusalka nykyisen työn- antajan luona Anställningstid hos nuvarande arbetsgivare	Helsinki Helsingfors		Turku, Tam- pere, Viipuri Åbo, Tammer- fors, Viborg		Vaasa, Kuopio, Oulu, Kotka Vasa, Kuopio, Uleåborg, Kotka		Muut kaupungit Övriga städer		Maaseutu- yhdyshkunnat Landsorts- samhällen	
	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.
40 vuotta nuoremmat liikeapulaiset — Affärsanställda under 40 år										
Alle 2 vuoden — Under 2 år ..	30.6	25.6	33.5	28.5	30.0	28.5	31.9	34.9	32.7	31.6
2—4 vuotta — år	32.9	36.3	37.2	35.6	36.8	37.0	36.1	39.2	33.9	36.5
5—9 » — »	26.2	27.4	22.9	28.9	25.2	25.8	28.6	20.5	28.2	25.7
10—19 » — »	9.7	10.3	5.8	6.4	7.7	8.1	3.4	5.4	4.6	6.2
20 vuotta tai enemmän — år l. där- över	0.6	0.4	0.6	0.6	0.3	0.6	—	—	0.6	—
Yhteensä — Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
40-vuotiaat tai vanhemmat liikeapulaiset — Affärsanställda i åldern 40 år l. däröver										
Alle 2 vuoden — Under 2 år	5.5	7.6	7.8	14.4	11.5	4.6	—	—	13.3	13.3
2—4 vuotta — år	13.4	12.9	16.9	12.2	15.0	13.6	41.7	50.0	—	13.3
5—9 » — »	23.8	22.7	38.2	17.8	25.7	19.7	33.3	—	40.0	20.0
10—19 » — »	39.0	35.6	16.9	25.6	31.9	21.2	12.5	33.3	20.0	26.7
20 vuotta tai enemmän — år l. där- över	18.3	21.2	20.2	30.0	15.9	40.9	12.5	16.7	26.7	26.7
Yhteensä — Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

7. Liikeapulaisten työ- ja työehtosopimukset.

Liikeapulaisten suhde liikkeeseen ja heidän asemansa siinä oli usein sängen vähän määritelty ja muodollinen. Niinpä oli verraten harvinaista, että heillä olisi ollut kirjallinen työ sopimus; vain noin 5 %:lla liikeapulaisista se oli. Paljon tavallisempi oli jonkunmoinen suullinen työ sopimus; noin 65 %:lla liikeapulaisista oli työ suhde täten suullisen sopimuksen varassa. Loput ovat joko ilmoittaneet, ettei heillä ollut minkäänlaista työ sopimusta tai eivät ole antaneet mitään tietoja. Koko liikkeen tai useampien liikkeiden koko henkilökuntaa käsittäviä työehtosopimuksia on verraten vähän, yhteensä 22 liikkeessä, jotka pääasiallisesti ovat vähittäisliikkeitä.

Yleensä työ sopimus paitsi työpalkkaa ja -aikaa, joita seuraavassa erikseen käsitellään, käsittää määräyksiä irtisanomiseen nähden. Edellä esitetty tarkempien työ sopimusten puute johtaa kuitenkin siihen, että liikeapulaiset osittain eivät ole ilmoittaneet irtisanomisaikaansa, 3 007 tapauksessa, osittain, 1 885 tapauksessa, heillä ei ole määrättyä aikaa, ja vain noin 2 500 liikeapulaista on antanut tietoja irtisanomisaikansa pituudesta. Viimeksi mainituista suurimmalla osalla oli 2 viikon irtisanomisaika; sen jälkeen oli 1 kuukauden aika ta-

7. De affärsanställdas arbets- och kollektivavtal.

De affärsanställdas förhållande till företaget och deras ställning inom detsamma voro ofta föga bestämda och formella. Sålunda var skriftligt arbetsavtal jämförelsevis sällsynt, endast ungefär 5 % av de affärsanställda hade sådant. Mycket vanligare var, att avtalet skett muntligen; för ungefär 65 % av de affärsanställda var arbetsförhållandet sålunda gällande med stöd av muntlig överenskommelse. De övriga ha antingen uppgivit, att något som helst arbetsavtal icke funnits, eller ha de icke lämnat några uppgifter. Kollektivavtal omfattande hela personalen vid ett eller flere företag förekommer jämförelsevis sällan, i sammanlagt 22 företag, vilka huvudsakligen utgöras av minutaffärer.

I allmänhet innehåller arbetsavtalet förutom bestämmelser rörande arbetslön och -tid, vilka i det följande skola behandlas särskilt, bestämmelser angående uppsägningen. Den ovannämnda avsaknaden av noggrannare arbetsavtal har emellertid till följd, att de affärsanställda dels icke uppgivit sin uppsägningstid, i 3 007 fall, och dels, i 1 885 fall, icke haft någon bestämd sådan, medan endast ungefär 2 500 affärsanställda ha lämnat uppgifter om uppsägningstidens längd. Av de sistnämnda hade största delen 2 veckors uppsägningstid; där-

vallisin, jota vastoin pitempi, 2—3 kuukauden irtisanomisaika oli verraten harvinainen. Yleensä oli konttorihenkilökunnan irtisanomisaika pitempi kuin muiden liikeapulaisten, ja varsinkin ylemmän konttorihenkilökunnan piirissä tavataan ennen mainittuja 2—3 kuukauden irtisanomisaikoja.

Jotta saataisiin selvitettyksi, millä tavalla liikeapulaiset yleensä hakevat paikkoja, tiedusteltiin heiltä, millä tavalla he olivat saaneet nykyisen paikkansa. Vastauksista päättäen on sängen harvinaista, että liikeapulaiset käyttäisivät paikanvälitystoimistoja; vain 144 henkilöä on saanut paikkansa välitystoimiston välityksellä; 1 150 liikeapulaista on sanomalehti-ilmoituksen avulla saanut nykyisen paikkansa. Useimpien paikka-saanti on tapahtunut välittömästi työnantajan ja liikeapulaisten keskinäisen sopimuksen kautta, jolloin useimmissa tapauksissa, 2 337, on ilmoitettu paikka saaduksi hakemuksen nojalla, 1 676 tapauksessa taas suosituksen nojalla, 504:ssa sukulaisten ja tuttavien välityksellä ja 380:ssa työnantajan tarjouksen nojalla.

8. Liikeapulaisten työaika.

Ryhdyttyessä tutkimaan liikeapulaisten työaikaa käy jälleen ilmeiseksi tämän henkilöryhmän erilainen kokoonpano. Niinpä lain kauppa-, konttori- ja varastoliikkeiden työoloista säättämät työaika määräykset varsinkin vähittäisliikkeisiin nähden usein samalla muodostavat työajan ylä- ja alarajan, t. s. lain sallimaa suurinta työaikaa sovellutetaan mahdollisimman paljon. Sen sijaan toisilla aloilla, kuten pankki- ja vakuutuslaitoksissa, työaika vain harvoin on niin pitkä, kuin mitä lain puitteissa olisi mahdollista. Edellä sanottu koskee sekä liikeapulaisten brutto- että nettotyöaikaa.

Tiedot siitä, miten liikeapulaisten työaika on järjestetty, t. s. milloin työ alkaa ja loppuu sekä milloin ruokalomat ovat, on otettu liikkeiden antamien tietojen mukaan, ja ne on käsitelty liikeittäin. Tällöin tuottaa jonkun verran vaikeutta se seikka, että saman liikkeen eri osastoilla voi olla eri ajat ja että yksityisten liikeapulaisten työajat voivat vaihtua vuoropäivittäin tai vuoroviikoittain. Edellisessä tapauksessa, joka koskee lähinnä suurempia liikkeitä, joissa on erilaisia osastoja, on otettu huomioon yleisin työaika, t. s. se, joka koskee suurinta osaa henkilökunnasta. Niinpä vähittäisliikkeissä on otettu huomioon myymäläapulaisten

nästä var 1 månad den vanligaste tidsperioden, under det att 2—3 månaders uppsägningstid var jämförelsevis sällsynt. I allmänhet gällde för kontorspersonalen längre uppsägningstid än för övriga affärsanställda, och den nämnda 2—3 månaders uppsägningstiden påträffas förnämligast hos den högre kontorspersonalen.

För att utröna, på vilket sätt de affärsanställda i allmänhet söka plats, inhämtades av dem uppgift om huru de erhållit sin nuvarande befattning. Enligt svaren är det mycket sällsynt, att de affärsanställda begagna sig av platsförmedlingsbyråer; endast 144 personer ha erhållit sin plats genom en förmedlingsbyrå; 1 150 affärsanställda ha erhållit sin nuvarande befattning genom annons. De flesta ha fått sin tjänst direkt genom ömsesidig överenskommelse mellan arbetsgivaren och den affärsanställda, varvid i flertalet fall, 2 337, uppgivits, att platsen erhållits på grund av ansökan, i 1 676 fall åter på grund av rekommendation, i 504 genom förmedling av släktingar och bekanta och i 380 fall på grund av erbjudande från arbetsgivarens sida.

8. De affärsanställdas arbetstid.

Då man går att undersöka de affärsanställdas arbetstid, blir det åter uppenbart, huru olika denna persongrupp är sammansatt. Sålunda bilda bestämnelserna i lagen om arbetsförhållandena vid handels-, kontors- och nederlagsrörelserna om den högsta tillåtna arbetstiden, i synnerhet vad beträffar minutaffäerna, ofta på samma gång arbetstidens övre och undre gräns, med andra ord den i lagen tillåtna längsta arbetstiden tillämpas så mycket som möjligt. På andra områden, såsom vid banker och försäkringsinrättningar, är arbetstiden däremot endast sällan så lång som det inom lagens gränser vore möjligt att tillämpa. Det ovan sagda berör de affärsanställdas brutto- och nettoarbetstid.

Uppgifterna om huru de affärsanställdas arbetstid är ordnad, med andra ord, när arbetet börjar och när det slutar samt när måltidsrasterna infalla, ha tagits enligt de uppgifter, som företagen lämnat, och de ha behandlats företagsvis. Härvid vållar den omständigheten i någon mån svårigheter, att olika avdelningar inom samma företag kunna ha olika tider och att de enskilda affärsanställdas arbetstider kunna växla turvis varje dag eller turvis varje vecka. I det förra fallet, som närmast gäller de större företagen, där det finnes olika avdelningar, har den allmänaste arbetstiden, d. v. s. den, som berör den

työaika, jota vastoin esim. konttorihenkilökunnan ja ajomiesten työaika näissä tapauksissa ei alla olevassa taulukossa ole otettu huomioon. Jälkimmäisessä tapauksessa, joka on verraten harvoin esiintyvää, on myös yleisimpään työaikaan kohdistettu huomiota mahdollisimman suuressa määrässä.

största delen av personalen, tagits i betraktande. Sälunda har i fråga om minutaffärerna beaktats butiksbiträdenas arbetstid, då däremot t. ex. kontorspersonalens och körkarlarnas arbetstid i dessa fall icke medtagits i nedanstående tabell. I det senare fallet, som förekommer jämförelsevis sällan, har likaså den allmänaste arbetstiden så mycket som möjligt tagits i betraktande.

Liikkeet ryhmitettyinä työn aloittamisajan mukaan. — Företagen grupperade enligt tiden för arbetets början.

	Liikkeitä, joissa työ alkoi kello — Affärsföretag, där arbetet började klockan								
	ennen 7 före 7	7	7.30	8	8.30	9	9.30	10	10 jäl- keen efter 10
Absoluuttisin luvuin — Absoluta tal									
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	7	11	3	574	112	107	1	1	—
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	—	1	—	48	8	60	1	2	—
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	—	—	—	23	3	9	—	—	—
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	1	8	1	56	9	68	2	2	1
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	—	—	—	—	1	7	—	5	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	—	—	—	—	—	2	7	31	1
Muut liikkeet — Övriga affärer	—	2	—	6	2	30	1	4	—
Kalkki — Samtliga	8	22	4	707	135	283	12	45	2
Prosentteina — I procent									
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	0.9	1.4	0.4	70.3	13.7	13.1	0.1	0.1	—
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	—	0.8	—	40.0	6.7	50.0	0.8	1.7	—
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	—	—	—	65.7	8.6	25.7	—	—	—
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	0.7	5.4	0.7	37.8	6.1	46.0	1.3	1.3	0.7
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	—	—	—	—	7.7	53.8	—	38.5	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	—	—	—	—	—	4.9	17.1	75.6	2.4
Muut liikkeet — Övriga affärer	—	4.4	—	13.4	4.4	66.7	2.2	8.9	—
Kalkki — Samtliga	0.7	1.8	0.3	58.0	11.1	23.2	1.0	3.7	0.2

Kuten yllä olevasta taulukosta näkyy, aloittivat useimmat liikkeet työnsä kello 8:lta, 58.0 % kaikista. Eri liikealoilla on kuitenkin huomattavasti eroa työajan alkamiseen nähden. Niinpä vähittäiskaupoissa työaika oli aikaisempi kuin muissa liikkeissä; 2.7 %:ssa vähittäiskaupoista aloitettiin työ jo ennen kello 8 aamulla, osittain jo ½ 7 ja 7. Kysymyksessä olevat liikkeet olivat pääasiallisesti maitokauppoja, jotka työaikaan nähden on asetettu erikoisasemaan. Yli 2/3:ssa vähittäiskaupoista aloitettiin työ 8:lta ja noin 1/4:ssa ½ 9:ltä ja 9:ltä. Tukkuliikkeistä vain 40 %:ssa työaika alkoi 8:lta ja 50 %:ssa vasta 9:ltä. Teollisuuslaitosten konttorien työajan alku on verraten sama kuin tukkuliikkeiden, mutta on suhteellisesti useampia teollisuuskonttoreita kuin tukkuliikkeitä, joissa työ aloitetaan jo kello 7:ltä. Sen sijaan vakuutus- ja vielä

Såsom av ovanstående tabell synes, började arbetet klockan 8 i de flesta affärer, i 58.0 % av alla. De olika grupperna av företag förete likväl betydande skiljaktigheter med avseende på arbetstidens början. Sälunda började arbetet i minutaffärerna tidigare än i övriga affärer, i 2.7 % av dem redan före klockan 8, delvis redan klockan ½ 7 och 7. Ifrågavarande affärer voro huvudsakligen mjölkbutiker, vilka med avseende på arbetstiden intaga en särställning. I över 2/3 av minutaffärerna begynte arbetet klockan 8 och i ungefär 1/4 klockan ½ 9 och 9. I fråga om partiaffärerna började arbetstiden klockan 8 i 40 % av samtliga och först klockan 9 i 50 %. Vid de industriella kontoren är arbetstidens början nästan densamma som vid partiaffärerna, men bland de förstnämnda är antalet sådana, som

suuremmassa määrässä pankkilaitoksissa aloitettiin työ tuntuvasti myöhemmin. Edellisissä on yleisintä aloittaa työ kello 9:ltä, mutta useat aloittivat vasta 10:ltä; pankeissa taas oli kello 10 tavallisin aloitamisaika.

börja arbetet redan klockan 7, jämförelsevis större än bland partiaffärerna. Försäkringsanstalterna och i ännu högre grad bankinrättningarna började däremot märkbart senare. Vid de förra är den vanligaste tiden för arbetets början klockan 9, men många börja först klockan 10; vid bankerna åter började arbetet vanligen klockan 10.

Liikkeet ryhmitettyinä työn lopettamisaajan mukaan. — Företagen grupperade enligt tiden för arbetets avslutande.

Liikkeitä, joissa työ loppui — Affärsföretag, där arbetet slutade																
arkipäivisin (paitsi lauantaisin) vardagar (utom lördagar) kello — klockan								lauantaisin — lördagar kello — klockan								
ennen 4 före 4	4	4.30	5	5.30	6	6 julk. efter 6	ennen 2 före 2	2	2.30	3	3.30	4	4.30	5	5 julk. efter 5	
Absoluuttisin luvuin — Absoluta tal																
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer ..	2	7	1	128	17	638	8	3	3	1	6	—	26	6	701	45
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	2	17	—	91	1	9	—	1	9	—	44	1	39	1	22	—
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	—	—	—	12	2	21	—	—	—	—	1	—	3	—	30	1
Teollisuuslaitokset — Industriinrät- tingar	—	49	12	69	—	16	—	5	44	5	39	1	25	1	26	—
Vakuutuslaitokset — Försäkrings- anstalter	1	6	2	4	—	1	—	—	3	1	7	—	1	—	—	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	24	9	3	4	—	1	—	5	10	4	11	4	6	—	1	—
Muut liikkeet — Övriga affärer ..	1	11	1	17	2	12	1	1	7	—	12	—	6	—	18	1
Yhteensä — Summa	30	99	19	325	22	698	9	15	76	11	120	6	106	8	798	47
Prosentteina — I procent																
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer ..	0.2	0.9	0.1	16.0	2.1	79.7	1.0	0.4	0.4	0.1	0.8	—	3.2	0.8	88.6	5.7
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	1.7	14.2	—	75.8	0.8	7.5	—	0.9	7.6	—	37.6	0.9	33.3	0.9	18.8	—
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	—	—	—	34.3	5.7	60.0	—	—	—	—	2.9	—	8.5	—	85.7	2.9
Teollisuuslaitokset — Industriinrät- tingar	—	33.6	8.2	47.3	—	10.9	—	3.4	30.2	3.4	26.7	0.7	17.1	0.7	17.8	—
Vakuutuslaitokset — Försäkrings- anstalter	7.1	42.9	14.3	28.6	—	7.1	—	—	25.0	8.3	58.4	—	8.3	—	—	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	58.5	22.0	7.3	9.8	—	2.4	—	12.2	24.4	9.8	26.8	9.8	14.6	—	2.4	—
Muut liikkeet — Övriga affärer ..	2.2	24.5	2.2	37.8	4.4	26.7	2.2	2.2	15.6	—	26.7	—	13.3	—	40.0	2.2
Yhteensä — Summa	2.5	8.2	1.6	27.0	1.8	58.1	0.8	1.3	6.4	0.9	10.1	0.5	8.9	0.7	67.2	4.0

Työn lopettamisaikaan nähden on huomattavissa, että yleensä niillä liikealoilla, joilla työ aloitettiin aikaisin, lopetettiin työ myöhään, ja päinvastoin, missä työt aloitettiin myöhään, ne lopetettiin suhteellisen aikaiseen. Niinpä noin 80 % vähittäisliikkeistä lopetti tavallisina arkipäivinä, paitsi lauantaisin ja pyhien edellisinä aattoina, työnsä kello 6:lta, ja jäljellä olevista useimmat kaupat lopettivat työnsä kello 5:ltä. Tukkuliikkeissä työaika 75.8 %:ssa kaikista loppui kello 5:ltä ja 14.2 %:ssa jo kello 4:ltä. Teollisuuslaitosten konttoreista 1/3:ssa loppui työ kello 4:ltä, lähes puolessa kello 5:ltä ja noin 1/10:ssa vasta kello 6:lta. Vakuu-

Med avseende på tiden för arbetets avslutande framgår det, att på de affärsområden, där man började arbetet tidigt, avslutades det i allmänhet sent, och tvärtom, där arbetet började sent, avslutades det jämförelsevis tidigt. Sålunda slutade arbetet vid ungefär 80 % av minutaffärerna på vanliga vardagar, utom lördagar och dagar före helg, klockan 6 och vid de övriga i de flesta fall klockan 5. I partiaffärerna avslutades arbetet i 75.8 % av alla klockan 5 och i 14.2 % redan klockan 4. Av de industriella kontoren avslutade 1/3 arbetet klockan 4, närmare hälften klockan 5 och ungefär 1/10 först klockan 6. Arbetstidens

tuslaitosten työajan loppu vaihteli pääasiallisesti kello 4 ja 5:n välillä, jota vastoin pankkien työ useimmissa tapauksissa, 58.5 %:ssa kaikista pankeista, loppui jo ennen kello 4:ää, yli $\frac{2}{10}$ lopetti työnsä kello 4:ltä ja $\frac{1}{10}$ kello 5:ltä. Pankkeihin nähden on kuitenkin huomattava, että suuret pankit lopettivat työnsä myöhemmin kuin pienet ja keskikokoiset. Jälkeen kello 6:n on vain 9 liikettä, joista useimmat ovat vähittäiskauppoja, ilmoittanut säännöllisen työajan loppuvan. — Edellä olevat tiedot työajan alkamis- ja lopettamisajoista eri liikealoilla perustuvat liikkeiden antamiin tietoihin, kuten aikaisemmin on huomautettu, ja siten tietoja käsiteltäessä erisuuruiset liikkeet ovat esiintyneet saman arvoisina.

Tarkastettaessa liikeapulaisten ruokailulomien määrää päivää kohden voidaan havaita, että heillä useimmissa tapauksissa oli vain 1 loma; arkipäivisin paitsi lauantaisin oli 8.9 %:ssa liikkeistä 2 ruokailulomaa, ja lauantaisin oli vieläkin harvemmin loma jaettu kahteen osaan.

slut vid försäkringsanstalterna växlade huvudsakligen mellan klockan 4 och 5, då däremot av bankerna de flesta, 58.5 %, slutade arbetet redan före klockan 4, över $\frac{2}{10}$ klockan 4 och $\frac{1}{10}$ klockan 5. I fråga om de sistnämnda är likväl att märka, att de stora bankerna avslutade sitt arbete senare än de små och medelstora. Endast 9 affärer, av vilka de flesta äro minutaffärer, ha uppgivit, att den regelbundna arbetstiden slutar efter klockan 6. Ovan meddelade uppgifter om arbetstidens begynnelse- och avslutningstider inom de olika affärsområdena grunda sig, såsom tidigare nämnts, på de av affärerna lämnade uppgifterna, och vid behandlingen av desamma ha samlats de olika stora affärerna tagits såsom likvärdiga.

Då man granskar antalet måltidsraster per dag kan man iakttaga, att de affärsanställda i de flesta fall hade endast 1 rast; på vardagar utom lördagar förekommo 2 måltidsraster vid 8.9 % av företagen, och på lördagar var det ännu sällsyntare att det förekom 2 raster.

Liikkeet ryhmitettyinä ruokailuloman pituuden mukaan. — Företagen grupperade enligt rastetidens längd.

	Loman pituus arkipäivisin (paitsi lauantaisin) liikkeissä, joissa oli Rastetidens längd på vardagar (utom lördagar) i affärer med													
	1 loma, tunteja — 1 rast, timmar						2 lomaa, tunteja — 2 raster, timmar							
	¼	½	1	1½	2	yli över 2	alle un- der 1	1	1¼	1½	1¾	2	yli över 2	
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	2	2	168	135	262	13	—	11	—	7	1	72	1	
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	1	4	71	22	4	—	—	—	2	2	1	—	—	
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	—	—	14	9	8	—	—	1	—	—	—	3	—	
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	1	12	80	30	13	—	—	1	—	1	1	—	—	
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	—	1	5	1	—	—	—	2	1	—	—	—	—	
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	7	4	1	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	
Muut liikkeet — Övriga affärer	—	2	25	5	4	—	—	—	1	—	—	1	—	
Yhteensä — Summa	11	25	364	204	291	13	1	16	4	10	3	76	1	

Kuten edellä olevasta taulukosta käy selville, oli vähittäisliikkeissä yleisin 2 tunnin loma, joka oli järjestetty 45.0 %:ssa kaikista liikkeistä, mutta myös 1 ja $1\frac{1}{2}$ tunnin lomaa oli useiden liikkeiden henkilökunnalla. Tukkuliikkeissä, teollisuuslaitoksissa, vakuutusliikkeissä sekä „muissa” liikkeissä oli 1 tunnin loma yleisin, jota vastoin pankkilaitoksissa, missä työ alkoi myöhemmin ja loppui aikaisemmin kuin muissa, oli tavallisin $\frac{1}{4}$ ja $\frac{1}{2}$ tunnin loma.

Seuraavissa tauluyhdistelmissä on liikeapulaisten omien, henkilökohtaisten tietojen nojalla tehty yhdistelmiä todellisesta, nettotyöajasta. Työajan ryh-

Såsom av ovanstående tabell framgår, var vid minutaffärerna rastens vanligaste längd 2 timmar, vilken rast förekom vid 45 % av alla affärer, men även 1 och $1\frac{1}{2}$ timmes raster förekommo vid flera affärer. Vid partiaffärer, industriinrättningar, försäkringsanstalter och „övriga” affärer var 1 timmes rast vanligast, då däremot vid bankinrättningar, där arbetet började senare och slutade tidigare än vid övriga företag, rastens vanligaste längd var $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{2}$ timme.

I följande tabeller ha med stöd av de affärsanställdas egna individuella uppgifter sammanställningar gjorts rörande den verkliga nettoarbets-

mittelyn suhteen taulukkojen otsikossa on huomautettava, että eri ryhmissä on ilmeisesti enimmäin tapauksia ryhmän alirajan kohdalla, joka on ilmaistu tasaisina tunteina, jota vastoin tapauksia ylärajan, minuutin vaille seuraavaa kokonaistuntia, kohdalla ei ryhmässä ole. Täten ei ryhmän keskimääräinen aika ole ylä- ja alirajan keskivälissä, vaan paljon lähempänä alirajaa.

tiden. Med avseende på arbetstidens fördelning inom de skilda grupper, som angivits i tabellhuvudet, bör påpekas, att det största antalet fall vanligen finnes vid gruppens undre gräns, som anger jämna timplag, då däremot vid den övre gränsen, en minut före följande heltimme, icke förekomma några fall i resp. grupper. Den genomsnittliga tiden inom varje grupp befinner sig sålunda icke mittemellan den övre och den undre gränsen, utan mycket närmare den undre gränsen.

Liikeapulaisten ryhmitys nettotyöajan ja liikkeen laadun mukaan, %. — De affärsanställdas gruppering enligt nettoarbetstidens längd och företagens art, %.

	Liikeapulaisten luku, joiden työaika oli, tunteja Antal affärsanställda vilkas arbetstid var, timmar					
	alle 5 under 5 %	5-alle 6 5- under 6 %	6-alle 7 6- under 7 %	7-alle 8 7- under 8 %	8-alle 9 8- under 9 %	9 t. enemm. 9 l. däröver %
Arkipäivisin paitsi lauantaisin — Vardagar utom lördagar						
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	0.2	0.5	8.0	23.6	64.4	3.3
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	0.3	1.2	34.7	36.3	27.0	0.5
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	—	—	11.7	25.3	60.4	2.6
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar..	0.2	2.0	43.3	31.2	20.1	3.2
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter..	—	2.4	89.5	4.2	3.9	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	11.1	44.3	39.3	5.3	—	—
Muut liikkeet — Övriga affärer	0.3	3.8	38.5	39.9	16.8	0.7
Kalkki — Samtliga	0.7	3.3	23.7	25.5	44.4	2.4
Lauantaisin — Lördagar						
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	0.7	5.4	18.4	48.7	25.5	1.3
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	21.1	27.2	26.9	19.1	5.5	0.2
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	2.3	7.7	18.4	44.8	25.7	1.1
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar..	19.0	42.3	17.2	15.7	3.8	2.0
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter..	14.4	80.1	3.7	1.8	—	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	44.9	43.8	10.7	0.6	—	—
Muut liikkeet — Övriga affärer	19.1	21.3	31.9	26.0	1.1	—
Kalkki — Samtliga	10.1	20.0	19.1	33.9	15.9	1.0

Suurin ryhmä liikeapulaisista, 46.8 %, oli säännöllisesti muina arkipäivinä paitsi lauantaisin työssä 8 tuntia tai siitäkin yli. Vähittäiskaupoissa sekä tukku- ja vähittäiskaupoissa oli vieläkin suurempi osuus liikeapulaisista työssä 8—9 tuntia; edellisten henkilökunnasta 64.4 % oli työssä 8—9 tuntia ja 3.3 % 9 tuntia tai enemmän. Tukku-liikkeiden palveluksessa olevista liikeapulaisista oli 36.3 % 7—7.9 tuntia työssä, 34.7 % oli 6—6.9 tuntia ja 27.5 % 8 tuntia tai enemmän. Teollisuuslaitosten konttoriapulaisten työaika oli tavallisimmin 6—7 tuntia, vakuutuslaitoksissa taas oli 6 tuntia tavallisin ja pankeissa 5—6 tuntia. Yleensä oli kaikilla liikealoilla lauantaisin lyhyempi työaika kuin muina arkipäivinä, mutta vähittäiskauppojen

Största delen av de affärsanställda, 46.8 %, var på övriga vardagar utom lördagar regelbundet i arbete 8 timmar eller däröver. Vid minutaffärer samt i parti- och minutaffärer hade en ännu större del av personalen 8—9 timmars arbetsdag, av personalen vid de förstnämnda hade 64.4 % en arbetsdag av 8—8.9 timmar och 3.3 % en arbetsdag av 9 timmar eller däröver. Beträffande de vid partiaffärer anställda var arbetsdagens längd för 36.3 % 7—7.9 timmar, för 34.7 % 6—6.9 timmar och för 27.5 % 8 timmar eller däröver. Vid de industriella kontoren var den vanligaste arbetstiden 6—7 timmar, vid försäkringsanstalterna åter 6 timmar och vid bankerna 5—6 timmar. Inom alla de olika slagen av företag var

sekä tukku- ja vähittäiskauppojen henkilökunnasta oli kuitenkin vielä yli 1/4 lauantaissäinkin 8 tuntia tai kauemmin työssä.

arbetstiden på lördagar över huvud taget kortare än på övriga vardagar, men vid minutaffärerna samt vid parti- och minutaffärerna var likväl över 1/4 av personalen även på lördagarna i arbete 8 timmar eller däröver.

Liikeapulaisten ryhmitys nettotyöajan ja erikoisammattin mukaan, %. — *De affärsanställdas gruppering enligt nettoarbetstid och yrkesspecialitet, %.*

	Liikeapulaisten luku, joiden nettotyöaika oli, tunteja Antal affärsanställda, vilkas nettoarbetstid var, timmar					
	alle 5 under 5	5- alle 6 5- under 6	6- alle 7 6- under 7	7- alle 8 7- under 8	8- alle 9 8- under 9	9 t. enemm. 9 l. däröver
Arkipäivisin paitsi lauantaisin — Vardagar utom lördagar						
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal</i>	1.6	7.3	49.4	28.4	12.5	0.8
<i>Johtavassa asemassa — I ledande ställning</i>	3.8	11.8	60.8	16.5	7.1	—
<i>Vaativassa työssä — Med krävande arbete</i>	2.9	11.0	40.1	32.5	13.3	0.2
<i>Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete</i>	0.9	5.5	51.1	28.4	12.9	1.2
<i>Kauppamatkustajat — Handelsresande</i>	—	1.1	18.0	51.7	27.0	2.2
<i>Myymälähenkilökunta — Butikspersonal</i>	0.1	0.2	1.9	20.8	73.0	4.0
<i>Myymälänhoitajat — Butiksföreståndare</i>	—	—	0.4	17.8	79.5	2.3
<i>Myymäläapulaiset — Butiksbiträden</i>	0.1	0.2	1.8	20.8	72.8	4.3
<i>Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor</i>	1.4	1.4	11.4	31.5	52.9	1.4
<i>Varastohenkilökunta — Lagerpersonal</i>	0.3	—	13.9	36.8	48.2	0.8
<i>Varastonhoitajat — Lagerförvaltare</i>	—	—	3.9	25.4	69.2	1.5
<i>Varastokirjurit — Lagerbokhållare</i>	—	—	20.3	40.7	39.0	—
<i>Varastomyyjät — Lagerförsäljare</i>	0.6	—	19.5	44.5	34.8	0.6
<i>Vahtimestarit — Vaktmästare</i>	3.2	3.2	29.0	42.0	19.4	3.2
<i>Asiapojat ja -tytöt — Springgossar o. - flickor</i>	0.3	3.9	28.2	28.1	36.7	2.8
<i>Ruumillisen työn tekijät — Kroppsarbetare</i>	0.4	0.2	2.6	16.9	77.7	2.2
<i>Muut — Övriga</i>	—	—	16.7	50.0	33.3	—
Kaikki — Samtliga	0.7	3.3	23.7	25.5	44.4	2.4
Lauantaissäin — Lördagar						
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal</i>	22.5	41.3	19.1	12.2	4.2	0.7
<i>Johtavassa asemassa — I ledande ställning</i>	30.8	44.1	15.1	5.7	4.3	—
<i>Vaativassa työssä — Med krävande arbete</i>	23.4	35.0	22.0	14.2	5.4	—
<i>Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete</i>	21.3	43.0	18.6	12.3	3.8	1.0
<i>Kauppamatkustajat — Handelsresande</i>	12.8	34.6	18.0	21.8	12.8	—
<i>Myymälähenkilökunta — Butikspersonal</i>	0.2	1.1	14.8	52.3	30.2	1.4
<i>Myymälänhoitajat — Butiksföreståndare</i>	—	0.4	10.3	60.3	28.6	0.4
<i>Myymäläapulaiset — Butiksbiträden</i>	0.2	1.1	14.7	51.9	30.5	1.6
<i>Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor</i>	2.9	4.4	33.3	34.8	24.6	—
<i>Varastohenkilökunta — Lagerpersonal</i>	4.1	19.7	27.2	39.4	9.3	0.3
<i>Varastonhoitajat — Lagerförvaltare</i>	1.5	9.3	25.6	47.3	16.3	—
<i>Varastokirjurit — Lagerbokhållare</i>	7.2	33.9	14.3	35.7	8.9	—
<i>Varastomyyjät — Lagerförsäljare</i>	5.0	23.1	33.1	34.4	3.8	0.6
<i>Vahtimestarit — Vaktmästare</i>	14.3	21.4	42.8	14.3	3.6	3.6
<i>Asiapojat ja -tytöt — Springgossar o. - flickor</i>	8.3	18.5	28.2	31.0	12.6	1.4
<i>Ruumillisen työn tekijät — Kroppsarbetare</i>	1.3	4.0	21.6	57.7	14.4	1.0
<i>Muut — Övriga</i>	—	16.7	50.0	33.3	—	—
Kaikki — Samtliga	10.1	20.0	19.1	33.9	15.9	1.0

Verrattaessa työajan pituutta eri erikoisammattissa voidaan todeta, että 8-tunnin työpäivä oli yleisin myymälänhoitajiin, myymäläapulaisiin sekä

Dä man jämför arbetstidens längd för de olika yrkesspecialiteterna, kan man konstatera, att en arbetsdag av 8 timmar var allmännast för butiks-

ruumiillisen työn tekijöihin nähden; näissä ryhmissä oli arkipäivinä paitsi lauantaisin yli $3\frac{1}{4}$:lla 8-tuntin työpäivä tai sitä pitempi. Konttorihenkilökuntaan nähden oli tavallisin 6—7 tuntin työpäivä, jota vastoin 8-tuntin työpäivä oli verraten harvinaisen samoin kuin 6 tuntia lyhyempi päivätyö. Varastohenkilökunnan piirissä olivat yleisimmät 7—8 tuntin työpäivät. Lauantaisin oli säännöllinen työaika lyhyempi kuin muina arkipäivinä, mutta myymälähenkilökunnalla oli silloinkin sangen usein 8-tuntinen ja joskus sitäkin pitempi työaika; noin 30 % myymäläapulaisista oli 8-tuntisessa säännöllisessä työssä.

föreståndare, butiksbiträden samt kroppsarbetare; i dessa grupper hade på övriga vardagar utom lördagar över $3\frac{1}{4}$ en arbetsdag av 8 timmar eller däröver. Vad beträffar kontorsbiträdena var 6—7 timmars arbetsdag vanligast, då däremot 8 timmars liksom även mindre än 6 timmars arbetsdag voro jämförelsevis sällsynta i fråga om dem. För lagerpersonalen var den vanligaste arbetstiden 7—8 timmar. På lördagar var den regelbundna arbetstiden kortare än på övriga vardagar, men butikspersonalen hade även då mycket ofta 8 timmars och ibland ännu längre arbetstid; ungefär 30 % av butiksbiträdena voro regelbundet 8 timmar i arbete.

Keskimääräinen työaika. — Arbetstiden i genomsnitt.

	Keskimmääinen työaika, tunteja — Arbetstiden i genomsnitt inom, timmar							
	vähittäisliikkeissä minutaffärer	tukkuliikkeissä partiaffärer	part- och minut- affärer	tukku- ja vähittäis- liikkeissä	teollisuus- laitoksissa	försäkrings- anstalter	vakuutus- laitoksissa	pankkilaitoksissa bankintämlingar
Arkipäivisin paitsi lauantaisin — Vardagar utom lördagar								
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal</i>								
Johtavassa asemassa — I ledande ställning ..	7.3	6.7	7.2	6.6	6.6	5.7	6.4	6.4
Vaativassa työssä — Med krävande arbete....	7.2	7.0	7.2	6.6	6.4	5.5	6.7	6.7
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete..	7.1	6.9	7.2	6.9	6.5	5.7	6.8	6.8
<i>Myymälähenkilökunta — Butikspersonal</i>								
Myymälänhoitajat — Butiksforestandare.....	7.9	—	8.0	7.8	—	—	—	7.9
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden.....	7.9	7.9	8.0	7.8	—	—	7.7	7.9
Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor ..	7.5	—	7.8	—	—	—	—	7.5
Luantaisin — Lördagar								
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal</i>								
Johtavassa asemassa — I ledande ställning ..	6.5	5.3	6.7	5.1	5.0	5.0	5.4	5.4
Vaativassa työssä — Med krävande arbete....	6.5	5.6	6.4	5.3	5.0	4.8	5.7	5.6
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete..	6.3	5.5	6.5	5.5	5.0	4.9	6.0	5.6
<i>Myymälähenkilökunta — Butikspersonal</i>								
Myymälänhoitajat — Butiksforestandare.....	7.3	—	7.4	6.9	—	—	—	7.3
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden.....	7.3	7.2	7.4	7.1	—	—	6.8	7.3
Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor ..	6.8	—	7.1	—	—	—	—	6.9

Konttorihenkilökunnan keskimääräinen työaika vaihteli huomattavasti eri liikealoilla, jota vastoin työaika samalla liikealalla oli konttorihenkilökunnan eri ryhmiin nähden melkein yhtä pitkä. Vähittäisliikkeissä sekä tukku- ja vähittäisliikkeissä oli työaika pisin, noin 7.2 tuntia muina arkipäivinä paitsi lauantaisin. Tämäkin työaika oli huomattavasti lyhyempi kuin myymälähenkilökunnan, joka yleensä vaihteli 7.8—8.0 tuntin välillä; ainoastaan myymäläkassanhoitajilla oli hieman lyhyempi työpäivä, keskimäärin 7.5 tuntia, mutta tämäkin aika

Kontorspersonalens genomsnittliga arbetstid per dag växlade betydligt vid de olika slagen av företag, under det att arbetstiden inom samma grupp av företag var nästan lika lång för de olika kategorierna av kontorspersonalen. Vid minutaffärer samt parti- och minutaffärer var arbetstiden längst på övriga vardagar, utom lördagar, ungefär 7.2 timmar. Butikspersonalens arbetstid var dock betydligt längre, i det att den i allmänhet växlade mellan 7.8—8.0 timmar; endast butikskassörskorna hade något kortare arbetstid, 7.5 timmar i medel-

on pitempi kuin minkään konttoriapulaisryhmän keskimääräinen aika. Tukkuliikkeiden palveluksessa olevien konttoriapulaisten aika oli keskimäärin hieman alle 7 tuntia, teollisuuslaitosten konttoreissa olevien $6\frac{1}{2}$ —7 tunnin välillä ja vakuutuslaitosten noin $6\frac{1}{2}$ tuntia. Huomattavasti lyhyempi oli pankkilaitosten henkilökunnan työaika, ollen hieman yli $5\frac{1}{2}$ tuntia.

Lauantaisin oli työaika kaikissa ryhmissä lyhyempi kuin muina arkipäivinä. Kuitenkin oli ero työaikojen pituuteen nähden erilainen eri liikealoilla; vähittäiskaupoissa on lauantain työaika keskimäärin noin $\frac{3}{4}$ — $\frac{1}{2}$ tuntia lyhyempi kuin muina päivinä, ja pankeissa oli suunnilleen sama ero, joten niillä liikealoilla, joissa liikeapulaisten työaika oli pisin ja lyhyin, työn lyhennys lauantaisin oli miltei sama. Muilla aloilla työaika oli lauantaisin yli tunnin, noin 1.3 tuntia, lyhyempi kuin muina päivinä.

Missä määrin liikeapulaiset olivat työssä sunnuntaisin, on koitettu selvittää tiedustelemalla sekä liikkeiden omistajilta liikkeiden aukioloaikaa sunnuntaisin että kysymällä liikeapulaisilta itseltään. Molemmat tiedonantajat ovat valitettavasti usein jättäneet nämä kysymykset vastaamatta, ja vaikkakin voidaan olettaa, että ne, joilla on ollut sunnuntaityötä, yleensä ovat vastanneet asianomaiseen kysymykseen ja siis liikeapulaiset ja liikkeet, jotka eivät ole ollenkaan vastanneet, ovat kielteisellä kannalla kysymykseen nähden, ei kuitenkaan ole täyttä varmuutta jälkimmäisiin nähden. Kaikista liikkeistä on 116 ilmoittanut liikkeensä olevan auki sunnuntaisin, 161 ei ole vastannut kysymykseen, ja loput, 973, ovat vastanneet kielteisesti. Miltei kaikki liikkeet, jotka ovat auki sunnuntaisin, ovat vähittäiskauppoja, tarkemmin sanoen maito-, leipä- ja kukkakauppoja. Näiden aukioloaika on 51 tapauksessa ollut 2 tuntia ja 56 tapauksessa 3 tuntia.

Liikeapulaisten antamien tietojen mukaan oli 168 miestä ja 422 naista ollut sunnuntaityössä eli vastaavasti 5.8 % edellisistä ja 9.4 % jälkimmäisistä.

Säännöllisesti joka sunnuntai uudistuva työ oli yleisin vähittäisliikkeissä, joiden palveluksessa olevasta henkilökunnasta 4.4 % oli joka sunnuntai työssä; sitäpaitsi 3.1 % oli joka toinen sunnuntai työssä ja 2.6 % joka kolmas sunnuntai tai harvemmin. Muilla liikealoilla tapaa verraten vähän säännöllistä sunnuntaityötä, vaikkakin tällaista työtä on esiintynyt. Eri erikoisammattiryhmissä oli säännöllinen sunnuntaityö tavallisin myymälähenkilökunnalla ja ruumiillisen työn tekijöillä; edellisistä 5.6 % ja jälkimmäisistä 2.6 % oli joka sunnuntai

tal, menäven den var längre än medelarbetsdagen för någon grupp av kontorspersonalen. Vid parti-affärerna var kontorspersonalens arbetstid i medeltal något under 7 timmar, vid industriinrättningar mellan $6\frac{1}{2}$ —7 timmar och vid försäkringsanstalter ungefär $6\frac{1}{2}$ timme. Betydligt kortare, något över $5\frac{1}{2}$ timme, var arbetstiden för personalen vid bankerna.

På lördagar var arbetstiden inom alla grupper kortare än på övriga vardagar. Likväl var skillnaden med avseende på arbetstidens längd på lördagar och andra vardagar olika inom olika slag av företag; vid minutaffärerna var arbetstiden på lördagar i genomsnitt ungefär $\frac{3}{4}$ — $\frac{1}{2}$ timme kortare än på övriga vardagar, och vid bankerna var skillnaden ungefär densamma, vadan alltså de företag, som hade den längsta, och de, som hade den kortaste arbetstiden, hade på lördagar en i samma mån förkortad arbetsdag. Inom övriga företagsgrupper utgjorde arbetstidens förkortning på lördagar över en timme, ungefär 1.3 timme.

I vilken mån de affärsanställda arbetade på söndagar har man försökt utröna genom att hos företagens ägare fråga om tiden för affärernas öppenhållande om söndagarna, varjämte de affärsanställda själva även tillfrågats därom. Vardera ha tyvärr ofta lämnat dessa frågor obesvarade, och ehuru man kan antaga, att de som haft söndagsarbete, i allmänhet besvarat frågan, och de affärsanställda och de företag, vilka lämnat den obesvarad, icke haft söndagsarbete, förefinnes full visshet icke med avseende på de sistnämnda. 116 företag ha anmält, att de hålla sina affärer öppna om söndagar, 161 ha icke besvarat frågan, och resten, 973, ha besvarat den nekande. Nästan alla affärer, som öppenhållas om söndagar, äro minutaffärer, närmare bestämt mjölk-, bröd- och blomsterbutiker. Tiden för öppenhållandet har i 51 fall varit 2 timmar och i 56 fall 3 timmar.

Enligt de affärsanställdas uppgifter ha 168 män och 422 kvinnor varit i söndagsarbete, eller 5.8 % av hela antalet manliga och 9.4 % av hela antalet kvinnliga anställda.

Regelbundet återkommande arbete varje söndag förekom mest vid minutaffärer, av vilkas personal 4.4 % var i arbete varje söndag; dessutom var 3.1 % i arbete varannan söndag och 2.6 % var tredje söndag eller med ännu längre mellantider. Inom övriga slag av företag påträffas regelbundet söndagsarbete i jämförelsevis ringa utsträckning om än sådant arbete funnits. I fråga om de olika yrkesgrupperna var regelbundet söndagsarbete vanligast för butikspersonalen och kroppsarbetarna; av de förra voro 5.6 % och av de senare 2.6 %

Sunnuntaityö. — Söndagsarbete.

	Liikeapulaiset, %:na — Affärsanställda, i %				
	joilla oli sunnuntaityötä som hade söndagsarbete			ilman sunnuntai- työtä som icke hade sön- dagsarbete	jotka eivät ole ilmoit- taneet som icke lämnat uppgifter
	joka sun- nuntai varje sön- dag	joka toinen sunnuntai varannan söndag	joka kolmas sunnuntai t. harvemm. högst var tredje sön- dag		
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	4.4	3.1	2.6	74.0	15.9
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	0.1	0.4	2.2	59.0	38.3
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	0.7	—	5.5	64.4	29.4
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	0.3	0.7	5.7	66.6	26.7
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	—	1.2	5.3	75.0	18.5
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	—	0.8	7.7	83.0	8.5
Muut — Övriga	1.4	1.0	5.7	65.4	26.5
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	0.2	0.3	5.3	70.9	23.3
Kauppamatkustajat — Handelsresande	—	—	5.3	62.8	31.9
Myymlähenkilökunta — Butikspersonal	5.6	3.8	2.6	70.1	17.9
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal	0.3	1.4	3.2	74.5	20.6
Vahtimestarit — Vaktmästare	—	17.1	8.6	48.6	25.7
Asiapojat ja -tytöt — Springgossar och flickor	1.1	2.0	1.4	68.8	26.7
Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare	2.6	0.5	1.5	71.6	23.8
Muut — Övriga	—	—	—	66.7	33.3
Kaikki — Samtliga	2.5	2.0	3.5	70.4	21.6

työssä. Työajan pituuden ovat useimmat liikeapulaiset, jotka olivat sunnuntaisin työssä, jättäneet ilmoittamatta. Saatujen tietojen mukaan näyttää 3-tunnin työ olleen yleisin.

Ylityöhön nähden tiedustelu käsitti kysymykset ylityön säännöllisestä tai tilapäisestä luonteesta sekä ylityötuntien yhteenlasketusta määrästä. Jälkimmäinen kysymys on jäänyt niin vähien vastausten varaan, ettei niiden nojalla voida tehdä minikäänlaisia johtopäätöksiä. Sen sijaan on edelliseen kysymykseen saatujen vastausten nojalla tehty seuraava yhdistelmä.

varje söndag i arbete. Frågan om söndagsarbetets varaktighet har av flere affärsansställda lämnats obesvarad. Enligt uppgifter, som erhållits, synes 3 timmar ha varit den vanligaste arbetstiden.

Med avseende på övertidsarbetet ingick i enqueteen frågor därom, huruvida övertidsarbete förekom regelbundet eller tillfälligtvis, samt angående hela antalet utgjorda övertidstimmar. Den sistnämnda frågan har besvarats av så få personer, att beträffande densamma några slutsatser icke kunna dragas. Däremot har med stöd av de på den föregående frågan erhållna svaren uppgjorts följande sammanställning.

Ylityö. — Övertidsarbete.

	Liikeapulaiset, %:na, — Affärsanställda, i %,			
	joilla oli ylityötä som hade övertidsarbete		ilman ylityötä som icke hade övertidsarbete	jotka eivät ole ilmoittaneet mitään som icke läm- nat uppgifter
	säännöllisesti regelbundet	tilapäisesti tillfälligt		
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	2.7	24.4	55.6	17.3
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	2.6	25.0	39.5	32.9
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	5.2	26.3	41.2	27.3
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	5.7	38.5	35.2	20.6
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	2.9	50.1	36.7	10.3
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	18.6	52.7	17.5	11.2
Muut — Övriga	4.0	30.6	45.3	20.1

	Liikeapulaiset, %:na, — Affärsanställda, i %,			
	joilla oli ylityötä som hade övertidsarbete		ilman ylityötä som icke hade övertidsarbete	jotka eivät ole ilmoittaneet mitään som icke läm- nat uppgifter
	säännöllisesti regelbundet	tilapäisesti tillfälligt		
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	5.7	41.6	34.6	18.1
Kauppamatkustajat — Handelsresande	3.5	19.5	47.8	29.2
Myymlähenkilökunta — Butikspersonal	3.1	20.7	56.8	19.4
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal	2.4	33.1	45.0	19.5
Vahtimestarit — Vaktmästare	17.1	42.9	17.1	22.9
Asiapojat ja -tytöt — Springgossar och flickor ..	2.4	12.6	56.1	28.9
Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare	3.1	30.4	45.8	20.7
Muut — Övriga	—	33.3	33.4	33.3
Kaikki — Samtliga	4.1	29.2	46.6	20.1

Säännöllistä ylityötä esiintyi enimmäkseen pankkien henkilökunnan piirissä; lähemmäs 1/5 on ilmoittanut tekevänsä ylityötä säännöllisesti ja sen lisäksi 52.7 % tilapäisesti. Muilla liikealoilla ei vastaavaa, säännöllistä ylityötä esiintynyt huomattavassa määrässä; niiden liikeapulaisten osuus, jotka ovat ilmoittaneet säännöllisesti tekevänsä ylityötä, vaihteli 5.7 ja 2.6 %:n välillä. Sen sijaan oli tilapäinen ylityö sängen yleistä muillakin aloilla; vakuutuslaitosten henkilökunnasta on puolet ollut tilapäisesti ylityössä ja muilla aloilla 1/3—1/4 kaikista.

Verrattaessa ylityön yleisyyttä erikoisammateissa on huomattavissa vahtimestarien enimmäkseen olleen ylityössä; heistä on 17.1 % ilmoittanut olleen säännöllistä ylityötä ja 42.9 % tilapäistä ylityötä. Konttorihenkilökunnasta on 5.7 % ollut säännöllisesti ja 41.6 % tilapäisesti ylityössä. Sen sijaan myymäläapulaiset eivät ole niin paljon tehneet työtä yli tavallisen työpäivän; noin 1/4 heistä on ollut ylityössä, mutta vain 3.1 % säännöllisesti, muut tilapäisesti.

Tiedusteluun, miten korvausta on suoritettu ylityöstä, on 1181 liikeapulaista eli siis noin puolet niistä, jotka ovat tehneet ylityötä, ilmoittanut, etteivät he ole saaneet minkäänlaista korvausta, 564 eli 23.0 % on saanut korvauksen lahjarahojen tai palkkion muodossa, 260 eli 10.6 % on ylityöstään saanut 50 %:lla korotetun palkan ja 52 eli 2.1 % 100 %:lla korotetun palkan.

Liikeapulaisten varsinaiset, täysin palkkaedun nauttimat lomat ovat hyvin suuressa määrässä riippuvaisia palvelusajan pituudesta saman työnantajan luona, ja n. s. liikeapulaislaki määrääkin loman pituuden palvelusajan pituuden mukaan.

Regelbundet övertidsarbete förekom mest vid bankerna; närmare 1/5 av personalen vid dessa har uppgivit, att den regelbundet arbetat på övertid, och 52.7 % har dessutom haft tillfälligt övertidsarbete. Inom övriga slag av företag förekommer regelbundet övertidsarbete icke i avsevärd grad; den del av de vid dessa företag anställda, som uppgivit, att de regelbundet haft övertidsarbete, växlade mellan 5.7 och 2.6 %. Däremot var tillfälligt övertidsarbete mycket vanligt även vid övriga företag; hälften av försäkringsanstaltarnas personal har haft tillfälligt övertidsarbete och 1/3—1/4 av personalen vid de övriga företagen.

Vid jämförelse av övertidsarbetets förekomst inom de olika yrkesspecialiteterna finner man att vaktmästarna haft mest övertidsarbete; 17.1 % av dem ha uppgivit, att de haft regelbundet och 42.9 %, att de haft tillfälligt övertidsarbete. Av kontorspersonalen hade 5.7 % regelbundet och 41.6 % tillfälligtvis varit i övertidsarbete. Däremot hade butiksbiträdena icke nämnvärt arbetat över den vanliga arbetsdagen; ungefär 1/4 av dem hade haft övertidsarbete, men endast 3.1 % regelbundet, de övriga tillfälligt.

På frågan, huru ersättning erlagts för övertidsarbetet, ha 1181 affärsanställda eller således ungefär hälften av dem, som utfört övertidsarbete, svarat, att de icke erhållit någon som helst ersättning därför, 564 eller 23.0 % ha uppgivit, att de erhållit ersättning i form av gratifikation eller arvode, 260 eller 10.6 % ha fått lön med 50 % förhöjning och 52 eller 2.1 % lön med 100 % förhöjning.

De affärsanställdas ordinarie, med oavkortade löneförmåner åtnjutna ledigheter äro i mycket hög grad beroende av huru länge anställningen hos samma arbetsgivare varar, och den s. k. affärsbiträdeslagen fastställer även ledigheten efter anställnings-

Useimmin, 2 864 tapauksessa, loma-aika on kestänyt 2 viikkoa; 3-viikon loma on myös ollut verraten yleinen, 1 869 tapauksessa, ja 1-kuukauden loma on ollut 932 liikeapulaisella.

Liikeapulaisten kesälomista on seuraavassa tehty yhdistelmä, jossa liikeapulaiset on ryhmitetty liikkeen alan, erikoisammatin, palvelusajan ja loman pituuden mukaan. Tällöin on niissä ryhmissä, jotka osoittavat loman pituutta, otettu huomioon liikeapulaisten lomista n. s. liikeapulaislaissa annetut määräykset, siten että keskimmainen sarake kussakin ryhmässä edustaa lain määräämää minimilomaa. Huomattava on kuitenkin, ettei tarkkaa vertailua lain määräysten noudattamiseen nähdän voida tehdä, koska mainittu laki ottaa lähtökohdakseen palvelusajan pituuden syyskuun 8 p:nä, minkä mukaan loman pituus on säädetty, ja käsiteltävä tiedustelu koskee oloja joulukuun viimeisenä päivänä, mihin päivään palvelusajan pituus siis useimmissa tapauksissa on laskettu. Näin ollen varsinkin lyhyehköä palvelusaikaa koskevat ryhmittelyt eivät tietystikään osoita niin suurta yhtäpitäväisyyttä lain kanssa kuin muut; vertailua eri ammatti- ja liikelalaryhmien välillä, mikä on taulukon tarkoitus, ei mainittu epäkohta haittaa.

tidens längd. I flertalet fall, 2 864, var semestern 2 veckor; 3 veckors semester har även varit jämförelsevis allmän, i 1 869 fall, och 932 affärsanställda hade en semester av 1 månad.

Över sommarledigheterna meddelas i det följande en sammanställning, i vilken de affärsanställda grupperats efter företagets art, yrkesspecialitet, anställningstid och semesterns längd. Härvid har i fråga om de grupper, som angiva semesterns längd, de bestämmelser tagits i betraktande, som den s. k. affärsbiträdeslagen innehåller angående de affärsanställdas semester, i det att den mittersta kolumnen i varje huvudgrupp representerar den i lagen bestämda minimisemestern. Anmärkas bör likväl, att noggranna jämförelser icke kunna göras med avseende på iakttagandet av lagens bestämmelser, emedan anställningstidens längd enligt nämnda lag beräknas till den 8 september, under det att densamma vid förevarande enquête i de flesta fall beräknats till den sista december, då enqueten i allmänhet avser förhållandena, sådana de voro nämnda dag. Till följd därav uppvisar semestern för dem, vilkas anställning varit av kort varaktighet, givetvis icke så stor samstämmighet med lagen som för de övriga; jämförelsen mellan de i tabellen upptagna olika yrkes- och företagsgrupperna försvåras icke av nämnda inkongruens.

Lomat. — Semester.

	Liikeapulaisilla, joiden palvelusajan pituus oli — För affärsanställda, som varit i tjänst															
	alle ½ vuoden under ½ år		½ v.—alle 1 v. ½ år—under 1 år		1 v.—alle 5 v. 1 år—under 5 år		5 v.—alle 10 v. 5 år—under 10 år		10 v. tai enemmän 10 år l. däröver							
	oli lomaa, päiviä — var semesterns längd, dagar															
	ing. semest.	ei lomaa, der 7	7	yll- över 7	alle — un- der 7	7	yll- över 7	alle — un- der 14	14	yll- över 14	alle — un- der 21	21	yll- över 21	alle — un- der 30	30	yll- över 30
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	19.4	1.5	25.4	53.7	9.4	29.0	61.6	8.7	82.3	9.0	16.6	76.1	7.3	35.5	63.7	0.8
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	6.3	12.5	31.2	50.0	10.0	21.4	68.6	4.0	62.5	33.5	8.5	85.1	6.4	23.4	74.8	1.8
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	50.0	—	—	50.0	8.3	16.7	75.0	12.0	81.7	6.3	16.9	66.2	16.9	27.3	72.7	—
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	23.1	—	30.8	46.1	13.1	47.4	39.5	12.3	60.4	27.3	17.3	65.4	17.3	30.8	66.3	2.9
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	50.0	—	—	50.0	17.7	23.5	58.8	1.4	23.6	75.0	—	28.6	71.4	10.9	89.1	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	—	—	—	100.0	16.7	16.7	66.6	2.2	25.4	72.4	1.5	21.3	77.2	12.3	68.5	19.2
Muut — Övriga	28.6	—	—	71.4	—	—	100.0	5.8	39.1	55.1	10.2	45.5	44.3	20.0	77.1	2.9
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	14.3	3.6	14.3	67.8	13.6	25.2	61.2	3.8	51.9	44.3	8.0	60.4	31.6	20.4	74.5	5.1
Kauppamatkustajat — Handelsresande ..	—	—	50.0	50.0	—	100.0	—	2.1	68.1	29.8	5.3	84.2	10.5	23.5	76.5	—
Myymälähenkilökunta — Butikspersonal ..	15.6	2.2	22.2	60.0	6.5	22.9	70.6	8.6	81.7	9.7	17.5	74.1	8.4	35.1	64.2	0.7
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal ..	16.7	16.7	33.3	33.3	20.0	33.3	46.7	4.1	77.7	18.2	17.9	74.1	8.0	45.9	54.1	—
Vahtimestarit — Vaktmästare	—	—	—	—	—	—	—	18.2	36.4	45.4	—	92.3	7.7	20.0	80.0	—
Asiapoijat ja -tytöt — Springgossar o. flickor	29.0	—	25.8	45.2	11.5	37.9	50.6	16.7	71.1	12.2	30.8	69.2	—	—	—	—
Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare	50.0	—	50.0	—	10.7	35.7	53.6	8.2	83.9	7.9	22.6	74.5	2.9	41.3	58.7	—
Muut — Övriga	—	—	—	—	—	—	—	100.0	—	—	33.3	66.7	—	—	—	—
Kaikki — Samtliga	19.3	2.6	22.8	55.3	10.2	28.2	61.6	7.6	70.1	22.3	13.0	67.7	19.3	28.5	68.7	2.8

Kuten varsinkin taulukon kolmesta viimeisestä sarakkeesta selvästi näkyy, on ero eri liikealoilla myönnettyihin lomiin nähden varsin huomattava. Vähittäis- ja tukkuliikkeissä sekä teollisuuslaitoksissa oli suurin osa lomista sama kuin lain määräämä minimiloma; niinpä niistä liikeapulaista, jotka ovat palvelleet 1—5 vuotta samassa liikkeessä, oli $\frac{4}{5}$ vähittäisliikkeiden apulaista saanut 14 päivän loman, tukku- ja teollisuusliikkeissä noin $\frac{3}{5}$ sai mainitun loman ja lähes $\frac{1}{3}$ pitemmän, vakuutus- ja pankkilaitoksissa oli noin $\frac{1}{4}$:lla kahden viikon loma ja $\frac{3}{4}$:lla pitempi loma. Suunnilleen samantapaiset olivat suhteet seuraavassa ryhmässä, jossa liikeapulaisten palvelusaika vaihteli 5—10 vuoden välillä. Viimeisessä oli kaikilla liikealoilla liikeapulaisten enemmistö saanut 1 kuukauden loman, mutta tällöinkin oli niiden liikeapulaisten määrä, jotka saivat kuukautta lyhyemmän loman, huomattavasti suurempi muilla aloilla kuin vakuutus- ja pankkilaitoksissa.

Verrattaessa taulukon jälkimmäisessä osassa loman pituutta eri ammattiryhmissä voidaan todeta, että konttorihenkilökunnan lomat ovat pitemmät kuin muiden liikeapulaisten. Kussakin ryhmässä on niiden liikeapulaisten luku, jotka saavat lain määräämää minimilomaa pitemmän loman, huomattavasti suurempi konttorihenkilökunnan piirissä kuin muissa ammattiryhmissä.

9. Liikeapulaisten palkkausmuoto ja työpalkan suuruus.

Liikeapulaisten palkkauksessa on huomattavissa eroa eri palkkausmuotojen kesken, sekä suorituksen laatuun että suoritustapaan nähden.

Yleensä on sängen harvinaista, että palkkauksessa säännöllisesti otettaisiin huomioon palkansaajan perhesuhteet ja hänen palvelusajansa liikkeessä. Niinpä määrättyä lapsiavustusta suoritetaan vain 9 liikkeessä, joista useimmat ovat pankki- ja vakuutuslaitoksia. Samoin määrävuosien perästä uudistuvaa n. s. ikälisäystä palvelusajan perusteella maksetaan 9 liikkeessä. Vaikka ei siis perheavustusta ja ennakolta määrättyä palkankoroitusta palvelusiän nojalla yleensä järjestelmällisesti anneta, otetaan nämä asianhaarat kuitenkin huomioon monessa tapauksessa, mutta tällöin kukin tapaus ratkaistaan erikseen.

Palkat suoritetaan suurimmalta osaltaan rahassa ja vain verraten vähäisessä määrässä luonnossa. Vain 1445 liikeapulaista, siis noin $\frac{1}{5}$ kaikista

Såsom i synnerhet av tabellens tre sista kolumner tydligt framgår, skilja sig de inom olika slag av företag beviljade ledigheterna i betydande grad från varandra. Vid minut- och partiaffärer samt industriinrättningar sammanföll största delen av ledigheterna med den lagstadgade minimisemestern; sålunda hade i fråga om de anställda, som arbetat 1—5 år vid samma företag, $\frac{4}{5}$ av biträdena vid minutaffärerna 14 dagars semester, medan vid parti- och industriföretag ungefär $\frac{3}{5}$ fick nämnda ledighet och närmare $\frac{1}{3}$ en längre tid; vid försäkrings- och bankinrättningarna åter hade ungefär $\frac{1}{4}$ av personalen två veckors ledighet och $\frac{3}{4}$ längre semester. Ungefär liknande voro förhållandena i följande grupp, där de affärsanställdas anställningstid växlade mellan 5—10 år. I den sista hade inom alla företagsgrupper största delen av de affärsanställda fått 1 månads semester, men även härvid var antalet av de affärsanställda, vilkas semester understeg en månad, anmärkningsvärt större inom övriga företagsgrupper än inom försäkringsanstalter och bankinrättningar.

Då man i tabellens senare del jämför semesternas längd inom de olika yrkesgrupperna, kan man konstatera, att kontorspersonalens ledigheter voro längre än övriga anställda. I varje grupp är antalet av de affärsanställda, som åtnjuta längre semester än den i lagen bestämda minimisemestern, anmärkningsvärt större bland kontorspersonalen än inom övriga grupper.

9. De affärsanställdas avlöningsform och arbetslönens storlek.

I fråga om de affärsanställdas avlöning förefinnas skiljaktigheter såväl med avseende på avlöningens art som på sättet för dess utbetalande.

I allmänhet är det mycket sällsynt, att löntagarens familjeförhållanden och tiden för anställningen vid företaget regelbundet tagas i betraktande vid avlöningen. Sålunda betalades sänkskilda barntillägg endast vid 9 företag, av vilka de flesta äro bank- och försäkringsinrättningar, och s. k. ålderstillägg efter visst antal tjänsteår likaså vid 9 företag. Ehuru familjebidrag och på förhand fastställd löneförhöjning på grund av antalet tjänsteår i allmänhet icke givas systematiskt, tagas dessa omständigheter likväl i många fall i betraktande, men avgöras de in casu.

Lönerna utgå till största delen i penningar och endast i jämförelsevis ringa utsträckning in natura. Endast 1445 affärsanställda, utgörande

liikeapulaisista, on ilmoittanut nauttineensa luontoisetuja. Mutta näidenkin nauttimat luontoisedut ovat yleensä olleet vähäisiä; usein on kysymyksessä liikkeen ilmaiseksi tai puoli-ilmaiseksi, t. s. todellista hintaa huokeammalla, antamat aamiaiset, joiden merkitys liikeapulaiselle voi olla verraten suuri, mutta joiden rahallinen arvo muodostaa sangen vähäisen osan koko palkkauksesta.

ungefär $\frac{1}{5}$ av samtliga ha uppgivit, att de åtnjutit naturaförmåner. Men även dessa ha i allmänhet varit obetydliga; ofta är det fråga om den frukost, som gratis eller delvis gratis, m. a. o. till ett pris, som understiger det verkliga, gives vid en del företag och som för de affärsanställda kan vara av jämförelsevis stor betydelse, men vars penningvärde utgör en mycket obetydlig del av hela lönen.

	Liikeapulaisia, joilla oli luontoisetuja — Affärsanställda med naturaförmåner		Luontoisetujen keskim. arvo Naturaförmånernas genomsnittliga värde mk.
	abs.	%	
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	626	15.8	3 272: 09
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	132	11.0	2 338: 62
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	23	8.0	4 335: 22
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	161	17.4	2 136: 60
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	262	76.8	1 253: 22
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	189	50.3	1 392: 04
Muut liikkeet — Övriga företag	52	17.4	2 160: 14
Yhteensä — Summa	1 445	19.6	2 425: 26

Kuten edellä olevasta yhdistelmästä näkyy, on luontoispalkkauksen käytäntö eri liikealoilla hyvin erilainen. Vakuutusliikkeissä runsaasti $\frac{3}{4}$ liikeapulaisista ja pankkialalla puolet heistä saa osan palkastaan luonnossa, kun sitä vastoin tukku- ja vähittäisliikkeiden henkilökunnasta tuskin $\frac{1}{12}$ ja tukkuliikkeiden henkilökunnasta vain hieman yli $\frac{1}{10}$ saa luontoisetuja; vähittäisliikkeissä samoin kuin teollisuuslaitoksissa oli hieman yli 15 %:lla liikeapulaisista luontoispalkkaa. Huomattava on kuitenkin, että luontoisetujen keskimääräinen suuruus oli sangen vähäinen juuri vakuutus- ja pankkialalla, missä niitä enimmäin tavataan, ollen edellisissä liikkeissä noin 1 250 ja jälkimmäisissä noin 1 400 markkaa vuodessa. Tavallisin muoto luontoissuoritukseen nähden oli nimittäin ilmaisen aamiaisen tarjoaminen liikkeen puolesta. Muilla aloilla sen sijaan luontoisetujen raha-arvo oli jonkun verran suurempi, vaihdellen 2 137—4 335 markan välillä, koska tällöin useammin on kysymyksessä ilmaisen asunnon tai ilmaisen ruoan arvioitu raha-arvo. Missä määrin yleensä luontoisetujen raha-arvoa arvioitaessa on oikein voitu laskea näiden etujen arvo käypien hintojen mukaan, on epävarmaa, koska tehtävä on sangen hankala. Yleensä kuitenkin voitaneen olettaa, että saatujen etujen raha-arvo on enemmän ali-arvioitu kuin päinvastoin.

Såsom av ovanstående sammanställning synes, är användningen av naturaaflöning mycket olika inom företag av olika slag. Vid försäkringsanstalter få drygt $\frac{3}{4}$ av de anställda och vid bankerna hälften en del av lönen in natura, då däremot av personalen vid parti- och minutaffärerna knappt $\frac{1}{12}$ och av personalen vid partiaffärer endast något över $\frac{1}{10}$ åtnjuta naturaförmåner; vid minutaffärerna såväl som vid industriinrättningarna hade något över 15 % av de affärsanställda naturalön. Märkas bör likväl, att naturaförmånernas genomsnittliga belopp just vid försäkrings- och bankinrättningarna, där desamma mest förekomma, var mycket obetydligt, utgörande vid de förra ungefär 1 250 och vid de senare ungefär 1 400 mark om året. Den vanligaste formen för naturaersättningen var nämligen gratis frukost från företagets sida. Vid övriga företag däremot var naturaförmånernas penningvärde något större, växlande mellan 2 137—4 335 mark, enär det i dessa fall oftare varit fråga om fri bostad eller fri kost. I vilken mån man vid naturaförmånernas värdering i penningar i allmänhet kunnat riktigt beräkna dessa förmånernas penningvärde efter gängse pris, är osäkert, emedan uppgiften är ganska svår. I allmänhet torde man likväl kunna antaga, att penningvärdet av de erhållna förmånerna snarare underskattats än tvärtom.

	Liikeapulaisia, joilla oli luontoisetuja — Affärsanställda med naturaförmåner		Luontoisetujen keskim. arvo Naturaförmånernas genomsnittliga värde
	abs.	%	mk.
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal</i>	702	25.3	1 715: 44
Johtavassa asemassa — I ledande ställning ...	76	34.1	2 539: 39
Vaativassa työssä — Med krävande arbete	121	19.0	2 147: 87
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete ..	505	26.3	1 480: 31
<i>Kauppamatkustajat — Handelsresande</i>	9	8.0	5 488: 89
<i>Myymlähenkilökunta — Butikspersonal</i>	496	17.6	3 489: 68
Myymlähenhoitajat — Butiksföreståndare	72	25.1	2 191: 57
Myymläapulaiset — Butiksbiträden	422	17.2	3 707: 79
Myymläkassanhoitajat — Butikskassörskor	2	2.8	4 200: —
<i>Varastohenkilökunta — Lagerpersonal</i>	51	13.8	2 980: 29
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare	30	21.7	3 437: 83
Varastokirjurit — Lagerbokhållare	12	20.3	1 803: 96
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	9	5.2	3 023: 61
<i>Vahtimestarit — Vaktmästare</i>	25	71.4	1 955: 40
<i>Asiapoijat ja -tytöt — Springgossar och -flickor</i> ..	95	13.3	1 891: 81
<i>Ruuvillisen työn tekijät — Kropparbetare</i>	67	12.3	2 080: 19
Yhteensä — Summa	1 445	19.6	2 425: 26

Tarkastettaessa, missä määrin palkka eri ammattiryhmissä saadaan luonnossa, voidaan ensinnäkin havaita, että lähes $\frac{3}{4}$ vahtimestareista saa osan palkastaan luonnossa. Myymäläapulaiset ja varastonhoitajat, joista 17.2 % edellisistä ja 21.7 % jälkimmäisistä on nauttinut osan palkastaan luonnossa, ovat saaneet, varsinkin suhteellisesti, heidän palkkaansa katsoen, huomattavan osan palkastaan, keskimäärin 3 708 markkaa ja 3 438 markkaa, vuosittain luonnossa. Konttoriapulaiden saamat luontoisetut ovat olleet tuntuvasti pienemmät; alemman konttorihenkilökunnan luontoisetujen keskimääräinen rahatarvo oli vain 1 480 ja vaativammassa työssä olevien 2 148 markkaa vuodessa.

Liikeapulaisten rahapalkan muodostavat seuraavat erät: säännöllinen palkka, n. s. lahjarahat ja tantiemi; kun tiedustelussa ei erikseen ole mainittu myyntipalkkiota, on ryhmään „tantiemi” arvattavasti otettu joku määrä myyntipalkkiota tai muita sellaisiin verrattavia lisiä. Useimmissa tapauksissa liikeapulaisilla oli vain säännöllinen palkka, 3 096 tapauksessa heillä oli lisäksi lahjarahoja ja 563 tapauksessa tantiemi.

Lahjarahojen ja myöskin tantiemin antaminen oli yleisimmin käytännössä pankkilaitoksissa; noin $\frac{2}{3}$ liikeapulaisista tällä alalla oli säännöllisen palkan ohella saanut myös lahjarahoja ja $\frac{1}{3}$ tantiemin. Vähimmin käytettiin näitä palkkausmuotoja vakuutuslaitoksissa, joiden henkilökunnasta vain 16.7 % on saanut lahjarahoja ja vain 2.1 % tantiemin.

Då man granskar, i vilken mån naturlön erlätges inom de olika yrkesgrupperna, kan man först och främst iakttaga, att i det närmaste $\frac{3}{4}$ av vaktmästarna få en del av sin lön in natura. Butiksbiträdena och lagerförvaltarna, av vilka 17.2 % av de förra och 21.7 % av de senare uppburit en del av sin lön in natura, ha erhållit en, i synnerhet i proportion till deras lön betydande naturlön, i medeltal 3 708 mark och 3 438 mark om året. Kontorsbiträdenas naturaförmåner ha varit betydligt lägre; penningvärdet av naturaförmånerna för den lägre kontorspersonalen var i medeltal endast 1 480 och för den del av personalen, som hade krävande arbete, 2 148 mark om året.

De affärsanställdas penninglön kan uppdelas i regelbunden lön, s. k. grafikation och tantiem; då vid enquéten icke särskilt omnämnts provisioner, ha en del provisioner eller andra med dem jämförbara tillägg troligen upptagits i gruppen „tantiem”. I de flesta fall hade de affärsanställda endast regelbunden lön, i 3 096 fall hade de därtill grafikation och 563 fall tantiem.

Erläggandet av gratifikationer och även av tantiem brukades allmänast vid bankinrättningar; ungefär $\frac{2}{3}$ av de affärsanställda på detta område hade vid sidan av regelbunden lön erhållit även gratifikation och $\frac{1}{3}$ tantiem. Minst användes dessa löneformer vid försäkringsanstalterna, av vilkas personal endast 16.7 % har erhållit gratifikationer och endast 2.1 % tantiem.

Lahjarahat ja tantiemit. — Gratifikationer och tantiem.

	Liikeapulaisia, joilla oli lahjarahojia Affärsanställda, som erhållit gratifikation		Lahjarahojen suuruus Värdet av gratifikationen	Liikeapulaisia, joilla oli tantiemi Affärsanställda, som erhållit tantiem		Tantiemin suuruus Värdet av tantiemen
	abs.	%		abs.	%	
Liikkeen laatu — Företagets art						
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	1 798	45.5	838: 36	180	4.6	3 047: 27
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	390	32.4	1 777: 64	148	12.3	3 014: 75
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- o. minutaffärer	102	35.3	1 094: 85	43	14.9	1 817: 63
Teollisuuslaitokset — Industrirättningar	336	36.4	1 147: 23	23	2.5	7 346: 10
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	57	16.7	1 495: 61	7	2.1	8 023: 90
Pankkilaitokset — Bankirättningar	252	67.0	1 877: 25	125	33.2	2 850: 40
Muut liikkeet — Övriga affärer	161	54.0	852: 11	37	12.4	2 964: 03
Yhteensä — Summa	3 096	41.9	1 096: 03	563	7.6	3 133: 12
Erikoisammatti — Yrkersspecialitet						
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	1 069	38.6	1 610: 07	267	9.6	3 512: 91
Johtavassa asemassa — I ledande ställning	90	40.4	3 398: 49	44	19.7	8 052: 98
Vaativassa työssä — Med krävande arbete	281	44.2	1 863: 73	68	10.7	3 212: 64
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete ..	698	36.4	1 277: 36	155	8.1	2 355: 84
Kauppamatkustajat — Handelsresande	31	27.4	3 996: 65	18	15.9	9 696: 78
Myymälähenkilökunta — Butikspersonal	1 223	43.4	794: 38	175	6.2	2 951: 66
Myymälähoitajat — Butiksföreståndare	74	25.8	864: 77	26	9.1	5 946: 39
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden	1 105	44.9	779: —	144	5.9	2 463: 23
Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor	44	61.1	1 062: 39	5	6.9	1 446: —
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal	146	39.6	1 453: 67	30	8.1	2 660: 43
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare	57	41.3	1 702: 02	8	5.8	2 151: 63
Varastokirjurit — Lagerbokhållare	13	22.0	1 475: 54	4	6.8	2 800: —
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	76	44.2	1 263: 63	18	10.5	2 855: 56
Vahvimestarit — Vaktmästare	25	71.4	978: —	1	2.9	3 100: —
Asiapojat ja -tytöt — Springgossar och - flickor	362	50.6	278: 20	17	2.4	386: 01
Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare	236	43.2	999: 75	54	9.9	826: 67
Ammatti ilmoittamaton — Yrket ouppgivet	4	66.7	843: 75	1	16.7	800: —
Yhteensä — Summa	3 096	41.9	1 096: 03	563	7.6	3 133: 12

Verrattaessa lahjarahojen yleisyyttä eri ammattiryhmissä voidaan todeta, että vaktimestarit suhteellisesti useimmin saavat lahjarahoja; samoin yli puolet myymälöiden kassanhoitajista sekä asiapojoista ja -tytöistä saavat osan palkkauksestaan lahjarahojen muodossa. Yleensä noin 40 %:lle kaikista liikeapulaisista suoritetaan erityistä korvausta lahjarahojen nimellä, ja tällöin lahjarahat usein ovat jonkinlaisena maksuna ylitöistä tilinpäätöksen tai inventauksen aikana. Suuruudeltaan lahjarahat vastaavat usein 1 kuukauden palkkaa, joten siis eri ammattiryhmissä lahjarahojen suuruus vaihtelee kunkin ryhmän palkkojen keskimääräisen suuruuden mukaan. Palkan maksua liikkeen voiton tai myynnin suuruuden mukaan, t. s. osallisuutta liikevoittoon tai -vaihtoon, on sangen vähän käytetty. Lukuun ottamatta johtavassa asemassa olevaa konttorihenkilökuntaa ja kauppamatkustajia, joista 19.7 ja 15.9 %:lla oli tantiemi, ei muissa ryhmissä tantiemin saajia ollut kuin enintään 1/10 kaikista.

Då man jämför förekomsten av gratifikationer inom olika yrkesgrupper, kan man konstatera, att vaktmästarna jämförelsevis oftast åtnjutit gratifikationer; likaså erhålla över hälften av butikskassörskorna samt springgossarna och - flickorna en del av sin lön i form av gratifikationer. I allmänhet erhålla ungefär 40 % av samtliga affärsanställda särskilda gratifikationer, vilka ofta utgöra en form av ersättning för utfört övertidsarbete under tiden för bokslutet eller inventeringen. Till sin storlek motsvara gratifikationerna ofta 1 månads lön, så att gratifikationerna storlek inom de skilda yrkesgrupperna växla efter medellönen inom varje grupp. Erläggandet av lön efter firmans vinst eller totalomsättning, m. a. o. andel i vinst eller i omsättning, har förekommit i mycket ringa utsträckning. Med undantag för kontorspersonalen i ledande ställning och handelsresandena, av vilka resp. 19.7 och 15.9 % uppburo tantiem, utgjorde de som er-

Tantiemi oli yleensä huomattavasti suurempi kuin lahjarahat, ollen keskimäärin kolme kertaa suurempi.

Tiedot liikeapulaisten absoluuttisista palkkamääristä perustuvat kahteen eri lähteeseen, nimittäin heidän itsensä antamiin tietoihin ja liikkeiden antamiin tietoihin liikkeen palveluksessa olevan henkilökunnan palkoista. Kuten aikaisemmin, siv. 12, on mainittu, liikkeiden antamat tiedot koskevat jonkun verran suurempaa liikeapulaismäärää kuin liikeapulaisten itsensä jättämät.

Kuten seuraavasta taulukosta nähdään, ei työnantajien ja liikeapulaisten antamien palkkatietojen välillä ole huomattavaa eroa, kun palkat ryhmitellään palkkausluokittain. Tosin voidaan miltei säännöllisesti joka ryhmässä todeta, että työnantajien ilmoittamat palkkamäärät ovat hieman korkeammat kuin liikeapulaisten itsensä ilmoittamat, joten alemmissa palkkausluokissa on suhteellisesti vähemmän liikeapulaisia työnantajien tietojen mukaan kuin liikeapulaisten omien tietojen mukaan. Tämä ero on kuitenkin niin pieni, että kussakin ryhmässä suhteellisesti suurin liikeapulaismäärä on kummankin tietolähteen mukaan samassa palkkausryhmässä, joskin prosenttimäärissä on usein vähän eroa. Liikkeiden antamiin tietoihin nähden on huomattava, että niissä ovat eri ammattiryhmänä n. s. „pankkivirkailijat”. Tämä ryhmitys johtuu siitä, että muutamat suupankit ovat tosin antaneet tietoja henkilökuntansa palkkauksista, mutta ovat jättäneet lähemmin erittelemättä heidän suorittamansa työn laadun. Kun näiden pankkien henkilökunta miltei poikkeuksetta ei itse ole suostunut antamaan minkäänlaisia tietoja itsestään, ei ole voitu täydentää aivan puutteellisia tietoja asianomaisten ammatista, vaan on ollut pakko käsitellä nämä erillisenä ryhmänä. Kuten palkkojen erilaisuudesta voidaan päätellä, kuuluu tähän ryhmään sekä korkeampaa että alempaa pankkihenkilökuntaa.

Höllo tantiem icke mer än högst $\frac{1}{10}$ av samtliga anställda i övriga grupper. Tantiemen voro i allmänhet betydligt större än gratifikationerna, i medeltal tre gånger större än de sistnämnda.

Uppgifterna om de affärsanställdas absoluta lönebelopp äro hämtade från två skilda källor, nämligen från deras egna uppgifter och från de uppgifter, företagen lämnat om lönerna för hela personalen vid resp. företag. Såsom tidigare, sid. 12, omnämmts, beröra de av företagen lämnade uppgifterna ett något större antal anställda än de uppgifter de anställda själva avgivit.

Såsom av följande tabell framgår, finnes, då lönerna grupperas i löneklasser, ingen märkbar skillnad mellan de löneuppgifter, som avgivits av arbetsgivarna, och dem som de affärsanställda lämnat. Visserligen kan man konstatera, att de av arbetsgivarna uppgivna lönebeloppen nästan regelbundet i varje grupp äro något högre än de av de affärsanställda uppgivna, så att i de lägre löneklasserna finnes ett jämförelsevis mindre antal affärsanställda enligt arbetsgivarnas uppgifter än enligt de affärsanställdas egna uppgifter. Denna skillnad är likväl så obetydlig, att det jämförelsevis största antalet affärsanställda enligt vardera uppgiftskällan kommer på samma lönegrupp, om ock procenttalen ofta förete mindre skiljaktigheter. Med avseende på de av företagen lämnade uppgifterna är att märka, att såsom en särskild yrkesgrupp upptagits banktjänstemän. Denna gruppering härleder sig därav, att några storbanker underlätit att närmare angiva arbetets art, ehuru de avgivit uppgifter rörande personalens löner. Då personalen vid dessa banker nästan undantagslöst icke samtyckt till att lämna uppgifter om sig, har man icke haft möjlighet att komplettera de av arbetsgivaren lämnade ofullständiga uppgifterna om vederbörandes yrke, varför man varit tvungen att behandla denna personal som en särskild grupp. Av lönernas olikhet kan man sluta, att till denna grupp hör såväl högre som lägre bankpersonal.

Liikeapulaisien ryhmitys palkkausryhmiin työnantajien ja heidän omien tietojensa mukaan, %. —

	Työnantajien tietojen mukaan — Enligt arbetsgivarnas uppgifter													
	Liikeapulais- tenluku Antal affärs- anställda	Siitä (%:na) liikeapulaisia, joiden vuosipalkka oli, mk. Däraf (i %) affärsanställda, vilkas årslön var, mk.												
		alle under 3000	3000— 5999	6000— 8999	9000— 11999	12000— 17999	18000— 23999	24000— 29999	30000— 35999	36000— 41999	42000— 47999	48000— 53999	54000— 59999	60000— 65999
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal</i>	3 608	0.1	1.4	5.7	9.4	26.9	24.9	12.9	7.0	3.7	2.4	1.6	1.0	1.1
<i>Johtavassa asemassa — I ledande ställning</i>	290	—	—	—	0.3	3.8	10.7	10.3	13.1	11.7	12.4	10.0	5.9	7.6
<i>Vaativassa työssä — Med krävande arbete</i>	703	—	0.4	1.7	4.1	26.6	30.2	15.9	9.5	4.6	3.1	1.6	1.1	0.9
<i>Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete</i>	2 179	0.2	2.2	8.9	13.5	32.3	26.1	9.3	4.3	1.9	0.8	0.5	(0.04)	(0.04)
<i>Pankkivirkailijoita — Banktjänstemän</i>	436	—	—	—	2.8	15.8	20.2	27.5	12.6	5.5	3.0	1.8	1.8	2.8
<i>Kauppatarkkajat — Handelsresande</i>	179	—	—	—	—	2.8	7.3	19.6	25.1	15.6	14.0	7.8	3.9	2.2
<i>Myymälähenkilökunta — Butikspersonal</i>	3 592	0.9	7.3	23.1	26.4	27.7	8.5	2.9	1.3	0.8	0.4	0.2	0.2	0.1
<i>Myymälänhoitajat — Butiksforestandare</i>	414	—	0.2	7.3	17.2	27.5	23.0	8.0	5.3	4.1	2.9	0.7	1.7	0.7
<i>Myymäläapulaiset — Butiksbiträden</i>	3 090	1.0	8.4	25.6	28.1	27.2	6.1	2.2	0.8	0.4	0.1	0.1	(0.03)	(0.03)
<i>Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor</i>	88	—	3.4	6.8	11.4	47.7	25.0	5.7	—	—	—	—	—	—
<i>Varastohenkilökunta — Lagerpersonal</i>	448	0.2	2.5	12.1	11.2	21.9	26.8	13.8	5.1	3.1	2.2	0.7	0.4	—
<i>Varastonhoitajat — Lagerförvaltare</i>	154	—	—	3.3	2.6	20.1	31.8	27.9	6.4	3.3	3.3	1.3	—	—
<i>Varastokirjurit — Lagerbokhållare</i>	45	—	—	4.5	11.1	24.4	42.2	11.1	2.2	4.5	—	—	—	—
<i>Varastomyyjät — Lagerförsäljare</i>	249	0.4	4.4	18.9	16.5	22.5	20.9	5.6	4.8	2.8	2.0	0.4	0.8	—
<i>Vahtimestarit — Vaktmästare</i>	46	—	—	10.9	8.7	34.8	36.9	6.5	2.2	—	—	—	—	—
<i>Asiapojat ja -tytöt — Springgossar och -fläckor</i>	896	6.5	64.1	27.1	2.0	0.3	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare</i>	777	0.1	5.2	5.2	8.2	47.2	30.4	2.8	0.9	—	—	—	—	—
<i>Ammatti ilmoittamaton — Yrket ouppgivet</i>	111	—	4.5	16.2	15.3	25.3	26.1	6.3	3.6	—	0.9	1.8	—	—
Kaikki — Samtliga	9 657	1.0	9.8	14.4	14.9	25.7	16.8	7.2	3.9	2.1	1.4	0.9	0.5	0.5

Kun liikeapulaisien palkkausryhmittelyssä on huomattavia eroavaisuuksia miespuolisten ja naispuolisten apulaisten palkkojen välillä, on seuraavassa taulukossa liikeapulaisien omien tietojen no-

Då vid de affärsanställdas lönegruppering märkbara skiljaktigheter framträtt mellan männens och kvinnornas löner, har i följande tabell, i vilken de affärsanställda med stöd av de uppgifter de

De affärsanställda fördelade på lönegrupper enligt arbetsgivarnas och deras egna uppgifter, %.

Liikeapulaisten omien tietojen mukaan — Enligt de affärsanställdas egna uppgifter																			
66000— 71999	72000 t. enemm. l. där- över	Yh- teensik Summa	Liike- apulaisten luku	Siitä (%:na) liikeapulaisia, joiden vuosipalkka oli, mk. Därav (i %) affärsanställda, vilkas årslön var, mk.															
				alle un- der 3000	3000— 3999	4000— 4999	5000— 5999	6000— 6999	7000— 7999	8000— 8999	9000— 9999	10000— 10999	11000— 11999	12000— 12999	13000— 13999	14000— 14999	15000— 15999	16000— 16999	72000 t. enemm. l. där- över
0.3	1.6	100.0	2 767	—	1.5	7.5	11.1	30.2	24.6	10.9	5.9	2.3	2.2	1.5	0.7	0.8	0.2	0.7	100.0
3.5	10.7	100.0	223	—	—	—	—	5.4	10.3	10.3	17.5	8.5	11.7	11.7	6.3	7.1	2.7	8.5	100.0
0.3	—	100.0	636	—	0.8	2.5	4.6	29.3	29.6	16.5	8.2	3.3	3.1	1.1	0.3	0.5	0.2	—	100.0
—	(0.04)	100.0	1 908	—	2.0	10.0	14.5	33.4	24.4	9.1	3.8	1.3	0.7	0.4	0.2	0.2	—	—	100.0
—	6.2	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0.6	1.1	100.0	111	—	—	—	—	3.6	9.0	19.8	24.4	15.3	16.2	4.5	2.7	3.6	0.9	—	—
0.1	0.1	100.0	2 812	1.0	8.8	25.8	24.7	25.8	8.4	2.7	1.6	0.8	0.2	0.1	0.1	(0.03)	(0.03)	—	100.0
0.7	0.7	100.0	286	—	1.1	3.8	17.8	34.3	23.8	8.0	5.2	3.5	1.1	—	1.1	—	0.3	—	100.0
—	—	100.0	2 454	1.1	9.9	28.7	25.8	24.1	6.4	2.0	1.2	0.5	0.1	0.1	—	0.1	—	—	100.0
—	—	100.0	72	—	4.2	13.9	12.5	51.3	13.9	4.2	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0
—	—	100.0	369	—	2.2	8.7	10.8	27.1	27.9	13.0	6.0	2.7	1.3	0.3	—	—	—	—	100.0
—	—	100.0	138	—	2.9	4.3	3.6	22.5	32.6	21.7	8.0	2.2	1.5	0.7	—	—	—	—	100.0
—	—	100.0	59	—	—	8.5	5.1	35.6	38.9	8.5	1.7	1.7	—	—	—	—	—	—	100.0
—	—	100.0	172	—	2.3	12.2	18.6	27.9	20.4	7.6	5.8	3.5	1.7	—	—	—	—	—	100.0
—	—	100.0	35	—	—	8.6	11.4	28.6	40.0	11.4	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0
—	—	100.0	710	10.1	67.5	20.7	1.7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0
—	—	100.0	545	—	1.8	5.3	9.2	54.2	27.5	1.8	0.2	—	—	—	—	—	—	—	100.0
—	—	100.0	5	—	—	—	60.0	40.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0
0.2	0.7	100.0	7 354	1.3	10.7	15.5	15.1	26.8	16.2	6.3	3.5	1.6	1.2	0.7	0.3	0.4	0.1	0.3	100.0

jalla esitetty eri liikeapulaistryhmien suhteellista jakautumista eri palkkausluokkiin, erikseen käsitellen mies- ja naispuoliset liikeapulaiset.

själva lämnat fördelats procentuellt på olika lönekategorier, de manliga och kvinnliga biträdena behandlats åtskils.

Liikeapulaisten ryhmitys vuosipalkan suuruuden ja erikoisammatin mukaan, %.

	Liikeapulaisia, joiden vuosi-											
	alle under 3 000		3 000— 5 999		6 000— 8 999		9 000— 11 999		12 000— 17 999		18 000— 23 999	
	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal</i>	—	—	1.4	1.5	4.6	8.7	4.4	14.0	11.5	38.4	20.1	26.4
<i>Johtavassa asemassa — I ledande ställning</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	1.7	18.4	3.4	34.7
<i>Vaativassa työssä — Med krävande arbete</i>	—	—	—	1.0	2.2	2.6	1.5	5.4	8.2	35.3	16.4	33.1
<i>Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete</i>	—	—	2.2	1.8	6.7	11.3	6.5	17.6	15.5	40.5	26.5	23.6
<i>Kauppamatkustajat — Handelsresande ..</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	3.6	—	9.0	—
<i>Myymälähenkilökunta — Butikspersonal</i>	0.8	1.0	4.2	10.1	13.8	29.1	12.5	28.1	22.9	26.7	23.2	4.2
<i>Myymälänhoitajat — Butiksforestandare</i>	—	—	—	1.9	0.8	6.3	2.4	30.2	17.3	47.8	40.1	10.7
<i>Myymäläapulaiset — Butiksbiträden ..</i>	1.0	1.1	5.3	11.0	17.2	31.5	15.1	28.5	24.4	24.1	18.8	3.3
<i>Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor ..</i>	—	—	—	4.2	—	13.9	—	12.5	—	51.3	—	13.9
<i>Varastohenkilökunta — Lagerpersonal ..</i>	—	—	1.9	3.6	7.3	16.4	6.4	36.4	25.6	36.4	31.8	5.4
<i>Varastonhoitajat — Lagerförvaltare ..</i>	—	—	2.3	16.7	3.8	16.7	2.3	33.2	22.7	16.7	34.1	—
<i>Varastokirjurit — Lagerbokhållare</i>	—	—	—	—	7.0	12.5	—	18.7	27.9	56.3	48.9	12.5
<i>Varastomyyjät — Lagerförsäljare</i>	—	—	2.2	3.0	10.8	18.2	12.2	45.5	27.3	30.3	24.5	3.0
<i>Vahtimestarit — Vaktmästare</i>	—	—	—	—	5.9	100.0	11.8	—	29.4	—	41.1	—
<i>Asiainhoitajat ja -tytöt — Springgossar och -flickor ..</i>	8.1	13.5	65.3	71.1	24.1	15.0	2.5	0.4	—	—	—	—
<i>Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare</i>	—	—	1.5	11.1	4.4	33.3	7.8	50.0	55.8	5.6	28.4	—
<i>Ammatti ilmoittamaton — Yrket ouppgivet ..</i>	—	—	—	—	—	—	—	75.0	100.0	25.0	—	—
Kaikki — Samtliga	1.4	1.3	11.8	10.0	9.6	19.3	6.6	20.6	21.7	30.2	20.3	13.5

Siitä huolimatta, että liikeapulaisten palkoissa on huomattavissa suuria erilaisuuksia, voidaan kuitenkin, ryhmitettäessä liikeapulaiset erikoisammatin ja sukupuolen mukaan, todeta näiden palkkojen keskittyvän pääasiallisesti muutamii palkkausluokkiin. Tarkastettaessa konttorihenkilökunnan eri ryhmien jakautumista eri palkkausluokkiin huomataan, että naispuolisten konttoriapulaisten palkat ovat suuremmissa määrässä keskittyneet muutamii luokkiin, jota vastoin mieskonttoristien palkat ovat enemmän hajallaan. Niinpä johtavassa asemassa olevien miespuolisten konttoristien palkoista suurin osuus, 18.4 %, tuli 30 000—36 000 markan välillä olevan palkkausryhmän osalle, ja yli 50 % tähän ryhmään kuuluvien liikeapulaisten palkoista vaihteli 30 000—54 000 markan välillä, mutta korkeampiakin palkkoja tapaa verraten runsaasti. Naispuolisesta henkilökunnasta kuului sekä absoluuttisesti että suhteellisesti hyvin pieni osa tähän ammattiryhmään. Heidän palkkansa olivat tuntuvasti alemmat kuin vastaavasti miespuolisten; yleisin vuosipalkka vaihteli 18 000 ja 24 000 markan välillä, ja lähes 60 % kaikista sai 18 000—30 000 markan välillä vaihtelevan vuosipalkan; yli 36 000

Oaktat lönerna för de affärsanställda uppvisa stora skiljaktigheter, kan man ändå, vid gruppering av dem efter de affärsanställdas yrkesspecialitet och kön, konstatera, att de huvudsakligen koncentrera sig på några få löneklasser. Vid granskning av kontorspersonalens fördelning på olika lönekategorier inom de skilda grupperna finner man, att lönerna för de kvinnliga kontorsbiträdena i större grad koncentrerat sig på några få kategorier, under det att de manliga kontoristernas löner äro mera spridda. Sålunda kom den relativt största delen, 18.4 %, av lönerna för den manliga kontorspersonalen i ledande ställning, på den lönegrupp, i vilken lönerna växlade mellan 30 000—36 000 mark, och över 50 % på gruppen 30 000—54 000 mark, men även högre löner påträffas här jämförelsevis rikligt. Av de kvinnliga kontoristerna kom såväl absolut som relativt taget en mycket liten del på denna yrkesgrupp, och deras löner voro kännbart lägre än motsvarande löner för männen; den vanligaste årslönen växlade mellan 18 000 och 24 000 mark, och inemot 60 % av alla hade en årslön, växlande mellan 18 000—30 000 mark; över 36 000 mark om

— De affärsanställdas gruppering efter årslönens storlek och yrkesspecialitet, %.

palkka oli, mk. — Antalet affärsanställda, vilkas årslön var, mk.

24 000— 29 999		30 000— 35 999		36 000— 41 999		42 000— 47 999		48 000— 53 999		54 000— 59 999		60 000— 65 999		66 000— 71 999		72 000 t. enemm. i. mera		Yhteensä Summa	
m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
16.9	8.3	14.7	2.1	7.0	0.3	6.7	0.2	4.7	0.1	2.3	—	2.6	—	0.8	—	2.3	—	100.0	100.0
6.3	24.5	18.4	14.3	9.8	4.1	14.4	2.0	14.4	2.0	8.1	—	9.2	—	3.4	—	10.9	—	100.0	100.0
15.7	16.4	18.7	5.4	13.4	0.6	14.2	0.2	5.2	—	1.5	—	2.2	—	0.8	—	—	—	100.0	100.0
20.7	4.6	12.5	0.4	4.5	0.1	2.4	0.1	1.3	—	0.6	—	0.6	—	—	—	—	—	100.0	100.0
19.8	—	24.4	—	15.3	—	16.2	—	4.5	—	2.7	—	3.6	—	0.9	—	—	—	100.0	—
10.0	0.6	6.8	0.1	3.4	0.1	1.0	—	0.5	—	0.6	—	0.2	—	0.2	—	—	—	100.0	100.0
14.9	2.5	11.0	0.6	7.9	—	2.4	—	—	—	2.4	—	—	—	0.8	—	—	—	100.0	100.0
8.8	0.3	5.7	0.1	2.3	0.1	0.6	—	0.6	—	—	—	0.2	—	—	—	—	—	100.0	100.0
—	4.2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0
15.0	1.8	7.0	—	3.2	—	1.6	—	0.3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0	100.0
22.0	16.7	8.3	—	2.3	—	1.5	—	0.7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0	100.0
11.6	—	2.3	—	2.3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0	100.0
9.3	—	7.2	—	4.3	—	2.2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0	100.0
11.8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0	100.0
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0	100.0
1.9	—	0.2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0	100.0
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0	100.0
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100.0	100.0
10.0	3.9	7.5	1.0	3.7	0.1	3.0	0.1	1.7	(0.02)	0.9	—	0.9	—	0.3	—	0.6	—	100.0	100.0

markkaa vuodessa sai vain 4 naispuolista „johtavassa asemassa” olevaa konttoriapulaista. Seuraavaan ryhmään, „vaativassa työssä” oleviin konttoriapulaisiin nähden, voidaan todeta miltei samanlaista eroavaisuutta mies- ja naispuolisten liikeapulaisten välillä, vaikkakin molempien sukupuolien palkkataso on jonkun verran alempi. Niihin viiteen palkkausryhmään, jotka käsittävät 18 000 ja 48 000 markan väliset palkat, kuului 78.4 % miespuolista korkeammasta konttorihenkilökunnasta, ja kautuen suunnilleen tasan näiden viiden ryhmän kesken. Naispuolisen henkilökunnan palkoista lähemmä 70 % tuli kahden palkkausryhmän osalle, joihin kuuluivat 12 000—24 000 markan väliset palkat. Jos vielä otetaan lisäksi seuraava palkkausluokka, 24 000—30 000 markkaa, kuului näihin kolmeen yhteensä 84.8 % korkeammasta henkilökunnasta. Yksinkertaisessa työssä olevien konttoriapulaisten ryhmässä, johon valtavasti suurin osa konttorihenkilökunnasta kuului, ovat miesapulaisten palkat jonkun verran enemmän keskittyneet kuin edellisissä ryhmissä; 47.2 % tästä henkilöryhmästä kuului niihin kahteen palkkausryhmään, joissa palkat vaihtelivat 18 000 ja 30 000 markan välillä. Huo-

oletus, että året hade endast 4 kvinnliga kontorsbiträden „i ledande ställning”. Med avseende på den följande gruppen „kontorsbiträden med krävande arbete” kan man konstatera en nästan liknande olikhet mellan lönerna för de manliga och för de kvinnliga affärsanställda, fastän lönenivån för vardera är något lägre. Till de fem grupper, vilka omfatta löner mellan 18 000 och 48 000 mark, hörde 78.4 % av den högre manliga kontorspersonalen, vilken fördelade sig tämligen jämnt på desamma. Av den kvinnliga personalen kommo nästan 70 % på de två lönegrupper, i vilka lönen växlade mellan 12 000 och 24 000 mark. Medtages dessutom följande löneklass, 24 000—30 000 mark, erhöles såsom hörande till dessa tre grupper sammanlagt 84.8 % av den högre kvinnliga personalen. I gruppen kontorsbiträden med enkelt arbete, till vilken det övervägande flertalet av kontoristerna hörde, äro lönerna för den manliga personalen något mera koncentrerade än i de föregående grupperna; 47.2 % av denna personalgrupp hörde till de två löneklasser, i vilka lönerna växlade mellan 18 000 och 30 000 mark. Märkas bör även, att för 15.4 % understeg årslönen 12 000 mark. Med

mattava on myös, että 15.4 %:lla vuosipalkka alitti 12 000 markkaa. Naispuolisiin alempaan konttorihenkilökuntaan kuuluviin konttoriapulaisiin nähden vastaava luku oli 30.7 %, ja seuraavaan, 12 000—18 000 markan väliset tulot käsittävään ryhmään kuului 40.5 %. 18 000—24 000 markan suuruisia vuosipalkkoja tapaa vielä suhteellisen usein; tähän ryhmään kuuluu 23.6 %, mutta korkeammissa palkkausluokissa ei juuri enää tapaa naispuolisia konttoriapulaisia.

Kauppamatkustajat, jotka, kuten aikaisemmin on mainittu, yksinomaan ovat miespuolisia, ovat edellä mainittuihin verrattuina suhteellisesti paremmin palkattuja. Suurin osa, 75.7 %, heidän palkkoistaan vaihteli 24 000—48 000 markan välillä.

Myymälahenkilökuntaan, samoin kuin konttorihenkilökuntaankin, nähden voidaan miespuolisen myymälähenkilökunnan palkkataso todeta korkeammaksi kuin naispuolisen. Sen sijaan ei hajaannus palkkojen suuruuteen nähden ole miesapulaisiin nähden niin suuri kuin konttorialalla. — Myymälähoitajista 40.1 % miespuolisista sai 18 000—24 000 markan suuruisen vuosipalkan, ja 12 000—30 000 markan palkat käsittäviin kolmeen palkkausluokkaan kuului 72.3 % näistä. Naispuolisista myymälähoitajista 47.8 %, siis lähes puolet, sai 12 000—18 000 markan palkan, ja 30.2 % kuului 9 000—12 000 markan tulot käsittävään ryhmään. — Varsinaisten myymälämyyjien palkat olivat huomattavasti alemmat kuin edellä mainittujen ryhmien; niinpä alle 6 000 markan suuruisella vuosipalkalla oli 6.3 % miespuolisesta ja 12.1 % naispuolisesta henkilökunnasta. Missä määrin tämä osa myymäläapulaisista varsinaisesti toimii myyjänä tai lähinnä asiapojan tai -tytön tehtävissä, ei aineiston nojalla voida päätellä. Suurin osa myymäläapulaisista kuului 6 000—12 000 markan tuloja käsittävään ryhmään, nim.

avseende på den lägre kvinnliga kontorspersonalen var motsvarande tal 30.7 %, och till följande grupp, som omfattar löner mellan 12 000—18 000 mark, hörde 40.5 %. Årslöner på 18 000—24 000 mark förekomma ännu jämförelsevis ofta, i det att till denna grupp hör 23.6 % av ifrågavarande kvinnliga personal, men i de högsta löneklasserna påträffas knappast mer några kvinnliga anställda.

Handelsresandena, vilka, såsom tidigare nämnts, enbart äro manliga, äro jämförelsevis bättre avlönade än de förenämnda grupperna. För största delen, 75.7 %, växlade lönen mellan 24 000—48 000 mark.

Med avseende på butikspersonalen kan man liksom beträffande kontorspersonalen konstatera, att lönenivån för den manliga personalen är högre än för den kvinnliga. Däremot var dispersionen med avseende på de manliga biträdenas löner icke så stor här som inom kontorsarbetet. Av butiksföreståndarna fingo 40.1 % av de manliga en årslön på 18 000—24 000 mark, och till de tre löneklasser, i vilka lönerna växlade mellan 12 000—30 000 mark, hörde 72.3 % av dem. Av de kvinnliga butiksföreståndarna hade 47.8 %, således i det närmaste hälften, en lön av 12 000—18 000 mark, och 30.2 % hörde till den grupp, som omfattade löneinkomster på 9 000—12 000 mark. — För de egentliga butiksförsäljarna voro lönerna betydligt lägre än för ovanstående grupper; sålunda hade 6.3 % av den manliga och 12.1 % av den kvinnliga personalen en årslön understigande 6 000 mark. Huruvida dessa biträden verkligen tjänstgöra som försäljare eller tarmast som springgossar eller flickor, kan icke med stöd av materialet avgöras. Största delen av butiksbiträdena

Liikeapulaiset ryhmitettyinä vuosipalkan suuruuden ja liikkeen laadun mukaan. —

	Liikeapulaisia, joiden vuosipalkka oli, mk. —													
	alle under 3 000		3 000— 5 999		6 000— 8 999		9 000— 11 999		12 000— 17 999		18 000— 23 999			
	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	2.1	1.9	14.6	13.2	12.5	25.9	8.6	25.2	25.5	26.3	21.3	5.8		
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	0.5	—	7.6	5.0	6.7	9.2	5.5	14.9	22.9	40.1	20.8	22.1		
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	0.7	—	14.7	5.6	11.2	12.5	7.7	22.2	23.7	37.5	18.9	18.0		
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	1.3	1.1	10.8	5.3	6.4	15.0	4.1	16.8	12.8	35.7	20.2	19.7		
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	1.3	0.7	10.8	3.4	9.5	1.9	1.3	9.0	10.8	40.2	12.2	35.0		
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	—	—	6.1	2.5	9.1	5.1	7.1	7.3	7.1	29.8	14.1	32.7		
Muut liikkeet — Övriga affärer	2.6	—	16.5	12.0	7.8	12.0	0.9	12.0	17.4	30.1	18.3	24.6		
Kalkki — Samtliga	1.4	1.3	11.8	10.0	9.6	19.3	6.6	20.6	21.7	30.2	20.3	13.5		

32.3 % miepuolisista ja 60.0 % naispuolisista apulaisista. Seuraavaan palkkausryhmään, jossa vuosipalkat vaihtelivat 12 000—18 000 välillä, kuului vielä lähes $\frac{1}{4}$ sekä miehistä että naisista, mutta jälkimmäisiä ei sitten juuri tapaa ylemmissä ryhmissä; jota vastoin noin 37 % edellisistä kuului niihin.

Varastohenkilökunnan palkkaukset olivat yleensä korkeammat kuin myymäläapulaisien, vaihdellen miespuolisten yleisimmin 12 000—24 000 markan välillä ja naispuolisten 6 000—18 000 markan välillä. Vahtimestarien ja ruumiillisen työn tekijäin palkkaukset olivat suunnilleen samat kuin varastohenkilökunnan, pääasiallisesti keskittyen samoihin ryhmiin. Kuitenkin voidaan huomata eroavaisuutta siinä suhteessa, että palkkojen suuruuden vaihtelu oli vähäisempi ja ettei korkeampiin palkkausryhmiin kuulunut ketään kummastakaan ryhmästä.

Verrattaessa alla olevassa taulukossa palkkatasoa eri liikealoilla voidaan havaita, että vähittäisliikkeissä sekä tukku- ja vähittäisliikkeissä, joissa on enemmän myymäläapulaisia, palkat ovat yleensä alemmat kuin muilla aloilla, joissa pääasiallisesti on konttorihenkilökuntaa. Jälkimmäisten palkkaukseen nähden voidaan todeta, että pankki- ja vakuutuslaitosten henkilökunnan palkat yleensä ovat korkeammalla tasolla kuin tukkuliikkeiden ja teollisuuslaitosten palveluksessa olevien konttoriapulaisien ja että pankkilaitosten henkilökunnan palkat ovat jonkun verran suuremmat kuin vakuutusosalalla palvelevien.

Jotta voitaisiin tarkastaa palkkojen keskimääristä suuruutta eri ryhmissä, on seuraavalla sivulla esitetty palkat sekä työnantajien että liikeapulaisten antamien tietojen mukaan.

hörde till den lönegrupp, som omfattar löneinkomster på 6 000—12 000 mark, nämligen 32.3 % av de manliga och 60.0 % av de kvinnliga biträdena. Till den följande lönegruppen, i vilken årslönen varierade mellan 12 000—18 000 mark, hörde närmare $\frac{1}{4}$ såväl av de manliga som av de kvinnliga biträdena, men i de högre grupperna påträffas icke mer kvinnor i nämnvärd mån, under det att av männen ungefär 37 % hörde till dem.

Lagerpersonalens löner voro i allmänhet högre än butiksbiträdenas, växlande för den manliga personalen vanligen mellan 12 000—24 000 mark och för den kvinnliga mellan 6 000—18 000 mark. Vaktmästarnas och kroppsarbetarnas löner överensstämde ungefärligen med lagerpersonalens, i det de koncentrerade sig huvudsakligen på samma grupper. Likväl kan så till vida en olikhet märkas, att dispersionen beträffande lönernas storlek i fråga om dessa grupper var mindre och att ingen inom dem hörde till de högre löneklasserna.

Då man i nedanstående tabell jämför lönenivån inom de olika slagen av företag, kan man märka, att vid minutaffärer samt parti- och minutaffärer, där det mest finnes butiksbiträden, lönerna i allmänhet äro lägre än inom övriga företag, där det huvudsakligast förekommer kontorspersonal. Med avseende på de senares avlöning kan man konstatera, att lönenivån vid bankinrättningar och försäkringsanstalter i allmänhet är högre än vid partiaffärer och industriella inrättningar och vidare att bankpersonalens löner voro något högre än de vid försäkringsanstalter anställdas.

För att kunna granska lönernas genomsnittliga storlek inom de olika grupperna meddelas på följande sida lönernas belopp enligt såväl arbetsgivarnas som enligt de affärsanställdas uppgifter.

De affärsanställda grupperade efter årslönens storlek och företags art.

Affärsanställda med en årslön av, mk.

24 000— 29 999		30 000— 35 999		36 000— 41 999		42 000— 47 999		48 000— 53 999		54 000— 59 999		60 000— 65 999		66 000— 71 999		72 000 t. enimm. l. mera		Yhteensä Summa	
m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
7.0	1.4	4.0	0.2	2.7	0.1	0.9	(0.03)	0.5	—	0.1	—	0.1	—	0.1	—	—	—	100.0	100.0
9.9	6.5	10.1	2.0	4.4	0.2	4.8	—	2.9	—	1.0	—	1.6	—	0.4	—	0.9	—	100.0	100.0
4.2	2.8	7.7	1.4	4.9	—	4.9	—	0.7	—	0.7	—	—	—	—	—	—	—	100.0	100.0
21.0	4.7	12.6	1.1	3.6	0.2	2.6	0.2	1.3	0.2	1.3	—	0.5	—	0.5	—	1.0	—	100.0	100.0
13.5	7.1	5.4	2.3	9.5	0.4	8.1	—	5.4	—	6.8	—	2.7	—	—	—	2.7	—	100.0	100.0
9.1	17.5	9.1	4.7	3.0	0.4	9.1	—	8.1	—	4.0	—	6.1	—	3.0	—	5.0	—	100.0	100.0
11.3	7.1	10.4	1.6	6.1	—	4.4	0.6	1.7	—	—	—	1.7	—	—	—	0.9	—	100.0	100.0
10.0	3.9	7.5	1.0	3.7	0.1	3.0	0.1	1.7	(0.02)	0.9	—	0.9	—	0.3	—	0.6	—	100.0	100.0

		Liikeapulaisten keskimääräiset vuosipalkat, mk. De affärsanställdas genomsnittliga årslöner, mk.	
		työnantajien tietojen mukaan enligt arbetsgivarnas uppgifter	liikeapulaisten omien tietojen mukaan enligt de affärsanställdas egna uppgifter
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal:</i>			
Johtavassa asemassa — I ledande ställning		44 813	42 762
Vaativassa työssä — Med krävande arbete		23 356	21 827
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete ..		17 467	17 127
<i>Kauppamatkustajat — Handelsresande</i>		35 638	35 056
<i>Myymälähenkilökunta — Butikspersonal:</i>			
Myymälänhoitajat — Butiksföreståndare		20 744	18 396
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden		11 262	11 155
Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor		15 078	13 783
<i>Varastohenkilökunta — Lagerpersonal:</i>			
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare		22 808	21 147
Varastokirjurit — Lagerbokhållare		18 793	17 347
Varastomyyjät — Lagerförsäljare		16 235	16 924
<i>Vahtimestarit — Vaktmästare</i>		16 974	17 289
<i>Asiapoijat ja -tytöt — Springgossar och -flickor ..</i>		5 014	4 672
<i>Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare</i>		15 793	15 744
<i>Ammatti ilmoittamaton — Yrket ouppgivet</i>		16 065	12 275

Kuten verrattaessa palkkojen jakautumista kummankin eri tietolähteen mukaan jo todettiin, on nytkin huomattavissa, että liikeapulaisten itsensä ilmoittamat palkat ovat yleensä hieman alemmat kuin työnantajain ilmoittamat. Kun jälkimmäisten antamat tiedot koskevat suurempaa liikeapulaisryhmää kuin edellisten, ei kuitenkaan voida suorastaan päätätä, eroaisivatko tiedot samojen liikeapulaisten palkoista. Suurin piirtein katsoen kuitenkin kummallakin tavalla saatujen keskimäärälukujen keskinäiset eroavaisuudet ovat sängen vähäpätöisiä. Liikeapulaisryhmien keskimääräiset vuosipalkat vaihtelivat 4 672 markasta 42 762 markkaan liikeapulaisten omien tietojen nojalla laskettujen keskimäärien mukaan; edellinen luku koski asiapoikien ja -tyttöjen palkkoja, jälkimmäinen johtavassa asemassa olevan konttorihenkilökunnan. Myymäläapulaisilla oli lähinnä pienimmät palkat, keskimäärin 11 155 markkaa, ja sitten myymäläkassanhoitajilla, joiden keskimääräinen vuosipalkka oli vain noin 2 500 markkaa korkeampi kuin myymäläapulaisten. Suunnilleen yhtä korkeat keskimääräiset palkat, noin 17 000—18 000 markkaa, oli yksinkertaisessa työssä olevilla konttoriapulaisilla, myymälänhoitajilla, varastokirjureilla ja -myyjillä sekä vahtimestareilla. Hieman alempi, 15 744 markkaa, oli ruumiillisen työn tekijäin keskimääräinen palkka. Varastonhoitajien ja vaativassa työssä olevien konttoriapulaisten palkat olivat keskimäärin melkein samansuuruiset, jon-

Såsom vid jämförelse av lönernas fördelning enligt vardera uppgiftskällan redan konstaterades, kan även nu märkas, att de av de affärsanställda själva uppgivna lönerna i allmänhet äro något lägre än de som arbetsgivarna uppgivit. Då de uppgifter de senare lämnat avse ett större antal affärsanställda än vad som innefattas i de förra, kan man likväl icke direkt avgöra, huruvida uppgifterna rörande samma personer förete skiljaktigheter. I stort sett äro likväl skiljaktigheterna i fråga om de medeltal, som erhållits på grundvalen av de två uppgiftskomplexerna, mycket obetydliga. Medelårslönen växlade från 4 672 till 42 762 mark, då den beräknades med stöd av de affärsanställdas egna uppgifter; det förstnämnda talet har avseende på springgossar och -flickor, det senare på kontorspersonal i ledande ställning. Butiksbiträdena hade de nästlägsta lönerna, i medeltal 11 155 mark, och därefter följde butikskassörskorna, vilkas medelårslön var endast ungefär 2 500 mark högre än butiksbiträdenas. I det närmaste lika höga medellöner, ungefär 17 000—18 000 mark, hade kontorsbiträden med enkelt arbete, butiksföreståndare, lagerbokhållare och -försäljare samt vaktmästare. Kroppsarbetarnas medellön var något lägre, 15 744 mark. Lagerförvaltare och kontorsbiträden med krävande arbete hade i medeltal nästan lika stor lön, något över 21 000 mark. Betydligt högre voro lönerna för handelsresan-

kun verran yli 21 000 markan. Huomattavasti korkeammat olivat sitten kauppamatkustajien palkat, keskimäärin noin 35 000 markkaa, ja samoin johtavassa asemassa olevan konttorihenkilökunnan.

dena, i medeltal ungefär 35 000 mark, och likaledes för kontorspersonal i ledande ställning.

		Liikeapulaisten keskimääräiset vuosipalkat, mk. De affärsanställdas genomsnittliga årslöner, mk.	
		Miehet — Män	Naiset — Kvinnor
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal:</i>			
Johtavassa asemassa — I ledande ställning	47 838	24 735	
Vaativassa työssä — Med krävande arbete	31 941	19 102	
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete ..	22 602	14 988	
<i>Kauppamatkustajat — Handelsresande</i>	35 056	—	
<i>Myyvälähenkilökunta — Butikspersonal:</i>			
Myyvälähoitajat — Butiksföreståndare	24 429	13 577	
Myyväläapulaiset — Butiksbiträden	16 106	9 923	
Myyväläkassanhoitajat — Butikskassörskor	—	13 783	
<i>Varastohenkilökunta — Lagerpersonal:</i>			
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare	21 609	10 987	
Varastokirjurit — Lagerbokhållare	18 903	13 166	
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	18 387	10 762	
<i>Vahtimestarit — Vaktmästare</i>	17 595	6 900	
<i>Asiapojat ja tytöt — Springgossar och -flickor ..</i>	4 870	4 342	
<i>Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare</i>	15 973	9 042	
<i>Ammatti ilmoittamaton — Yrket ouppgivet</i>	14 000	11 844	

Verrattaessa mies- ja naispuolisten liikeapulaisten palkkojen erilaisuutta eri ammattiryhmissä käy ilmi, että miesten palkat ovat kaikissa ryhmissä huomattavasti korkeammat kuin naisten. Asiapokain ja -tyttöjen palkkoihin nähden on ero pienin; jälkimmäisten palkat muodostavat noin 90 % edellisten palkoista. Naispuolisten varastokirjurien palkat olivat hieman enemmän kuin 2/3 vastaavien mieskirjurien palkoista. Yksinkertaisessa työssä olevaan konttorihenkilökuntaan nähden ero oli melkein sama; naispuolisten palkat muodostivat keskimäärin 66.3 % miespuolisten palkoista. Myymäläapulaisiin nähden ero oli vielä suurempi; naisten palkat olivat vain 61.6 % miesten palkoista. Muissa ryhmissä, joissa henkilökunta oli paljon pienempi ja siten vertailu on heikommalla pohjalla, mainittu prosenttiluku vaihteli 50 ja 60:n välillä.

Då man jämför de manliga och de kvinnliga affärsanställdas löner inom de olika yrkesgrupperna finner man, att männens löner i alla grupper äro kännbart högre än kvinnornas. Med avseende på springgossar och -flickor är skillnaden minst; de senares löner utgjorde ungefär 90 % av de förras. De kvinnliga lagerbokhållarnas löner utgjorde något mer än 2/3 av lönerna för motsvarande manliga bokförare. I fråga om kontorspersonal med enkelt arbete var skillnaden nästan lika stor; de kvinnliga kontoristernas löner utgjorde i medeltal 66.3 % av lönerna för de manliga kontoristerna. Vad beträffar butiksbiträdena var skillnaden ännu större; kvinnornas löner utgjorde endast 61.6 % av männens löner. I övriga grupper växlade nämnda procenttal mellan 50 och 60, men inom dem var personantalet mycket mindre, så att jämförelsen i fråga om dem vilar på svagare grund.

		Konttorihenkilökunnan keskimääräiset vuosipalkat, mk. Kontorspersonalens genomsnittliga årslöner, mk.			
		Vaativassa työssä I krävande arbete		Yksinkertaisessa työssä I enkelt arbete	
		m.	n. — kv.	m.	n. — kv.
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	25 063	17 520	18 367	13 735	
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	31 156	19 508	23 663	14 247	
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	32 333	19 114	18 345	13 706	
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	32 171	18 910	22 244	13 543	
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	31 313	20 414	32 081	17 741	
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	39 695	20 107	26 873	17 788	
Muut liikkeet — Övriga affärer	29 870	20 148	22 139	14 880	
Kalkki — Samtliga	31 941	19 102	22 602	14 988	

Verrattaessa konttorihenkilökunnan palkkausta eri liikealoilla voidaan todeta, että vähittäisliikkeissä palvelevilla konttoriapulaisilla yleensä oli jonkun verran alemmat palkat kuin muilla aloilla. Pankeissa ja vakuutuslaitoksissa olivat yksinkertaisessa työssä olevien naispuolisten konttoriapulaisten vuosipalkat huomattavasti, 3 000—4 000 markkaa, suuremmat kuin muissa liikkeissä.

Då man jämför lönerna för kontorspersonalen inom de olika slagen av företag, kan man konstatera, att minutaffärernas kontorsbiträden i allmänhet voro något lägre avlönade än kontorspersonalen vid andra företag, och vid banker och försäkringsanstalter var årslönen för kvinnliga kontorsbiträden med enkelt arbete betydligt, 3 000—4 000 mark, högre än vid övriga företag.

Keskimääräiset palkat eri ikäluokissa, mk. — Medellönen inom olika åldersgrupper, mk.

<i>Ikä — Alder</i>	Konttorihenkilökunta Kontorspersonal				Myymälähenkilökunta Butikspersonal			
	Vaativassa työssä Med krävande arbete		Yksinkertaisessa työssä Med enkelt arbete		Myymälähoitajat Butiksforestandare		Myymäläapulaiset Butiksbiträden	
	m.	n. — kv.	m.	n. — kv.	m.	n. — kv.	m.	n. — kv.
alle — under 16 vuoden — år	—	—	4 425	4 752	—	—	4 406	4 585
16—17 vuotta — år	8 300	5 200	7 346	7 016	—	—	6 932	5 622
18—24 » »	18 678	14 271	15 301	12 151	17 232	10 678	12 675	8 711
25—39 » »	26 082	19 582	27 068	17 645	25 208	14 347	22 322	12 188
40—54 » »	39 991	24 009	28 631	20 894	28 425	15 221	25 119	14 124
55 tai enemmän — eller däröver	47 347	28 865	27 155	17 357	23 250	13 155	26 791	10 894

Eri ikäluokkien palkkoihin nähden huomataan, että ne yleensä ovat tuntuvasti suuremmat ylemmissä ikäluokissa; niinpä 40—54 vuoden väliseen ikäluokkaan kuuluvien palkat yleensä olivat enemmän kuin puolta suuremmat kuin 18—24 vuoden ikäisten. Vertailuja vaikeuttaa kuitenkin se seikka, että ylömpiin ikäluokkiin kuuluu niin vähän liikeapulaisia, joten mihin nähden lasketut palkkakeskinnäärät ovat epävarmemmalla pohjalla kuin muut keskimääräluvut.

Med avseende på lönerna inom de olika åldersklasserna märkes, att de i allmänhet äro märkbart högre i de högre åldersklasserna; sålunda voro lönerna för de affärsanställda, som hörde till åldersklassen 40—54 år, i allmänhet mer än hälften större än för 18—24 åringar. Jämförelsen försvåras dock av den omständigheten, att till de högre åldersklasserna hör ett så ringa antal affärsanställda, att de med avseende på dem beräknade lönemedeltalen äro osäkrare än de övriga.

Keskimääräiset palkat ja koulunkäynti. —

	Konttorihenkilökunta —			
	Johtavassa asemassa I ledande ställning		Vaativassa työssä Med krävande arbete	
	m.	n. — kv.	m.	n. — kv.
Ilman koulunkäyntiä — Ingen skolgång	—	—	—	—
Kansakoulu — Folkskola	40 602	31 000	28 638	16 987
Kauppakoulu — Handelsskola	47 585	22 783	27 101	18 555
Keskikoulu — Mellanskola	51 220	24 418	31 374	19 478
Keskikoulu ja kauppaopisto — Mellanskola och handelsinstitut	44 596	17 933	33 643	19 929
Ylioppilastutkinto — Studentexamen	51 633	25 489	36 804	20 388
Ylioppilastutkinto ja kauppaopisto t. -korkeakoulu — Studentexamen och handelsläroverk eller -högskola	47 647	25 770	35 075	23 361
Yliopistotutkinto — Universitetsexamen	63 918	24 000	40 136	14 200

Missä määrin koulu- ja ammattisivistysaste vaikuttaa palkan suuruuteen, on edellä olevassa taulukossa koetettu selvittää. Yleensä näyttää siltä, kuin konttorialalla pantaisiin enemmän huomiota koulusivistykseen palkkoja määrättäessä kuin myymäläalalla. Konttorihenkilökuntaan nähden on todettavissa verraten säännöllistä keskimääräisten palkkojen nousua koulusivistyksen kasvaessa. Sen sijaan ei myymäläapulaisiin nähden ole yhtä säännöllistä yhteyttä havaittavissa näiden kahden seikan välillä. Kuten aikaisemmin on mainittu, on kuitenkin myymäläapulaisten joukossa vain vähän opikoulusivistyksen saaneita, joten vertailu niihin palkkamääriin nähden on verraten vähäarvoista.

I vilken grad skol- och yrkesutbildningen inverkar på lönens storlek, har man sökt klarlägga i föregående tabell. I allmänhet vill det synas som om vid bestämmandet av lönerna större avseende vid skolbildning skulle fästas i fråga om kontors- än i fråga om butiksarbetet. För kontorspersonalens vidkommande kan med växande skolbildning en tämligen regelbunden stegring i medellönerna konstateras. Däremot kan ett lika regelbundet samband mellan dessa två omständigheter icke märkas med avseende på butiksbiträdena. Såsom tidigare nämnts, är lärdomsskolbildning bland de sistnämnda likväl så pass sällsynt, att ifrågavarande jämförelse med hänsyn till dem är av relativt liten betydelse.

10. Liikeapulaisten asunto-olot, perhesuhteet y. m. olot.

Edellä on liikeapulaisten oloja tutkittu lähinnä ottaen huomioon heidän suhteensa ammattiin ja työpaikassa suoritettavaan työhön ja siitä saatuu korvaukseen. Tiedustelu ei kuitenkaan rajoittunut vain tähän liikeapulaisten elämän puoleen, vaan koetettiin saada selvyyttä myös heidän elämästään työpaikan ulkopuolella. Tärkeintä oli tällöin tutkia liikeapulaisten asunto-oloja, koska asuinkanta yleensä on erinomaisen selvä elinkannan mittari. Kun liikeapulaisten joukossa naimattomien nuorten apulaisten luku on suhteellisesti suuri, on asutokysymys vieläkin tärkeämpi selvittää, koska varsinkin nuorten työntekijäin koti- ja asunto-olot suuresti vaikuttavat heidän ruumiilliseen, henkiseen ja siveelliseen kehitykseensä. Ilmeistä on kuitenkin, että liikeapulaiset itse ovat olleet arkoja vastaamaan juuri niihin tiedustelun kysymyksiin,

10. De affärsanställdas bostads- och familjeförhållanden m. m.

I det föregående ha de affärsanställdas förhållanden undersökts närmast med fäst avseende på deras yrke, deras på arbetsplatsen utgjorda arbete och ersättningen härför. Enquëten inskränkte sig likväl icke endast till denna sida av de affärsanställdas liv, utan man sökte även få upplysningar om deras liv utom arbetsplatsen. Viktigast var det härvid att undersöka deras bostadsförhållanden, emedan dessa äro en utomordentligt tydlig mätare av levnadsstandarden. En utredning av de affärsanställdas bostadsfråga var så mycket mer påkallad, som bland dem antalet ogifta unga biträden är jämförelsevis stort och hem- och bostadsförhållandena i hög grad inverka särskilt på de ungas kroppsliga, andliga och moraliska utveckling. Uppenbart är likväl, att de affärsanställda själva dragit sig för att besvara

Medellöner och skolgång.

Kontorspersonal		Varastohenkilökunta Lagerpersonal		Myymälähenkilökunta — Butikspersonal					
Yksinkertaisessa työssä Med enkelt arbete				Myymälänhoitajat Butiksforeståndare		Myymäläapulaiset Butiksbiträden		Myymäläkassan- hoitajat Butikskassörskor	
m.	n. — kv.	m.	n. — kv.	m.	n. — kv.	m.	n. — kv.	m.	n. — kv.
20 401	14 400	21 150	—	19 825	—	31 050	9 079	—	—
18 998	12 119	19 134	10 576	22 398	13 453	14 506	9 865	—	13 615
23 331	14 963	22 937	12 448	34 248	13 783	23 345	9 637	—	14 359
21 882	15 574	20 837	14 956	37 817	14 869	16 492	10 663	—	13 114
27 633	16 858	23 040	12 150	28 950	—	20 240	10 500	—	13 013
29 246	18 242	22 200	—	14 600	—	28 663	10 300	—	17 700
27 771	18 242	24 000	—	—	—	—	—	—	—
16 800	23 603	—	—	—	—	—	—	—	—

jotka koskevat heidän yksityisiä olojaan. Niinpä tiedot heidän asunto-oloistaan ovat hyvin puutteellisia, ja joissakin tapauksissa on todennäköisesti sattunut väärinkäsityksiä kysymyksiin vastattaessa. Liikeapulaisten asuinmuotoon nähden on eroitettu kolme pääryhmää: ne, joilla on oma tai vuokrattu huoneisto, ne, jotka yksin tai muiden kanssa asuvat yksinäisessä huoneessa, ja ne, jotka asuvat kotonaan tai sukulaisten luona; viimeksi mainitussa tapauksessa liikeapulaiset riippumatta siitä, onko heillä omaa huonetta vai asuvatko siinä toisten kanssa, vapaasti saavat olla perheen muissa huoneissa.

Naimisissa olevista, eronneista ja leskistä asui 79.5 % miespuolisista omassa tai vuokratuissa huoneistoissa, 15.3 % työnantajan luovuttamissa huoneistoissa, 3.1 % yksinäisessä huoneessa, 0.4 % kotona, ja 1.7 % ei ole ilmoittanut asuinoloistaan mitään. Naispuolisiin nähden olivat vastaavat luvut 74.6, 5.2, 12.9, 4.2 ja 3.1 %. Se seikka, että edellä on yhdistetty yhdeksi ryhmäksi naimisissa olevat sekä lesket ja eronneet, selittää osaksi kotona ja yksinäisessä huoneessa asuvien suhteellisesti suuren lukumäärän, koska leskien ja eronneiden joukossa on useampia sellaisia, jotka eivät asu varsinaisessa huoneistossa. Naimattomista liikeapulaisista asui noin 60 % kotonaan tai sukulaisten luona sekä 7.9 % naispuolisista ja hieman vähemmän, 6.8 %, miespuolisista työnantajain luona, jolloin saaduista tiedoista ei käy ilmi, oliko heillä oma huone vai olivatko he asukkeina asuen perheen kanssa yhdessä. Yksinäisessä huoneessa asui noin $\frac{1}{5}$ naimattomista liikeapulaisista, ja näistä lähes $\frac{2}{3}$ illa oli huone muiden kanssa; vain pienehkö osa asui yksin huoneessaan. Naimattomista liikeapulaisista on 6.9 % miespuolisista ja 12.0 % naispuolisista ilmoittanut asuneensa omassa tai vuokratussa huoneistossa; edellä mainittu suhdeluku, varsinkin naisiin nähden, tuntuu kuitenkin jotenkin suurelta, ja luultavaa onkin, että jotkut liikeapulaiset, merkitessään asuvansa vuokratussa tai omassa huoneistossa ovat sillä tarkoitaneet vanhempainsa kodin asunomuotoa, jolloin itse eivät ole asunnonhaltijoita. Näin ollen olisi kotona-asuvien luku oikeastaan ilmoitettua hieman suurempi ja päinvastoin huoneistonhaltijain luku taas jonkun verran pienempi.

Asunnosta riippuu tietenkin suuressa määrässä, miten asianomaiset voivat järjestää ruokataloutensa; niinpä voidaan ennakolta arvioida, että niillä, jotka asuvat erityisessä huoneistossa, yleensä on oma ruokatalous, koska keittomahdollisuudet heillä ovat edulliset. Yksinäisessä huoneessa asuvien on oman ruokatalouden järjestäminen paljon hankalampaa,

just de frågor i enquëten, vilka beröra deras privata förhållanden. Sålunda äro uppgifterna öfver deras bostadsförhållanden mycket bristfälliga, och i några fall ha sannolikt missförstånd inträffat vid besvarandet af frågorna. Med avseende på bostadsformen ha tre huvudgrupper särskilts: personer med egen eller hyrd bostad, sådana, som ensamma eller tillsammans med andra bebo enskilt rum, och sådana, som bo hemma hos sina föräldrar eller hos sina släktingar; de, som höra till den sistnämnda gruppen, få, oberoende af om de ha eget rum eller om de dela rum med någon annan, fritt uppehålla sig i familjens öfriga rum.

Av gifta, fränskilda och änklingar bodde 79.5 % av de manliga i egen eller hyrd bostad, 15.3 % i bostad, som upplåtits af arbetsgivaren, 3.1 % i enskilt rum, 0.4 % hos föräldrar, och 1.7 % ha icke lämnat uppgifter rörande sina bostadsförhållanden. Med avseende på de kvinnliga affärsanställda voro motsvarande tal 74.6, 5.2, 12.9, 4.2 och 3.1 %. Den omständigheten, att gifta samt änklingar och fränskilda ovan sammanförts till en grupp, förklarar delvis det jämförelsevis stora antalet af dem, som bo i sina föräldrahem och i enskilda rum, enär bland änklingar, änkor och fränskilda finnas flera sådana, som icke bo i självständiga bostäder. Av de ogifta affärsanställda bodde ungefär 60 % hos sina föräldrar eller hos sina släktingar samt 7.9 % av de kvinnliga och något mindre, 6.8 %, av de manliga hos arbetsgivaren, varvid av de erhållna uppgifterna icke framgår, huruvida de hade eget rum eller om de voro inneboende och bodde tillsammans med familjen. Enskilt rum bebodde ungefär $\frac{1}{5}$ av de ogifta affärsanställda, och av dessa delade närmast $\frac{2}{3}$ rum med andra; blott en liten del hade ensamt rum. Av de ogifta affärsanställda ha 6.9 % av de manliga och 12.0 % av de kvinnliga uppgivit, att de bebo egen eller hyrd bostad; det sistnämnda proportionstalet förefaller dock att vara väl stort, och troligt är, att några affärsanställda, då de uppgivit, att de bebo hyrd eller egen bostad, därmed åsyftat föräldrahemets bostadsform, varvid de icke själva äro bostadsinnehavare. Under sådana förhållanden skulle antalet af dem, som bo i föräldrahemmet, i själva verket vara något större och tvärtom antalet innehavare af egen bostad åter något mindre än det uppgivna.

På bostaden beror naturligtvis i hög grad, på vilket sätt vederbörande kunna ordna sitt hushåll; sålunda kan man på förhand antaga, att de, som bebo självständiga lokaler, i allmänhet ha eget hushåll, enär de ha matkokningsanordningar till förfogande. För dem, som bo i enskilt rum ställer sig eget hushåll mycket besvärligare, vadan av

joten heidän joukossaan ilmeisesti on suurin osa niistä, jotka käyvät ruokapaikoissa syömässä. Kotona tai sukulaisten luona asuvat taas ovat yleensä täysihoidossa, t. s. nauttivat ruoka-ateriansa kotoaan.

dem tydligen största delen intaga sina måltider på matställen. De äter, som bo i föräldrahemmet eller hos släktingar, äro i allmänhet i helinackordering, med andra ord de intaga sina måltider i hemmet.

		Oma ruoka- talous Eget hushåll	Täysi- hoidossa Helinackor- dering	Syövät ulkona Äta ute	Syövät työnanta- jan luona Äta hos ar- betsgivaren	Ei ilmoit- tettu Icke upp- givet
Naimisissa olevat, lesket ja eronneet — Giftna, änkor, änklingar och fränskilda	miehet — män	94.4	0.4	1.2	0.2	3.8
	naiset — kvinnor	79.2	3.9	10.0	1.3	5.6
Naimattomat — Ogiftna	miehet — män	7.2	64.6	20.4	1.1	6.7
	naiset — kvinnor	16.6	57.2	15.7	5.1	5.4

Samoin kuin asuntomuotoa tarkastettaessa voi nytkin osittain johtua väärinkäsityksestä, että naimattomilla miehillä ja naisilla niin usein on ilmoitettu olevan oma ruokatalous, johtuen siitä, että kotonaan asuvat ja syövät ovat joissakin tapauksissa erehtyneet ilmoittamaan olevansa omassa ruokataloudessa, kun he itse asiassa ovat olleet täysihoidossa kotonaan. Verrattaessa eri erikoisammattiryhmien olojen eroavaisuutta voidaan todeta, että konttorihenkilökunnan piirissä on suhteellisesti yleisempää käydä ulkona syömässä kuin myymäläapulaisten keskuudessa; sen sijaan jälkimmäisistä useammat syövät työnantajansa luona, mikä muissa ryhmissä on verraten harvinaista.

Mitä liikeapulaisten perhesuhteisiin tulee, on aikaisemmin tehty selkoa heidän siviilisäädystään. Siviilisäätty ei kuitenkaan sinänsä ilmaise selvästi, mitä elatus- ja avustamisvelvollisuuksia liikeapulaisilla yleensä on. Ja palkan suuruutta ja riittävyttä tai riittämättömyyttä arvosteltaessa on selvittely siitä, monenko elatukseen sitä täytyy käyttää, aivan ratkaiseva seikka. Naimisissa olevista miespuolisista liikeapulaisista oli $\frac{3}{4}$:lla lapsia, jotka olivat kokonaan heidän elätettävänä, 55.6 %:lla, joista osalla myös oli lapsia huollettavana, oli muita henkilöitä kokonaan elätettävänä, ja 8.2 % on ilmoittanut, ettei heillä ollut ketään elätettävänä. Sitä paitsi 4 % ei ole ilmoittanut mitään; viimeksi mainituista suurin osa ilmeisesti voitaisiin viedä lähinnä viimeiseen ryhmään, joilla ei ollut mitään huoltovelvollisuuksia. Naimisissa oleviin naisiin nähden vastaavat suhdeluvut olivat verraten erilaiset. Vain $\frac{1}{3}$:lla heistä oli kokonaan ja 8.5 %:lla osittain elätettävänä lapsia, noin 14 %:lla muita henkilöitä kokonaan ja 5 %:lla osittain huollettavana. Puolet näistä liikeapulaisista olivat vapaat huoltovelvollisuuksista. Paljon suuremmassa määrässä oli tietenkin naimattomilla liikeapulaisilla, noin 87 %:lla, vain itsensä elätettävänä. Noin

Såsom på tal om bostadsformen kan det även härvid delvis bero på missförstånd, att ogiftna män och kvinnor så ofta uppgivit sig ha eget hushåll, i det att sådana, som bo och äta hos sina föräldrar, i en del fall uppgivit, att de ha eget hushåll, ehuru de i själva verket äro i helinackordering i sitt hem. Då man jämför olikheterna i förhållandena inom olika yrkesgrupper, kan man konstatera, att uteätandet är jämförelsevis vanligare bland kontorspersonalen än bland butiksbiträdena; däremot intaga flere av de sistnämnda sina måltider hos sin arbetsgivare, vilket inom övriga grupper är jämförelsevis sällsynt.

Vad de affärsanställdas familjeförhållanden vidkommer, har deras civilstånd redan blivit behandlat. Emellertid framgår det icke tydligt av civilståndet såsom sådant, vilka försörjnings- och understödsskyldigheter de affärsanställda i allmänhet ha. Och för bedömandet av lönens tillräcklighet eller otillräcklighet är en utredning därav, huru många som av densamma skola få sitt underhåll, av alldeles avgörande betydelse. Av de giftna manliga affärsanställda hade $\frac{3}{4}$ barn, vilka helt och hållet försörjdes av dem, 55.6 % hade andra personer att helt och hållet försörja, och av dessa hade en del även barn att draga försorg om; 8.2 % ha uppgivit, att de icke hade någon att försörja, och dessutom hade 4 % icke lämnat uppgifter härom. Av de sistnämnda kunde största delen närmast hänföras till gruppen av dem, vilka icke hade några försörjningsskyldigheter. Med avseende på de giftna kvinnorna voro motsvarande proportionsantal ganska olika. Endast $\frac{1}{3}$ av dem hade att helt och 8.5 % att delvis försörja barn, ungefär 14 % hade att helt och hållet och 5 % att delvis draga försorg om övriga personer. Hälften av dessa affärsanställda voro fria från försörjningsplikter. I mycket större utsträckning hade na-

7 %:lla oli toisia henkilöitä kokonaan huollettavinaan ja 5—6 %:lla osittain elätettävinaan. Huomattava on, että naimattomiin liikeapulaisiin nähden ei voida todeta juuri mitään eroavaisuutta tässä suhteessa mies- tai naispuolisten välillä. Eri ammattiryhmien kesken olosuhteet ovat myös suurin piirtein samanlaiset.

Selvityksen saamiseksi siitä, missä määrin liikeapulaisten ja heidän perheensä taloudellinen asema on turvattu tapaturman, sairauden ja liikeapulaisen kuoleman sattuessa, on tiedustelukaavakkeissa sekä työnantajilta että liikeapulaisilta koetettu saada tietoja siitä, missä määrin liikkeen puolelta vakuutuksen tai muussa muodossa avustetaan liikkeen palveluskuntaa ennen mainituissa poikkeuksellisissa oloissa, ja toiselta puolen siitä, ovatko liikeapulaiset itse ryhtyneet ennakkotoimenpiteisiin onnettomuuksien, siihen luettuna sairauden, varalta.

Työnantajien tietojen mukaan oli liikeapulaisille taattu palkka sairauden aikana 411 liikkeessä eli siis noin 1/3:ssa kaikista, mutta eroavaisuudet siihen aikaan nähden, jolta palkka maksetaan, olivat tuntuvat; osa on ilmoittanut palkkaa suoritettavan vain lyhyehköltä, noin 2 viikon ajalta, toiset 1 kuukaudelta, toiset pitemmältäkin ajalta, ja yli puolet näistä eivät ole maininneet, miten pitkältä ajalta palkka maksetaan. Muutamissa liikkeissä taas sairauden sattuessa suoritettiin ensin koko palkka määrättyä aikana ja sitten vähennettiin maksu 3/4:ksi tai 2/3:ksi koko palkasta. Tapaturman varalta 208 liikettä oli vakuuttanut henkilökuntansa. Vuonna 1925, jota tiedustelu koski, ei pakollinen tapaturmavakuutus vielä käsitänyt varsinaisia liikeapulaisia, vaan se koski tälläkin alalla yksinomaan ruumiillisen työn tekijöitä.

Mitä eläkkeeseen tulee, on 58 liikettä ilmoittanut myöntävänsä palveluskunnalleen eläkkeen, muut joko eivät ole ilmoittaneet mitään tai eivät anna eläkettä tai jättävät asian riippuvaksi harkinnasta kussakin erikoistapauksessa.

Liikeapulaisten omien tietojen mukaan oli 3 548 liikeapulaista eli melkein puolet kaikista henkivakuutettuja; näistä oli suurin osa, 2 932, itse ottanut vakuutuksen, ja muut olivat joko liikkeen puolesta henkivakuutettuja, jolloin heillä sitäpaitsi muutamissa tapauksissa oli omakin vakuutus, taikka ei tiedonannoista käy ilmi, kenén ottama vakuutus on. Tapaturmavakuutettuja liikeapulaisia oli melkein saman verran kuin henkivakuutettujakin, 3 318 eli 45.0 % kaikista. Huomattava on kuitenkin, että tällöin omien ja liikkeiden ottamien vakuutusten

turlligtvis de ogifta affärsanställda, ungefär 87 %, endast sig själva att försörja. Ungefär 7 % hade att helt försörja andra personer och 5—6 % att delvis taga vård om sådana. Märkas bör, att man beträffande de ogifta affärsanställda knapp kan konstatera någon skiljaktighet mellan manliga och kvinnliga uti ifrågavarande avseende. Inom de olika yrkesgrupperna äro förhållanden även i stora drag liknande.

För att få utrett, i vilken mån de affärsanställdas och deras familjers ekonomiska ställning är tryggad i händelse av olycksfall, sjukdom och död, inhämtades vid enquéten såväl av arbetsgivarna som av de affärsanställda uppgifter därom, i vilken grad personalen genom försäkring eller på annat sätt understödes från affärens sida vid förenämnda undantagsförhållanden, och å andra sidan, huruvida de affärsanställda själva på förhand vidtagit åtgärder för fall av olyckor och sjukdom.

Enligt arbetsgivarnas uppgifter hade de affärsanställda vid 411 företag eller ungefär 1/3 av samtliga tillförsäkrats lön under sjukdomstiden, men med avseende på den tid, för vilken lön utbetalas, förefinnas betydande skiljaktigheter; en del ha uppgivit, att lön utgår endast för en kortare tid, ungefär 2 veckor, andra åter, att lön erlagts under 1 månad, eller längre, och över hälften av dessa ha icke nämnt, under hur lång tid lön utbetalas. Vid några affärer åter utgick vid sjukdomsfall först full lön under en viss tid och sedan avkortad lön till 3/4 eller 2/3 av lönen fulla belopp. 208 affärer hade försäkrat sin personal för olycksfall. År 1925, till vilket enquéten hänförs sig, omfattade den obligatoriska olycksfallsförsäkringen icke ännu egentliga affärsanställda utan berörde även på detta område rena kroppsarbetare.

Vad beträffar pension, ha 58 företag uppgivit, att de beviljat sin personal pension, övriga ha antingen icke uppgivit något eller giva icke pension eller lämna saken beroende av prövning i varje särskilt fall.

Enligt de affärsanställdas egna uppgifter voro 3 548 affärsanställda eller nästan hälften av samtliga livförsäkrade; av dessa hade största delen, 2 932, själva tagit sin försäkring, och de övriga voro livförsäkrade antingen från affärens sida, varvid de i några fall även hade egen försäkring, eller framgår det icke av uppgifterna, vem som tagit försäkringen. Olycksfallsförsäkrade affärsanställda funnos till ungefär lika stort antal som livförsäkrade, 3 318 eller 45.0 % av alla. Märkas bör likväl, att härvid förhållandet mellan försäk-

välinen suhde oli aivan päinvastainen. Vain noin 250 liikeapulaista on itse ottanut tapaturmavakuutuksen, jotavastoin noin 2 900 on liikkeen puolesta vakuutettu, ja loput eivät ole ilmoittaneet, kenen ottama vakuutus on. Verrattaessa kummankin vakuutuslaadun yleisyyttä ammattiryhmittäin tullaan seuraavaan tulokseen.

ringar, som tagits av de anställda själva och av affärerna var alldeles motsatt. Endast ungefär 250 affärsanställda ha själva tagit olycksfallsförsäkring, under det att ungefär 2 900 försäkrats från affärens sida; resten har icke uppgivit, vem som tagit försäkringen. Då man jämför vardera försäkringsartens förekomst inom olika yrkesgrupper, erhålles följande resultat.

	Liikeapulaiset, jotka olivat Affärsanställda, vilka voro	
	henki- vakuutettuja livförsäkrade	tapaturma- vakuutettuja olycksfallsförsäkrade
<i>Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal</i>	60.3	18.5
<i>Johtavassa asemassa — I ledande ställning</i>	78.5	37.2
<i>Vaativassa työssä — Med krävande arbete</i>	61.9	18.6
<i>Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete</i>	57.7	16.3
<i>Kauppamatkustajat — Handelsresande</i>	81.4	46.9
<i>Myymälähenkilökunta — Butikspersonal</i>	41.2	64.2
<i>Myymälänhoitajat — Butiksföreståndare</i>	63.8	62.4
<i>Myymäläapulaiset — Butiksbiträden</i>	38.8	65.2
<i>Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor</i>	33.3	36.1
<i>Varastohenkilökunta — Lagerpersonal</i>	56.6	55.6
<i>Vahtimestarit — Vaktmästare</i>	62.9	65.7
<i>Asiapoijat ja -tytöt — Springgossar och -flickor</i>	22.0	47.7
<i>Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare</i>	41.9	68.3
<i>Muut — Övriga</i>	33.3	16.7
Kaikki — Samtliga	48.1	45.0

Henkivakuutettujen suhteellinen luku oli tun-
tuvasti suurempi konttorihenkilökunnan, varsinkin
johtavassa asemassa olevien, keskuudessa kuin
myymälähenkilökunnan piirissä, joihin nähden kui-
tenkin myös voidaan todeta, että heistä paremmin
palkatut, myymälänhoitajat, useammin ovat henki-
vakuutettuja kuin muut. Tapaturmavakuutettuja
sen sijaan tapaa suhteellisesti enemmän ruumiilli-
sen työntekijäin, vahtimestarien ja myymäläapu-
laisten keskuudessa; näissä ryhmissä oli hieman
yli 65 % kaikista vakuutettuja. Konttoriapulai-
sista oli vain pieni osa, 16—18 %, tapaturman
varalta vakuutettuja; johtavassa asemassa olevien
keskuudessa oli suurempi osa, 37.2 %, vakuutettuja,
mutta näihin nähden on huomattava, että he suu-
rimmalta osalta itse ovat ottaneet vakuutuksensa,
kun sen sijaan muissa ammattiryhmissä oli hyvin
harvinaista, ettei vakuutus olisi liikkeen puolesta
otettu.

Kysymykseen, kuuluuko liikeapulainen sairaus-,
hautaus- tai eläkekassaan, on niin useasti jätetty
vastaamatta, ettei saatujen tietojen nojalla voida
paljoakaan tehdä tarkkoja johtopäätöksiä. Kun
yli puolet, 4 133 liikeapulaista, on ilmoittanut, et-

Det relativa antalet livförsäkrade var bland
kontorspersonalen, i synnerhet den i ledande ställ-
ning, märkbart större än bland butikspersonalen;
med avseende på den sistnämnda kan man likväl
även konstatera, att den högre avlönade persona-
len, såsom butiksföreståndarna, oftare är livför-
säkrad än andra. Olycksfallsförsäkrade påträffar
man däremot relativt taget mest bland kropps-
arbetare, vaktmästare och butiksbiträden; i dessa
grupper voro något över 65 % av alla försäkrade.
Av kontorsbiträdena var endast en liten del, 16—
18 %, försäkrad för olycksfall, av den ledande kon-
torspersonalen dock en större del, 37.2 %, men här-
vid bör märkas, att de, som hörde till denna grupp,
mestadels själva tagit sin försäkring, medan det
i övriga yrkesgrupper var mycket sällsynt, att
försäkringen icke var tagen från företagets sida.

Beträffande frågan, huruvida de affärsan-
ställda tillhöra sjuk-, begravnings- eller pensions-
kassa, saknas svar i ett så stort antal fall, att
med stöd av de erhållna uppgifterna inga nog-
granna slutsatser kunna dragas. Då över hälften,

teivät he kuulu mihinkään kassaan, ja 2 462 ei ole asiasta antanut mitään tietoja, voidaan tästä kuitenkin päätellä, että liikeapulaisten keskuudessa on sängen harvinaista kuulua johonkin edellä mainittuun kassaan.

Kuten edellä olevassa esityksessä on useasti huomautettu, ei tähän tutkimukseen kerätty aineisto kaikissa suhteissa anna täyttä selvitystä liikeapulaisryhmään kuuluvien, hyvinkin erilaisten henkilöpiirien oloista, mutta siitä huolimatta riittänevät saavutetut tulokset osoittamaan, millaisiksi liikeapulaisten olot suurin piirtein ovat kehittyneet sen jälkeen, kuin vuonna 1919 annettu laki kauppa-, konttori- ja varastoliikkeiden työoloista tuli voimaan. Vertaamalla olojen kehitystä aikaisemmin mainitun työtilastollisen tutkimuksen liikeapulaisten oloista vuonna 1907 ja käsiteltävänä olevan tutkimuksen nojalla voitaneen todeta, että näissä oloissa on tapahtunut melkoisia parannuksia, varsinkin työaikaan nähden.

4 133 affärsanställda, uppgivit, att de icke tillhöra någon kassa och 2 462 icke lämnat några uppgifter om saken, kan man härav likväl sluta, att det bland de affärsanställda är rätt, sällsynt att tillhöra dylika kassor.

Såsom i föregående framställning flere gånger påpekats, belyser materialet för denna undersökning ej i alla avseenden fullständigt förhållandena bland de mycket olika grupper av personer, som höra till de affärsanställda, men det oaktat torde de erhållna resultaten vara tillfyllest för att belysa utvecklingen av förhållandena för de affärsanställda, sedan lagen av år 1919 angående arbetsförhållandena inom handels-, kontors- och nederlagsrörelserna trädde i kraft. Vid jämförelse av förhållandena, enligt undersökningen rörande de affärsanställdas förhållanden år 1907 och den nu föreliggande undersökningen torde det kunna konstateras, att i dessa förhållanden skett betydande förbättringar, särskilt beträffande arbetstiden.

Résumé.

L'initiative tendant à faire procéder à une enquête sur les conditions des employés de commerce fut prise par le Conseil de l'Union des employés de Finlande qui, par sa lettre du 24 décembre 1924, s'adressa au Ministère des Affaires sociales pour le prier de charger la Section de Statistique sociale du Bureau central de Statistique de faire une enquête statistique sur le nombre des employés, sur leur instruction culturelle et professionnelle, sur les salaires, etc. Dans un rapport remis le 10 février 1925, la Section de statistique sociale proposa d'inscrire cette enquête au programme de l'année suivante et d'élaborer le plan détaillé de l'enquête en collaboration avec des représentants des organisations intéressées et avec les fonctionnaires compétents de l'administration sociale. On inscrivit au budget de 1926 un crédit affecté à l'exécution de cette enquête.

Après qu'on eut discuté avec les intéressés le programme de l'enquête, les travaux purent commencer au printemps 1926. Les recherches portèrent sur tous les lieux de travail soumis à la loi sur les conditions de travail dans les maisons de commerce, les bureaux et les dépôts, sur le personnel qui y fonctionnait, et en outre sur les personnes travaillant dans les bureaux des entreprises industrielles, pour autant qu'elles accomplissaient essentiellement un travail de bureau; par contre, l'enquête ne tint pas compte du personnel technique. Etant donné qu'une enquête embrassant tout le pays aurait exigé des frais considérables et causé de nombreuses difficultés surtout en province, on décida de recourir au système dit représentatif.

Voici la liste des localités qui furent soumises à l'enquête: Helsinki (Helsingfors), Turku (Åbo), Tampere (Tammerfors), Viipuri (Viborg), Oulu (Uleåborg), Vaasa (Vasa), Kuopio, Kotka, Pietarsaari (Jakobstad), Kajaani (Kajana), Joensuu et Kristinankaupunki (Kristinestad), les bourgs de Riihimäki et de Salo, les endroits à population dense: Rovaniemi, Lieksa, Jämsä—Jokivarsi et Seinäjoki, les agglomérations industrielles de Kuusankoski, de Varkaus et de Oulais, ainsi que les villages de Viitasaari et de Närpiö (Närpes).

On a recueilli les matériaux aussi bien auprès des patrons qu'auprès des employés, auxquels on distribua différents questionnaires élaborés spécialement. Les patrons renvoyèrent en tout 1 250 questionnaires remplis, et les employés de leur côté 7 381. Le nombre des employés qui ont pris part à l'enquête est d'environ 24 % du nombre total du groupe soumis à l'enquête dans les villes et de 6 % en province.

Le matériel rassemblé se répartit de la manière suivante selon le genre de l'entreprise:

	Entreprises	Employés
Maisons de détail	839	3951
Maisons de gros	123	1202
Maisons de gros et de détail ..	35	289
Etablissements industriels	151	924
Etablissements d'assurances ..	13	341
Banques	42	376
Autres entreprises	47	298
Total	1250	7381

La majeure partie, environ les $\frac{3}{4}$, des entreprises étaient petites, leur personnel variait entre 1—5 personnes. Bien que les employés des petites entreprises aient donné, en ce qui concerne le nombre des entreprises, des renseignements en quantité beaucoup plus grande que le personnel des entreprises plus considérables et surtout des tout à fait grandes, le 62.8 % des employés se trouvaient au service d'entreprises dont le personnel était de 3 à 50 personnes.

Lorsqu'on classe les employés selon la profession personnelle, on observe que les groupes les plus considérables sont formés par les employés de magasin et par les employés de bureau, au total 75.8 %. Le groupe suivant est constitué par les garçons et filles de course, 9.7 % du total, par les travailleurs manuels, 7.4 %, par le personnel des dépôts, 5.0 % et par les concierges, 0.5 %. Ainsi qu'il est naturel, la plus grande partie des employés de magasin sont au service des maisons de détail, tandis que la plupart des employés de bureau sont au service des établissements industriels et des maisons de

gros; mais dans les maisons de détail, il y a aussi un nombre considérable d'employés de bureau. Il y a surtout des garçons et des filles de course dans les maisons de détail, des voyageurs de commerce dans les maisons de gros, et du personnel de dépôt et des ouvriers en nombre à peu près égal au service des deux domaines mentionnés ci-dessus.

Parmi les employés de commerce, ce sont les femmes qui sont les plus nombreuses, 4 478 personnes, soit le 60.7 % du total. Les femmes sont surtout en majorité dans le groupe des employés de magasin, où elles forment le 78.1 % de tout le groupe. Mais dans le travail de bureau, leur part est aussi de près de 70 %. Par contre, la majeure partie des travailleurs manuels, du personnel des dépôts et des concierges étaient des hommes; parmi les voyageurs de commerce, il n'y avait pas une seule femme.

La plus grande partie des employés étaient célibataires: le 88.0 % des femmes et le 57.1 % des hommes. Dans chacun des deux plus grands groupes professionnels, celui des employés de bureau et celui des employés de magasin, la part des femmes célibataires était à peu près la même, soit 89.4 % et 85.5 %. Au contraire, un peu plus de la moitié des employés de bureau masculins étaient mariés, et seulement 37.0 % parmi les employés de magasin. Plus de la moitié des travailleurs corporels, le 64.4 % des hommes et le 55.6 % des femmes, étaient mariés.

Les chiffres énumérés ci-dessus au sujet de l'état-civil des employés dérivent naturellement en grande partie du classement de ce groupe selon l'âge. En général, les classes d'âge inférieures y sont plus abondamment représentées pour les femmes que pour les hommes. Plus du 68 % des employées de bureau et environ 75 % des employées de magasins avaient moins de 30 ans, tandis que les chiffres correspondants pour les hommes, 49 % et 71 %, étaient plus petits, surtout dans la carrière des bureaux. Ainsi qu'il appert des données ci-dessus, les employés de magasin sont sensiblement plus jeunes que les employés de bureau; parmi les premiers, le 22.5 % des femmes et le 23.9 % des hommes avaient moins de 20 ans, parmi les derniers, seulement le 8.3 % des femmes et le 7.5 % des hommes appartenaient à cette même classe d'âge.

En appréciant les conditions de travail et de salaires des employés de commerce, il est extrêmement important d'examiner le niveau culturel des employés et surtout la quantité de leur savoir professionnel, dans la mesure où celui-ci peut être évalué sur la base de leurs connaissances scolaires. La majeure partie des employés, 65.7 % des hommes et du 57.7 % des femmes, n'ont fréquenté que

l'école primaire, entièrement ou en partie, ou même ne sont pas allés du tout à l'école. Beaucoup de ceux qui ont fréquenté l'école primaire ont à la vérité suivi quelques cours assez rudimentaires de dactylographie, etc., mais il leur manque une instruction professionnelle proprement dite. Il existe toutefois de grandes différences selon les professions au point de vue de l'instruction de base; c'est ainsi que parmi les employés de bureau, le 32.1 % des hommes et seulement le 22.6 % des femmes n'ont fréquenté que l'école primaire, alors que, pour le personnel des magasins, les chiffres correspondants sont 73.7 % et 82.7 %. Le 16.6 % des employés de bureau et le 15.7 % des employées de ce groupe ont suivi l'école primaire et une école de commerce. Pour le personnel des magasins, les chiffres sont beaucoup plus petits: 9.9 % et 4.1 %. Dans le personnel des magasins, on rencontre encore un certain nombre d'employés ayant suivi l'école moyenne, le 9.2 % des hommes et le 8.2 % des femmes; mais dans ce groupe, le nombre des employés ayant une instruction supérieure est très modeste. Par contre, parmi les employés de bureau, l'instruction générale et la culture professionnelle sont beaucoup plus élevées: le 26.8 % des hommes ont passé l'examen de sortie de l'école moyenne, et en outre près de la moitié de ceux-ci ont fréquenté une école ou un institut de commerce, le 21.5 % sont des bacheliers et près de la moitié de ces derniers ont de plus suivi les cours d'une haute école de commerce ou d'un institut commercial. Une partie remarquablement grande des employées de bureau, le 48.0 %, ont le certificat de l'école moyenne et le 1/4 de celles-ci ont en outre suivi les cours d'un institut commercial; par contre, le nombre des employées de bureau qui ont passé leur baccalauréat est proportionnellement plus petit que celui des hommes du même groupe, soit 12.7 %, dont 1/3 seulement ont terminé les cours d'un institut commercial.

Les tableaux VI et VII de l'annexe exposent la durée brute et nette du travail, et l'on a tenu compte de la nature de la maison et des différentes professions des employés. La différence entre le temps brut et le temps net provient, comme on le sait, de la longueur des arrêts pour les repas. Le plus habituellement, les employés avaient un arrêt dans la journée, mais la durée de celui-ci variait considérablement, étant le plus long dans les maisons de détail où on trouve en abondance des arrêts de deux heures. Dans les autres entreprises, les arrêts d'une heure étaient les plus courants.

Si l'on compare la durée nette moyenne du travail des employés (Cf. Tableau VIII, page 12), on constate que le 46.8 % de ceux-ci avaient, pendant les

jours ouvrables, sauf le samedi, une journée de 8 heures ou même davantage. La durée du travail était la même pour le 67.7 % du personnel des maisons de détail et pour le 68.0 % des employés de commerce au service des maisons de gros ou de détail. La journée des employés de bureau des établissements industriels était le plus habituellement de 6—7 heures; dans les établissements d'assurance la durée courante était 6 heures, et 5—6 heures dans les banques. En général, dans tous les domaines, la journée de travail était plus courte le samedi que les autres jours de la semaine.

En comparant la longueur de la journée de travail dans les différentes professions, on constate que la journée de huit heures était la plus courante pour le personnel des magasins et pour les travailleurs corporels; dans ces deux groupes, plus des $\frac{3}{4}$ des entreprises avaient, sauf les samedis, une journée de 8 heures ou même plus longue encore. Pour le personnel des bureaux, c'est la journée de 6—7 heures qui était la plus courante, tandis que la journée de 8 heures était rare, ainsi que la journée de moins de 6 heures. Quant au personnel des dépôts, les journées de 7—8 heures étaient les plus fréquentes. Les samedis, la journée de travail était d'habitude plus courte que les autres jours ouvrables, mais ce jour-là aussi le personnel des magasins avait souvent huit heures de travail.

Le travail du dimanche apparaissait le plus dans le groupe des magasins de détail ou, plus exactement, dans les magasins de lait et de fleurs.

On trouve le plus souvent du travail supplémentaire régulier parmi le personnel des banques; dans les autres domaines, par contre, les employés n'ont que rarement exécuté régulièrement des heures supplémentaires, tandis que le travail supplémentaire occasionnel y était beaucoup plus fréquent.

En ce qui concerne le salaire des employés de commerce, on peut naturellement constater de grosses divergences. Le Tableau IX, page 14, présente une classification des employés en groupes de traitements, en tenant compte des professions. Malgré la diversité des traitements, on peut observer dans ce tableau que les traitements des employés rentrent essentiellement dans quelques classes peu nombreuses. La majeure partie des employés de bureau mâles, le 51.7 %, appartenaient aux classes de traitement entre 18 000 et 36 000 marcs par an, et le 20.1 % aux traitements entre 18 000 et 23 999 marcs. Pourtant, le 21.9 % des employés de bureau masculins touchaient encore moins de 18 000 marcs par an. Les traitements des employées de bureau étaient encore davantage concentrés sur quelques classes. C'est ainsi que le 38.4 % des employées touchaient entre 12 000 et 18 000 marcs par an,

et 37.5 % entre 6 000 et 24 000 marcs. Les classes de traitements plus élevées, celles qui comprennent les traitements de 36 000 marcs et davantage par an, ne comptaient que le 0.6 % des femmes et le 26.4 % des hommes. Les chiffres exposés ici montrent que les traitements des hommes étaient beaucoup plus élevés que ceux des femmes. Cela découle en partie du fait que les hommes ont, beaucoup plus souvent que les femmes, des positions dominantes, avec une responsabilité plus grande. Mais même si l'on répartit les employés en groupes différents selon la nature du travail et si l'on compare les salaires réciproques des hommes et des femmes dans le même groupe, alors qu'il ne devrait pas y avoir de grande différence dans la nature du travail, on constate pourtant que même alors les traitements des hommes sont régulièrement plus élevés que ceux des femmes.

Le niveau des salaires du personnel des magasins était sensiblement plus bas que celui du personnel des bureaux et, ainsi qu'il appert du tableau, la plus grande partie des salaires des hommes et surtout des femmes se concentrent sur quelques rares classes de traitement. Le 72.4 % des employés de magasin masculins appartenaient aux trois classes de traitements avec un salaire annuel variant de 6 000 marcs à 24 000 marcs, et le 26.3 %, touchaient entre 6 000 et 12 000 marcs par an. Le 5.0 % seulement des hommes au service des magasins avaient un salaire annuel inférieur à 6 000 marcs. Quant aux employées, la moitié d'entre elles, soit 57.2 %, avaient un salaire annuel de 6 000—12 000 marcs, et le 26.7 % un salaire de 12 000—18 000. Comme, en outre, le 11.1 % des employées de magasin avaient un salaire annuel inférieur à 6 000 marcs, il n'en restait que le 5.0 % pour les classes de traitement supérieures, avec un salaire annuel de 18 000 marcs ou davantage. Ainsi qu'il ressort de ce qui précède, on peut constater, pour les employés de magasin comme pour les employés de bureau, que les salaires des hommes étaient sensiblement plus élevés que ceux des femmes.

Les traitements des voyageurs de commerce étaient en général plus élevés que ceux des groupes examinés précédemment ici; la classe des traitements de 30 000 à 36 000 marcs par an comprenait le 24.4 % des voyageurs, le 19.8 % appartenaient à la classe immédiatement inférieure, et le 31.5 % aux deux classes immédiatement supérieures, avec un traitement annuel de 36—48 000 marcs. Les salaires des employés des dépôts étaient en général supérieurs à ceux du personnel des magasins, à peu de chose près identiques à ceux du personnel des bureaux, groupe auquel ces employés se rattachent du

reste par le genre du travail. Le salaire annuel des garçons et des filles de course était dans la plupart des cas inférieur à 6 000 marcs. Par contre, les salaires des travailleurs corporels étaient en gros les mêmes que ceux des employés de magasin.

On expose ci-dessous le salaire annuel moyen des employés dans les différents groupes professionnels; le personnel des bureaux, des magasins et des dépôts y a été réparti en sous-groupes selon le caractère essentiel de leur travail.

	Hommes	Femmes
<i>Personnel de bureau:</i>		
Chefs	47 838:—	24 735:—
Emplois supérieurs ..	31 941:—	19 102:—
Emplois subalternes ..	22 602:—	14 988:—
Voyageurs de commerce	35 056:—	—
<i>Personnel de magasin:</i>		
Gérants et chefs de rayon	24 429:—	13 577:—
Commis	16 106 —	9 923:—
Caissières	—	13 783:—

	Hommes	Femmes
<i>Personnel des dépôts:</i>		
Chefs	21 609:—	10 987:—
Comptables	18 903:—	13 166:—
Commis	18 387:—	10 762:—
Concierges de bureau....	17 595:—	6 900:—
Garçons et filles de course	4 870:—	4 342:—
Travailleurs manuels ...	15 973:—	9 042 —
Profession non indiquée	14 000:—	11 844:—

Ainsi, qu'il ressort du tableau, les traitements annuels moyens, surtout ceux du personnel de bureau, varient grandement selon la nature du travail. En appréciant ces chiffres, il faut toutefois tenir compte de ce que la majeure partie du personnel des bureaux comprenait des gens ayant un travail simple et que la majeure partie du personnel des magasins était formée d'employés de magasin. Dans ces conditions, les hauts traitements annuels moyens exposés dans le tableau sont beaucoup plus rares que les traitements inférieurs.

Traduction des tableaux.

Tableau I.

Liikkeen laatu — Genre de l'entreprise.
 Vähittäisliikkeet — Maisons de détail.
 Tukku-liikkeet — Maisons de gros.
 Tukku- ja vähittäisliikkeet — Maisons de gros et de détail.
 Teollisuuslaitokset — Etablissements industriels.
 Vakuutuslaitokset — Etablissements d'assurances.
 Pankkilaitokset — Banques.
 Muut hiikkeet — Autres entreprises.
 Yhteensä — Total.
 Liikkeiden luku, joista työnantajat ovat antaneet tietoja — Nombre des entreprises sur lesquelles les patrons ont fourni des renseignements.
 Liikeapulaisten luku ja ammatti — Nombre et profession des employés.
 Konttorihenkilökunta — Personnel de bureau.
 Kauppamatkustajat — Voyageurs de commerce.
 Myymälähenkilökunta — Personnel de magasin.
 Varastohenkilökunta — Personnel des dépôts.
 Vahtimestarit — Concierges.
 Asiapojat ja -tytöt — Garçons et filles de course.
 Ruumiillisen työn tekijät — Travailleurs manuels.
 Ammatti ilmoittamaton — Profession non indiquée.
 Joista liikeapulaiset ovat antaneet tietoja — Sur lesquelles les employés ont fourni des renseignements.
 m — hommes
 n — femmes
 kaikki — total.

Tableau II.

Vrt. taulua I — Cf. Tableau I.
 Työnantajien antamien tietojen mukaan — Selon les données fournies par les patrons.
 Liikkeitä, joissa liikeapulaisten luku oli — Entreprises où le nombre des employés était t. enemm. — ou davantage.
 Liikeapulaisia liikkeissä, joissa liikeapulaisten luku oli — Employés dans les entreprises où leur nombre était
 Liikeapulaisten antamien tietojen mukaan — Selon les données fournies par les employés.

Tableau III.

Vrt taulua I — Cf. Tableau I.
 Ammattiryhmitys — Groupement professionnel.
 Konttorihenkilökunta — Personnel de bureau.
 Johtavassa työssä — Chefs.
 Vaativassa työssä — Emplois supérieurs.
 Yksinkertaisessa työssä — Emplois subalternes.
 Kauppamatkustajat — Voyageurs de commerce.
 Myymälähenkilökunta — Personnel de magasin.
 Myymälänhoitajat — Gérants et chefs de rayon.
 Myymäläapulaiset — Commis.
 Myymäläkassanhoitajat — Caissières.
 Varastohenkilökunta — Personnel des dépôts.
 Varastonhoitajat — Chefs.
 Varastokirjanpitäjät — Comptables.
 Varastomyyjät — Commis.
 Vahtimestarit — Concierges.
 Asiapojat ja -tytöt — Garçons et filles de course.
 Ruumiillisen työn tekijät — Travailleurs manuels.
 Ammatti ilmoittamaton — Profession non indiquée.
 Miehiä — Hommes.
 Lukumäärä — Nombre.
 Naimattomia — Célibataires.
 Naimisissa olevia. — Mariés.
 Leskiä ja eronneita — Veufs et divorcés.
 Siviilisäätty ilmoittamaton — Etat civil non indiqué.
 Ikä — Age.
 Alle — Moins de.
 Vuotta — Ans.
 Ei ilmoitettu — Pas indiqué.
 Naisia — Femmes.

Tableau IV.

Vrt. tauluja I ja III — Cf. Tableaux I et III.
 Ikäryhmitys — Groupement selon l'âge.
 Ikä ilmoittamaton — Age non indiqué.
 Kansakoulukurssi — Ecole primaire.
 Osittain — En partie.
 Kokonaan — Entièrement.
 Sekä erikoiskursseja — Et cours spéciaux.
 Sekä kauppakoulu — Et école de commerce.

Keskikoulu — Ecole moyenne.

Sekä kauppaopisto — Et institut de commerce.

Ylioppilastutkinto — Baccalauréat.

Sekä kauppakorkeakoulu — Et haute école de commerce.

Sekä yliopistotutkinto — Et examen universitaire.

Ei mitään koulua — Aucune école.

Koulunkäynti ilmoittamaton — Fréquentation scolaire non indiquée.

Tableau V.

Vrt. tauluja I ja III — Cf. Tableaux I et III.

Miehet alle 40 vuoden — Hommes de moins de 40 ans.

Miehet yli 40 vuoden — Hommes de plus de 40 ans.

Naiset alle 40 vuoden — Femmes de moins de 40 ans.

Naiset yli 40 vuoden — Femmes de plus de 40 ans.

Tableau VI.

Liikeapulaisten luku, joiden työaika oli — Nombre des employés dont le travail durait.

Arkipäivisin paitsi lauantaisin — Les jours ouvrables, sauf les samedis.

Tuntia — Heures.

Lauantaisin — Le samedi.

Tableau VII.

Kesäisin eri työaika — En été durée variable.

Tableau VIII.

Vrt. tauluja I ja III — Cf. Tableaux I et III.

Tableau IX.

Liikeapulaisten luku, joiden vuosipalkka oli — Employés dont le salaire annuel était.

Palkka ilmoittamaton — Salaire non indiqué.

[illegible]

6. Onko liike auki sunnuntaisin? — Hälles affären öppen på söndagar? Klo:sta klo:een. — Från kl. till kl.
7. Onko työehtosopimusta? — Finnes kollektivavtal?
8. Onko liikkeen järjestämää huoltotoimintaa, (tarkka selonteko sen eri muodoista, esim. kokonaan tai osittain maksuttomia aterioita, maksuton lääkärinto, alennus ostoissa, huoltokonttori ja sen toimintaolot j. n. e.): — Hava särskilda välfärdsanordningar från firmans sida vidtagits (noggrann redogörelse för desamma, t. ex. helt eller delvis fria måltider, fri läkarvård, prisnedsättning vid inköp, intressekontor samt dess verksamhetsformer o. s. v.):
.....
.....
.....
9. Onko liikkeellä erikoiset työohjeet tai työjärjestys? (Pyydetään oheenliittämään jäljennös niistä). — Har firman särskilda tjänstgöringsreglementen, ordningsregler? (Anhålles om benäget bifogande av avskrifter av dessa).
.....
.....
.....
.....

**Toiminimen palveluksessa olevat henkilöt vuoden 1925 lopussa,
niiden toimiala sekä palkkaedut.**

Palkkauslista.

**I firmans tjänst anställda personer i slutet av år 1925,
deras verksamhetsområde och löneförmåner.**

Lönelista.

Liikeapulaisen nimi Den affärsanställdas namn	Toimi liikkeessä Verksamhet inom firman	Vuosi- palkka rahassa Årsavlön i kontant	Lahja- rahoja y. m. Gratifikation er m. m.	Tantiemi Tantiem	Vapaan asun- non, ruoan, työpukujen y. m. raha-arvo Pennyvärdet av fri bostad, mat, arbets- dräkt m. m.	Yhteensä palkkaa vuodessa Summa Årslön

Huom. Kaikki palkkatiedot on annettava **koko vuodelta**; niiden liikeapulaisten palkkoihin nähden, jotka eivät ole olleet koko vuotta liikkeen palveluksessa, lasketaan palkka **koko vuodelta**, olettaen se samaksi kuin palkkaus vuoden 1925 lopussa.

Obs. Alla löneuppgifter böra avse **hela året**; lönerna för de affärsanställda, vilka icke hela året varit i firmans tjänst, beräknas för **hela året**, under antagande av samma lön som i slutet av år 1925.

Huom.! Kysymyksissä 7 e, 8 a, 9 A ja C, 10 ja 11 b on kysymyksistä pyyhittävä se osa, joka ei sovellu Teidän oloihinne.

- c. Onko työ järjestetty vuoroihin ja miten?
- d. Säännölliset ruoka- ja kahvilomat klo:sta klo:een ja
klo:sta klo:een;
lauantaisin klo:sta klo:een.
- e. Onko ollut säännöllistä vai tilapäistä ylityötä?
- Mihin aikaan vuodesta ja kuinka monta tuntia suunnilleen?
- f. Onko ylityöstä suoritettu eri korvaus, kuinka paljon ja missä muodossa?
- g. Onko sunnuntaityötä, kuinka usein ja kuinka monta tuntia?
- h. Vuosiloman pituus?
8. **Työsopimus.**
- a. Onko suullinen vai kirjallinen työsopimus?
- b. Mitä erikoismääräyksiä se sisältää
irtisanomisesta?
- palkasta?
- työajasta?
- lomasta y. m.?
- c. Onko olemassa työehtosopimus tai palkkaa y. m. koskeva järjestely?
9. **Asunto-olot y. m.**
- A. Asuttko
- a. omassa talossa, omassa osakehuoneistossa, vuokrahuoneistossa tai työnantajan vapaasti
(valon ja lämmön kera) luovuttamassa huoneistossa tai huoneessa?
- huoneiston suuruus: huonetta ja keittiö, joista poisvuokrattu huonetta;
huoneistossa asuu henkilöä.
- b. yksinäisessä huoneessa, kalustettuna tai kalustamattomana vuokrattu?
- Asuttko siinä yksin vai henkilön kanssa?
- c. vanhempien, sukulaisten tai muiden luona ja kenen näistä?
- B. Vuokra mk. kuukaudessa. Sisältyykö vuokraan korvaus lämmöstä, aamiaisesta
y. m.
- C. Onko oma ruokatalous, onko täysihoidossa vai käykö ulkona syömässä?
10. **Erikoisia etuja.**
- Missä määrin saa säilyttää palkkansa asevelvollisuuden aikana?
- Kuinka suuren osan palkastaan saa säilyttää sairauden aikana vai saako sairausavustusta?
- Kuuluuko toimeen eläke? Paljonko vuosittain suoritettava sitä varten?
11. **Vakuutukset y. m.**
- a. Onko liikkeen tai asianomaisen itsensä ottama henkivakuutus?
- tapaturmavakuutus?
- b. Onko osallinen sairaus-, hautaus- tai eläkekassaan ja mihin?
- c. Kuuluuko johonkin ammatilliseen tai muuhun järjestöön ja mihin?
12. **Ammattitaudit.**
- Onko työn aiheuttamia ammattitauteja (mitä)?
- Yleisiä huomautuksia.**

.....ssakuun p:nä 1926.

(nimi ja osoite)

STATISTISKA CENTRALBYRÅN
SOCIALSTATISTISKA AVDELNINGEN

Formulär B.
 För de affärsanställda.

Helsingfors,
 Nylandsgatan 5 C.

Förhållandena bland de affärsanställda
under år 1925.

Vid ifyllandet av formuläret böra anvisningarna noga beaktas.

1. a. Namn:
 (fullständigt för- och tillnamn)
 b. Yrke eller arbete i firman:
 c. Firmans namn och bransch, där Ni är anställd:
 d. Ort:
 (postadress)
2. **Personuppgifter.**
 a. Född den år i stad.
 socken.
 b. Civilstånd:
 (ogift, gift, änka, fränksild)
 Om Ni är gift, uppgiv mannens (hustruns) yrke:
 c. Huru många personer har Ni att försörja? barn: helt, delvis.
 övriga: ” ”
3. **Skolgång och facklig utbildning.**
 a. Skolgång och examina (uppgiv olika skolor, institut, kurser, Ni besökt, samt antalet klasser, Ni genomgått):

 b. Besöker Ni nu någon skola, kurs, samt vilka?
 c. Har Ni studerat eller praktiserat utomlands såsom affärsanställd, i vilka länder samt huru lång tid inalles?

 4. **Anställning inom yrket.**
 a. Huru länge har Ni tjänstgjort i samma affär? år månader.
 b. ” ” ” ” i yrket? år månader.
 c. Huru länge har Ni varit i förvärvsarbete? år.
 d. Har Ni varit utan ordinarie anställning under år 1925, huru länge och anledningen därtill?

 5. **Platsanskaffning.**
 Huru erhöles anställningen hos nuvarande arbetsgivare?
 Genom platsförmedling (vilken)?
 Genom tidningsannons?
 På annat sätt. (vilket)?
 6. **Avlönings- och inkomstförhållanden.**
 a. Årsavlöning av huvudsyssla under år 1925.
 Årslön, kontant: mk.
 Gratifikation: ”
 Tantiem: ”
 Penningvärdet av fri bostad, föda o. ö. naturaförmåner: ”
 Summa årslön: mk.
 b. Månadslön vid årets slut: mk.
 c. Har Ni avlönade bisysslor, vilka?
 Inkomst av bisysslor under år 1925: mk.
 7. **Arbetstid.**

	vauliga arbetsdagar	lördagar och helgdags- aftnar
a. Arbetet börjar kl.		
” slutar ”		
b. Ändras arbetstiden under årets lopp, på vilket sätt?		

Obs! Beträffande frågorna 7 c, 8 a, 9 A och C, 10 samt 11 b, bör den del av frågan, som inte är tillämplig på Edra förhållanden, överstrykas.

- c. Är arbetet ordnat i skiften och på vilket sätt?
- d. Regelbundna måltids- och kafferaster från kl. till kl. samt
från kl. till kl.,
lördagar från kl. till kl.
- e. Förekom regelbundet eller tillfälligt övertidsarbete?
- Vilken tid av året och huru många timmar sammanlagt?
- f. Utbetalades särskild ersättning för övertidsarbete, huru mycket samt i vilken form?
- g. Förekom söndagsarbete, huru ofta och huru många timmar?
- h. Semesterns längd?
8. **Arbetsavtal.**
- a. Har Ni skriftligt kontrakt eller muntligt avtal?
- b. Vad innehåller det beträffande
uppsägning?
- lön?
- arbetstid?
- semester m. m.?
- c. Gäller för Eder kollektivavtal eller annat avtal beträffande lön m. m.?
9. **Bostadsförhållanden m. m.**
- A. Bor Ni
- a. i eget hus, i egen aktielägenhet, hyresbostad eller i av arbetsgivare fritt upplåten lägenhet eller rum (med lyse och värme)?
- bostadens storlek: rum och kök, varav uthyrda rum; bostaden bebos av personer.
- b. i enskilt rum, möblerat eller omöblerat förhyrt?
- Bebor Ni det ensam eller delar Ni rum med personer?
- c. hos föräldrar, släktingar eller andra och hos vem av de nämnda?
- B. Hyra mk. per år.
per månad. Ingår i hyran ersättning för värme, frukost o. s. v.?
- C. Har ni eget hushåll, är Ni i helpension eller äter Ni ute?
10. **Särskilda förmåner.**
- I vad mån får Ni behålla lönen under värnplikts tiden?
- Huru stor del av lönen får Ni behålla under sjukdom, eller åtnjuter Ni sjukhjälp?
- Är befattningen förenad med pension? Huru stort är Edert årliga bidrag härför?
11. **Försäkring m. m.**
- a. Är Ni genom egen eller firmans försorg livförsäkrad?
- olycksfallförsäkrad?
- b. Tillhör Ni sjuk-, begravnings- eller pensionskassa, vilken?
- c. Tillhör Ni någon facklig eller annan organisation, vilken?
12. **Yrkessjukdomar.**
- Lider Ni av någon av arbetet framkallad yrkessjukdom (vilken)?
- Allmänna anmärkningar.**

..... den 1926.

(namn samt adress)

TAULUJA TABELLER

I. Liikeapulaiset ryhmitettyinä ammatin ja liikkeen laadun mukaan. —

Liikkeen laatu Företagets art	Liikkeiden luku, joista työn- antajat ovat antaneet tietoja Antal affärer, om vilka ar- betsgivarna lämnat upp- gifter	Liikeapulaisten luku									
		joista työnantajat ovat antaneet tietoja om vilka arbetsgivarna lämnat uppgifter									
		Yh- teensä Summa	Kon- torihenkilö- kunta — Kontors- personal	Kaupparekvisi- tät — Handels- resande	Myyntihenkilö- kunta — Butiks- personal	Varastohenkilö- kunta — Lager- personal	Vahinestarit Vakansstare	Asiapöytä ja -työt Springrosar och fillokor	Ruuhillaan työn tekijät — Kropps- arbetare	Ammatti linjoita- mukon — Yrket ouppgiver	
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	839	5 378	606	14	3 429	198	6	525	431	169	
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	123	1 649	702	128	15	171	8	115	265	245	
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	35	479	126	26	165	25	—	51	83	3	
Teollisuuslaitokset — Industrinrättningar	151	1 104	778	11	45	53	2	91	16	108	
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	13	391	341	—	—	—	8	38	2	2	
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	42	880	840	—	—	—	20	17	3	—	
Muut liikkeet — Andra affärer	47	429	291	2	12	13	2	70	18	21	
Yhteensä — Summa	1 250	10 310	3 684	181	3 666	460	46	907	818	548	

II. Liikkeet ja liikeapulaiset ryhmitettyinä liikkeiden henkilökunnan suuruuden mukaan.

Liikkeen laatu — Företagets art	Työnantajien antamien tietojen mukaan —									
	Liikkeitä, joissa liikeapulaisten luku oli Företag, där antalet affärsanställda var									
	1	2	3—5	6—10	11—20	21—50	51— 100	101— 200	201 t. enemm. l. flere	Yht. Summa
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	284	190	219	83	31	20	5	5	2	839
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	11	14	32	30	17	16	—	2	1	123
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minut- affärer	—	2	10	11	6	4	—	2	—	35
Teollisuuslaitokset — Industrirättningar	26	31	46	28	10	7	2	1	—	151
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	2	3	2	—	3	1	1	—	1	13
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	2	10	12	6	5	4	1	1	1	42
Muut liikkeet — Andra affärer	5	8	16	4	9	4	1	—	—	47
Yhteensä — Summa	330	258	337	162	81	56	10	11	5	1 250

De affärsanställda fördelade efter yrke och företagets art.

ja ammatti, — De affärsanställdas antal och yrke,

joista liikeapulaiset ovat antaneet tietoja — om vilka de affärsanställda lämnat uppgifter																		
Yhteensä Summa			Konttori- henkilö- kunta Kontors- personal		Kauppa- matkusta- jat — Han- delsresande		Myymälä- henkilö- kunta Butiks- personal		Varasto- henkilö- kunta Lager- personal		Vahti- mestarit Vakt- mästare		Asiapoijat ja -tytöt Spring- gossar och -flickor		Ruumiilli- sen työn- tekijät Kropps- arbetare		Ammatti ilmoitta- maton Yrket oupp- givet	
m.	n.-kv.	kaikki samt- liga	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
1 278	2 673	3 951	106	374	6	—	552	2 071	111	34	—	—	237	182	266	11	—	1
800	402	1 202	275	351	92	—	9	11	127	15	4	—	76	15	216	6	1	4
145	144	289	34	70	10	—	45	69	16	—	—	—	25	5	15	—	—	—
391	533	924	258	465	4	—	10	40	47	6	3	1	53	20	16	1	—	—
74	267	341	47	253	—	—	—	—	—	—	8	—	17	14	2	—	—	—
100	276	376	71	269	—	—	—	—	—	—	18	—	11	7	—	—	—	—
115	183	298	60	145	1	—	1	11	13	—	1	—	26	27	13	—	—	—
2 903	4 478	7 381	851	1 927	113	—	617	2 202	314	55	34	1	445	270	528	18	1	5

— Företag och affärsanställda fördelade efter personalens storlek vid företagen.

Enligt uppgifter lämnade av arbetsgivarna										Liikeapulaisten antamien tietojen mukaan Enligt uppgifter lämnade av de affärsanställda									
Liikeapulaisia liikkeissä, joissa liikeapulaisten luku oli Affärsanställda i företag, där antalet affärsanställda var										Liikeapulaisia liikkeissä, joissa liikeapulaisten luku oli Affärsanställda i företag, där antalet affärsanställda var									
1	2	3—5	6—10	11—20	21—50	51— 100	101— 200	201 t. enemm. l. flere	Yht. Summa	1	2	3—5	6—10	11— 20	21—50	51— 100	101— 200	201 t. enemm. l. flere	Yht. Summa
284	380	797	638	419	619	348	599	1 294	5 378	318	377	742	559	345	509	332	314	455	3 951
11	28	119	231	242	446	—	362	210	1 649	19	32	120	258	158	317	65	233	—	1 202
—	4	41	90	75	114	54	101	—	479	—	8	52	56	76	44	32	21	—	289
26	62	178	217	148	241	130	102	—	1 104	32	67	168	200	131	241	85	—	—	924
2	6	9	—	53	24	69	—	228	391	2	6	8	22	41	59	—	—	203	341
2	20	47	48	77	135	83	187	281	880	3	22	39	56	57	111	80	1	7	376
5	16	56	31	131	125	65	—	—	429	9	18	49	31	86	103	2	—	—	298
330	516	1 247	1 255	1 145	1 704	749	1 351	2 013	10 310	383	530	1 178	1 182	894	1 384	596	569	665	7 381

III. Liikeapulaiset ryhmitettyinä siviilisäädyn ja iän mukaan. —

Liikkeen laatu — Företagets art	Miehiä — Män												
	Ikä — Ålder												
	Lukumäärä Antal	Naimaton Ogifta	Naimissa Gifta	Naimissa olevia Gifta	Leskiä ja eronneita Änklingar och fränskilda	Alle 16 vuotta under 16 år	16—17 vuotta — år	18—19 vuotta — år	20—24 vuotta — år	25—29 vuotta — år	30—34 vuotta — år	35—39 vuotta — år	40—44 vuotta — år
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	1 278	802	456	14	6	123	166	130	236	218	140	106	65
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	800	416	376	5	3	42	44	56	141	166	165	84	48
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minut- affärer	145	86	59	—	—	9	22	15	26	27	14	12	10
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	391	206	178	7	—	26	34	20	65	72	56	44	26
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	74	39	34	1	—	9	5	3	6	13	13	14	4
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	100	53	44	3	—	7	5	2	23	11	9	10	13
Muut liikkeet — Andra affärer	115	55	58	2	—	13	18	2	8	15	25	11	7
Yhteensä — Summa	2 903	1 657	1 205	32	9	229	294	228	505	522	422	281	173
<i>Ammattiryhmitys — Yrkesgruppering</i>													
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	851	410	433	8	—	4	20	40	170	184	179	114	55
Johtavassa asemassa — I ledande ställning ..	174	36	137	1	—	—	—	—	9	26	49	43	22
Vaativassa työssä — Med krävande arbete ..	135	61	73	1	—	—	1	—	27	29	31	21	8
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete	542	313	223	6	—	4	19	40	134	129	99	50	25
Kauppamatkustajat — Handelsresande	113	40	72	1	—	—	—	—	10	27	40	16	13
Myyälähenkilökunta — Butikspersonal	617	389	220	6	2	8	56	82	162	129	71	41	27
Myyälähoitajat — Butiksforestandare	127	35	91	1	—	—	—	1	21	36	24	18	10
Myyäläapulaiset — Butiksbiträden	490	354	129	5	2	8	56	81	141	93	47	23	17
Myyäläkassanhoitajat — Butikskassörskor ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal	314	167	138	6	3	3	14	28	69	71	41	23	26
Varastohoitajat — Lagerförvaltare	132	46	80	4	2	3	3	6	15	29	19	11	24
Varastokirjanpitäjät — Lagerbokhållare	43	21	21	1	—	—	1	1	11	16	4	3	—
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	139	100	37	1	1	—	10	21	43	26	18	9	2
Vahtimestarit — Vaktmästare	34	18	13	3	—	—	1	3	8	4	3	5	4
Asiapojat ja -tytöt — Springgossar och - flickor	445	445	—	—	—	210	190	44	1	—	—	—	—
Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare	528	188	328	8	4	4	13	31	85	106	88	82	48
Ammatti ilmorittamaton — Yrket ouppgivet	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Yhteensä — Summa	2 903	1 657	1 205	32	9	229	294	228	505	522	422	281	173

IV. Liikeapulaiset ryhmitettyinä kouluopintojen mukaan. —

	Kansakoulukurssi — Folkskolekurs								Keskikoulu —			
	osittain delvis		kokonaan helt		sekä erikoiskursseja samt specialkurser		sekä kaupakoulu samt handelskola				sekä erikoiskursseja samt specialkurser	
	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
<i>Liikkeen laatu — Företagets art</i>												
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	46	31	595	1 330	311	689	89	186	60	173	15	93
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	19	—	252	53	174	51	113	82	39	64	20	57
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	5	2	52	32	37	39	15	28	8	18	1	8
Teollisuuslaitokset — Industrinrättningar	11	2	112	85	85	116	44	58	31	94	21	76
Vakuntuslaitokset — Försäkringsanstalter	4	—	20	9	8	22	3	18	3	43	1	80
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	1	—	16	5	14	14	2	12	6	83	1	42
Muut liikkeet — Andra affärer	3	1	34	39	36	41	9	17	7	36	8	23
Yhteensä — Summa	89	36	1 081	1 553	665	972	275	401	154	511	67	379
<i>Ammattiryhmitys — Yrkesgruppering</i>												
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	11	2	114	149	148	285	141	303	75	369	44	325
Johtavassa asemassa — I ledande ställning	4	—	9	1	25	2	26	3	11	8	9	5
Vaativassa työssä — Med krävande arbete	1	—	2	17	17	64	23	102	6	84	13	71
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete	6	2	103	131	106	219	92	198	58	277	22	249
Kauppamatkustajat — Handelsresande ..	1	—	32	—	27	—	31	—	5	—	2	—
Myymälähenkilökunta — Butikspersonal	11	32	245	1 180	199	609	61	90	48	134	9	47
Myymälänhoitajat — Butiksforestandare	1	4	36	79	59	53	13	8	5	8	2	4
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden ..	10	28	209	1 083	140	540	48	68	43	114	7	38
Myymäläkassanhoitajat — Butiks-kassörskor	—	—	—	18	—	16	—	14	—	12	—	5
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal ..	8	—	117	25	103	12	36	7	18	2	7	6
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare ..	5	—	54	3	44	—	10	—	3	—	2	1
Varastokirjanpitäjät — Lagerbokhållare	2	—	8	1	11	4	9	6	7	2	3	2
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	1	—	55	21	48	8	17	1	8	—	2	3
Vahtimestarit — Vaktmästare	2	—	17	1	9	—	—	—	—	—	—	—
Asiapojat ja tytöt — Springgossar och flickor	2	2	319	189	99	64	1	1	4	4	—	—
Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare	54	—	236	9	80	2	5	—	4	—	5	—
Ammatti ilmoittamaton — Yrket ouppgivet	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	1
Yhteensä — Summa	89	36	1 081	1 553	665	972	275	401	154	511	67	379
<i>Ikäryhmitys — Åldersgruppering</i>												
Alle 16 vuoden — Under 16 år	—	2	176	97	38	22	—	—	—	—	—	—
16—17 vuotta — år	2	1	205	214	72	87	2	4	6	15	—	4
18—19 »	2	6	110	199	78	132	9	21	19	40	3	40
20—24 »	3	2	164	430	144	317	65	166	38	173	11	133
25—29 »	12	7	140	287	120	181	75	96	42	136	20	94
30—34 »	21	6	102	152	89	103	66	52	18	66	13	50
35—39 »	13	5	80	87	47	64	31	35	14	36	13	22
40—49 »	18	6	72	61	52	52	19	21	11	29	2	21
50—59 »	15	1	26	16	17	9	3	3	2	12	4	12
60 vuotta tai enemm. — 60 år ell. däröver	3	—	4	—	4	1	4	—	2	2	1	3
ikä ilmoittamaton — ålder ouppgiven ..	—	—	2	10	4	4	1	3	2	2	—	—
Yhteensä — Summa	89	36	1 081	1 553	665	972	275	401	154	511	67	379

De affärsanställda fördelade efter skolbildning.

Mellanskola				Ylioppilastutkinto — Studentexamen												Ei mitään koulua Ingen skola		Koulun- käynti il- moitta- maton Skolgång ouppgiven		Yhteensä Summa	
sekä kaup- pakoulu samt han- delsskola		sekä kaup- paopisto samt han- delsinstitut		m.	n.- kv.	sekä erikois- kursseja samt speci- alkurser		sekä kaup- paopisto samt han- delsinstitut		sekä kaup- pakorkea- koulu samt han- dels högskola		sekä yliopis- totutkinto samt uni- versitets- examen									
m.	n.-kv.	m.	n.-kv.			m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.	m.	n.-kv.
6	15	17	30	12	13	5	2	—	—	4	2	—	—	36	12	82	97	1 278	2 673		
10	16	41	31	21	16	8	13	2	2	25	4	—	—	24	5	52	8	800	402		
1	—	6	9	3	2	—	1	1	—	2	—	—	—	4	2	10	3	145	144		
4	17	27	45	15	15	4	11	—	1	18	4	1	—	3	—	15	9	391	533		
—	7	6	9	8	34	8	29	4	4	3	7	3	4	3	—	—	1	74	267		
—	5	12	37	17	54	6	15	—	4	17	3	4	2	1	—	3	—	100	276		
—	8	4	9	5	4	2	1	—	—	1	2	1	1	2	—	3	1	115	183		
21	68	113	170	81	138	33	72	7	11	70	22	9	7	73	19	165	119	2 903	4 478		
12	67	97	164	72	133	28	71	7	11	68	22	9	7	4	3	21	16	851	1 927		
4	3	16	3	23	13	11	7	3	2	25	1	6	1	—	—	2	—	174	49		
3	25	25	71	11	29	6	13	1	6	23	12	2	1	—	—	2	6	135	501		
5	39	56	90	38	91	11	51	3	3	20	9	1	5	4	3	17	10	542	1 377		
3	—	2	—	4	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	113	—		
3	—	9	5	5	5	2	1	—	—	—	—	—	—	4	12	21	87	617	2 202		
—	—	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	4	4	127	160		
3	—	5	3	5	3	1	—	—	—	—	—	—	—	2	12	17	81	490	1 970		
—	—	—	2	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	72		
3	1	5	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	4	—	11	1	314	55		
2	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4	—	6	1	132	6		
—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	43	16		
1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	—	139	33		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1	—	34	1		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20	9	445	270		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	3	88	4	528	18		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	5		
21	68	113	170	81	138	33	72	7	11	70	22	9	7	73	19	165	119	2 903	4 478		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	6	229	127		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	7	9	294	336		
—	3	1	1	1	5	—	1	—	—	—	—	—	—	3	5	7	228	458			
3	15	30	57	14	39	2	17	1	1	16	6	—	1	2	13	29	505	1 388			
5	20	31	53	17	41	6	24	1	5	27	9	2	4	5	—	19	17	522	974		
5	16	22	28	19	24	7	17	—	1	17	4	4	2	15	5	24	15	422	541		
4	5	18	11	14	21	6	9	3	2	7	3	2	—	11	3	18	12	281	315		
2	3	10	10	9	8	10	2	2	2	—	—	1	—	17	2	36	9	261	226		
2	4	1	7	4	—	1	1	—	—	3	—	—	—	22	2	21	6	121	73		
—	1	—	1	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	4	2	28	10		
—	1	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	7	12	30		
21	68	113	170	81	138	33	72	7	11	70	22	9	7	73	19	165	119	2 903	4 478		

V. Liikeapulaiset ryhmitettyinä palvelusajan pituuden mukaan nykyisen työnantajan

Liikkeen laatu — Företagets art	Miehet alle 40 vuoden, Män under 40 år,					Miehet yli Män över			
	joiden palvelus-								
	alle 2 vuoden under 2 år	2—4 vuotta — år	5—9 vuotta — år	10—19 vuotta — år	20 v. t. enemmän, 20 år l. mere	Ei ilmoitettu Eke uppgivet	alle 2 vuoden under 2 år	2—4 vuotta — år	5—9 vuotta — år
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	393	392	245	77	5	12	13	24	47
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	183	273	196	40	1	9	9	19	32
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	53	38	25	8	—	1	2	4	3
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	79	97	96	36	4	5	5	7	15
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	16	15	18	13	—	1	1	2	2
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	22	20	17	7	1	—	—	3	7
Muut liikkeet — Andra affärer	27	34	26	3	1	2	1	5	10
Yhteensä — Summa	773	869	623	184	12	30	31	64	116
Ammattiryhmittys — Yrkesgruppering									
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	128	251	242	79	5	7	10	18	32
Johtavassa asemassa — I ledande ställning	17	28	47	34	1	—	3	4	10
Vaativassa työssä — Med krävande arbete	25	30	36	14	1	3	2	6	6
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete	86	193	159	31	3	4	5	8	16
Kauppamatkustajat — Handelsresande	14	31	37	12	—	1	4	6	2
Myyälähenkilökunta — Butikspersonal	154	194	145	50	4	7	10	8	15
Myyälänhoitajat — Butiksföreståndare	16	31	42	10	—	1	3	6	8
Myyäläapulaiset — Butiksbiträden	138	163	103	40	4	6	7	2	7
Myyäläkassanhoitajat — Butikskassörskor	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal	47	93	81	25	2	3	2	7	24
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare	13	27	32	11	—	1	2	3	18
Varastokirjanpitäjät — Lagerbokhållare	9	8	16	4	1	—	—	2	—
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	25	58	33	10	1	2	—	2	6
Vahtimestarit — Vaktmästare	4	6	10	3	1	—	—	—	3
Asiapojat ja -tytöt — Springgossar och - flickor	299	131	8	—	—	7	—	—	—
Ruuminllisen työn tekijät — Kroppsarbetare	127	163	100	15	—	4	5	25	40
Ammatti ilmoittamaton — Yrket ouppgivet	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Yhteensä — Summa	773	869	623	184	12	30	31	64	116

VI. Liikeapulaiset ryhmitettyinä bruttotyöajan pituuden mukaan. —

Liikkeen laatu — Företagets art	Liikeapulaisten luku, joiden työaika						
	arkipäivisin paital lauantaisin — & vardagar utom lör-						
	alle — under						
	4 tuntia timmar	5 tuntia timmar	6 tuntia timmar	7 tuntia timmar	8 tuntia timmar	9 tuntia timmar	10 tuntia timmar
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	2	4	8	52	105	413	2 045
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	—	3	—	8	118	693	330
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	—	—	—	3	11	45	162
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	—	1	2	73	167	388	218
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	—	—	1	20	258	45	13
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	6	9	108	205	32	10	—
Muut liikkeet — Andra affärer	—	—	6	14	69	137	65
Yhteensä — Summa	8	17	125	375	760	1 731	2 833

luona. — De affärsanställda fördelade efter anställningstid hos nuvarande arbetsgivare.

40 vuoden, 40 år,			Naiset alle 40 vuoden, Kvinnor under 40 år,						Naiset yli 40 vuoden, Kvinnor över 40 år,						Yhteensä Summa	
aika oli — vilkas anställningstid var															m	n. — kv.
10—19 vuotta—år	20 v. t. enemm. 20 år l. mera	Ei ilmoitettu Icke uppgivet	alle 2 vuoden under 2 år	2—4 vuotta—år	5—9 vuotta—år	10—19 vuotta—år	20 v. t. enemm. 20 år l. mera	Ei ilmoitettu Icke uppgivet	alle 2 vuoden under 2 år	2—4 vuotta—år	5—9 vuotta—år	10—19 vuotta—år	20 v. t. enemm. 20 år l. mera	Ei ilmoitettu Icke uppgivet		
46	22	2	795	930	559	179	12	33	20	29	37	48	31	—	1 278	2 673
28	8	2	82	156	113	22	—	4	4	—	3	6	11	1	800	402
7	4	—	32	51	36	9	1	2	2	—	4	1	4	—	145	144
21	25	1	106	148	164	55	4	4	1	5	11	12	23	—	391	533
6	—	—	53	86	79	32	2	2	—	2	—	6	5	—	74	267
10	12	1	39	74	108	25	—	2	—	2	6	11	8	1	100	276
3	2	1	42	55	54	17	—	—	1	2	1	6	5	—	115	183
121	73	7	1 149	1 500	1 113	339	19	47	28	42	62	90	87	2	2 903	4 478
40	36	3	340	599	621	189	5	13	6	16	30	49	57	2	851	1 927
20	9	1	11	11	14	10	1	—	—	1	1	4	6	—	174	49
1	10	1	64	141	159	50	1	2	4	9	16	24	31	—	135	501
19	17	1	275	447	448	129	3	11	2	6	13	21	20	2	542	1 377
5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113	—
17	12	1	624	780	468	147	13	31	19	23	30	38	29	—	617	2 202
5	5	—	19	49	55	16	—	1	1	4	3	9	3	—	127	160
12	7	1	598	709	395	124	13	30	18	16	18	26	23	—	490	1 970
—	—	—	7	22	18	7	—	—	—	3	9	3	3	—	—	72
19	11	—	14	20	12	2	1	—	—	3	—	2	1	—	314	55
15	10	—	1	2	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	132	6
2	1	—	4	4	5	—	1	—	—	2	—	—	—	—	43	16
2	—	—	9	14	7	1	—	—	—	—	—	1	1	—	139	33
6	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34	1
—	—	—	165	96	6	—	—	3	—	—	—	—	—	—	445	270
34	13	2	4	4	3	1	—	—	3	—	2	1	—	—	528	18
—	—	—	1	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5
121	73	7	1 149	1 500	1 113	339	19	47	28	42	62	90	87	2	2 903	4 478

De affärsanställda fördelade efter bruttoarbetstidens längd.

oli — Antal affärsanställda med en arbetstid av

dagar				lauantaisin — & lördagar											
				alle — under											
11 tuntia timmar	12 tuntia timmar	12 tuntia t. enemm. timmar l. mera	Ei ilmoitettu Ej angiven	4 tuntia timmar	5 tuntia timmar	6 tuntia timmar	7 tuntia timmar	8 tuntia timmar	9 tuntia timmar	10 tuntia timmar	11 tuntia timmar	12 tuntia timmar	12 tuntia t. enemm. timmar l. mera	Ei ilmoitettu Ej angiven	
1 220	65	15	22	2	6	39	197	228	1 513	1 728	79	45	13	101	
32	1	1	16	2	11	49	535	311	157	93	—	—	1	43	
65	1	—	2	—	1	3	22	22	106	119	2	1	—	13	
39	11	2	23	1	31	230	254	195	111	50	12	7	1	32	
—	—	—	4	—	10	5	306	10	6	—	—	—	—	4	
—	—	—	6	8	76	216	49	17	—	—	—	—	—	10	
5	—	—	2	—	8	18	96	65	89	14	3	—	—	5	
1 361	78	18	75	13	143	560	1 459	848	1 982	2 004	96	53	15	208	

	Liikeapulaisen luku, joiden työaika						
	arkipäivisin paitsi lauantaisin — & vardagar						
	alle — under						
	4 tuntia timmar	5 tuntia timmar	6 tuntia timmar	7 tuntia timmar	8 tuntia timmar	9 tuntia timmar	10 tuntia timmar
<i>Ammattiryhmitys — Yrkesgruppering</i>							
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	6	13	110	306	613	1 141	456
Johtavassa asemassa — I ledande ställning	1	2	20	42	44	90	15
Vaativassa työssä — Med krävande arbete	5	3	33	83	102	273	107
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete	—	8	57	181	467	778	334
Kauppamatkustajat — Handelsresande	—	—	—	—	3	65	27
Myymälähenkilökunta — Butikspersonal	1	2	5	17	24	137	1 459
Myymälänhoitajat — Butiksföreståndare	—	—	—	2	—	8	164
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden	—	2	4	12	21	122	1 249
Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor	1	—	1	3	3	7	46
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal	—	1	—	2	15	106	210
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare	—	—	—	—	3	17	101
Varastokirjanpitäjät — Lagerbokhållare	—	—	—	—	8	23	26
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	—	1	—	2	4	66	83
Vahtimestarit — Vaktmästare	—	—	2	3	6	14	6
Asiapoijat ja -tytöt — Springgossar och -flickor	—	—	7	47	90	182	289
Ruumillisen työn tekijät — Kroppsarbetare	1	1	1	—	9	85	382
Ammatti ilmoittamaton — Yrket ouppgivet	—	—	—	—	—	1	4
Yhteensä — Summa	8	17	125	375	760	1 731	2 833

VII. Liikeapulaiset ryhmitettyinä nettotyöajan pituuden mukaan. —

	Liikeapulaisen luku, joiden työaika					
	arkipäivisin paitsi lauantaisin — & vardagar utom lör					
	alle — under					
	4 tuntia timmar	5 tuntia timmar	6 tuntia timmar	7 tuntia timmar	8 tuntia timmar	9 tuntia timmar
<i>Liikkeen laatu — Företagets art</i>						
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	2	5	20	296	869	2 377
Tukku-liikkeet — Partiaffärer	—	3	14	391	410	304
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minut-affärer	—	—	—	32	69	165
Teollisuuslaitokset — Industrinrättningar	—	2	18	381	275	177
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	—	—	8	298	14	13
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	5	35	159	141	19	—
Muut liikkeet — Andra affärer	—	1	11	110	114	48
Yhteensä — Summa	7	46	230	1 649	1 770	3 084
<i>Ammattiryhmitys — Yrkesgruppering</i>						
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	5	38	194	1 319	758	334
Johtavassa asemassa — I ledande ställning	1	7	25	129	35	15
Vaativassa työssä — Med krävande arbete	4	14	67	244	198	81
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete	—	17	102	946	525	238
Kauppamatkustajat — Handelsresande	—	—	1	16	46	24
Myymälähenkilökunta — Butikspersonal	1	3	6	49	545	1 915
Myymälänhoitajat — Butiksföreståndare	—	—	—	1	46	205
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden	—	3	5	40	477	1 673
Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor	1	—	1	8	22	37
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal	—	1	—	49	130	170
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare	—	—	—	5	33	90
Varastokirjanpitäjät — Lagerbokhållare	—	—	—	12	24	23
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	—	1	—	32	73	57
Vahtimestarit — Vaktmästare	—	1	1	9	13	6
Asiapoijat ja -tytöt — Springgossar och -flickor	—	2	27	193	192	251
Ruumillisen työn tekijät — Kroppsarbetare	1	1	1	13	83	382
Ammatti ilmoittamaton — Yrket ouppgivet	—	—	—	1	3	2
Yhteensä — Summa	7	46	230	1 649	1 770	3 084

oli — Antal affärsanställda med en arbetstid av

utom lördagar

lauantaisin — A lördagar

alle — under

11 tuntia timmar	12 tuntia timmar	12 tuntiat. enemm. l. mera	Ei ilmoi- tettu Ej an- given	4 tuntia timmar	5 tuntia timmar	6 tuntia timmar	7 tuntia timmar	8 tuntia timmar	9 tuntia timmar	10 tuntia timmar	11 tuntia timmar	12 tuntia timmar	12 tuntiat. enemm. l. mera	Ei ilmoi- tettu Ej an- given
89	10	1	33	11	125	475	1 131	375	378	194	18	7	—	64
4	—	—	5	1	14	52	98	22	17	13	—	—	—	6
26	1	—	3	8	32	131	205	88	100	60	2	—	—	10
59	9	1	25	2	79	292	828	265	261	121	16	7	—	48
3	1	—	14	—	—	9	31	16	21	14	—	—	—	22
1 090	60	12	12	1	2	9	31	68	1 081	1 435	64	44	12	72
102	8	—	3	—	—	—	2	5	110	145	6	7	—	12
979	50	12	9	—	2	7	25	57	938	1 266	56	37	12	60
9	2	—	—	1	—	2	4	6	33	24	2	—	—	—
29	2	—	4	—	8	13	76	97	98	67	1	1	—	8
15	1	—	1	—	1	1	14	42	43	33	1	—	—	3
2	—	—	—	—	2	7	19	15	9	7	—	—	—	—
12	1	—	3	—	5	5	43	40	46	27	—	1	—	5
—	—	1	3	—	1	3	9	11	6	—	—	—	1	4
96	2	—	2	—	7	49	131	103	229	169	9	—	—	18
53	3	4	7	1	—	2	49	178	165	124	4	1	2	20
1	—	—	—	—	—	—	1	—	4	1	—	—	—	—
1 361	78	18	75	13	143	560	1 459	848	1 982	2 004	96	53	15	208

De affärsanställda fördelade efter nettoarbetstidens längd.

oli — Antal affärsanställda med en arbetstid av

dagrar

lauantaisin — A lördagar

alle — under

Kesäisin ori
työaika
Under som-
maren annan
arbetstid

9 tuntia t. enemm. 9 timmar l. mera	Ei ilmoi- tettu — Ej angiven	4 tuntia timmar	5 tuntia timmar	6 tuntia timmar	7 tuntia timmar	8 tuntia timmar	9 tuntia timmar	9 tuntia t. enemm. 9 timmar l. mera	Ei ilmoi- tettu — Ej angiven	
122	260	3	22	195	659	1 748	913	48	363	355
6	74	8	224	298	295	209	60	2	106	441
7	16	—	6	20	48	117	67	3	28	35
28	43	2	160	360	146	134	32	17	73	147
—	8	—	47	262	12	6	—	—	14	297
—	17	9	147	152	37	2	—	—	29	84
2	12	—	54	60	90	75	3	—	16	88
165	430	22	660	1 347	1 287	2 291	1 075	70	629	1 447
23	107	17	570	1 075	497	317	110	17	175	936
—	11	1	64	93	32	12	9	—	12	88
1	27	10	128	207	130	84	32	—	45	162
22	69	6	378	775	335	221	69	17	118	686
2	24	—	10	27	14	17	10	—	35	27
106	194	1	5	28	377	1 333	769	37	269	249
6	29	—	—	1	26	152	72	1	35	21
99	163	—	4	24	328	1 157	680	36	231	224
1	2	1	1	3	23	24	17	—	3	4
3	16	3	11	68	94	136	32	1	24	49
2	8	—	2	12	33	61	21	—	9	11
—	—	1	3	19	8	20	5	—	3	10
1	8	2	6	37	53	55	6	1	12	28
1	4	—	4	6	12	4	1	1	7	12
19	31	—	55	123	187	206	84	9	51	118
11	54	1	5	19	103	276	69	5	68	55
—	—	—	—	1	3	2	—	—	—	1
165	430	22	660	1 347	1 287	2 291	1 075	70	629	1 447

VIII. Keskimääräinen nettotyöaika. —

	Konttorihenkilökunta Kontorspersonal			Kauppa- matkustajat Handels- resande
	Johtavassa asemassa I ledande ställning	Vaativassa työssä — Med krävande arbete	Yksinkertai- sessa työssä Med enkelt arbete	
<i>Liikkeen laatu — Förelagets art</i>	A. Arkipäivisin paitsi			
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	7.3	7.2	7.1	8.0
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	6.7	7.0	6.9	7.2
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	7.2	7.2	7.2	7.6
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	6.6	6.6	6.9	6.9
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	6.6	6.4	6.5	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	5.7	5.5	5.7	—
Muut liikkeet — Andra affärer	6.4	6.7	6.8	6.8
Yhteensä — Summa	6.4	6.7	6.8	7.3
<i>Liikkeen laatu — Förelagets art</i>	B. Lauantaisin			
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	6.5	6.5	6.3	7.8
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	5.3	5.6	5.5	5.9
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	6.7	6.4	6.5	6.4
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	5.1	5.3	5.5	5.6
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	5.0	5.0	5.0	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	5.0	4.8	4.9	—
Muut liikkeet — Andra affärer	5.4	5.7	6.0	6.8
Yhteensä — Summa	5.4	5.6	5.6	6.0

IX. A. Liikeapulaiset jaettuina eri palkkaryhmiin. —

Työnantajien ilmoitusten mukaan. —

	Liikeapulaisten luku, joiden vuosipalkka					
	alle 3 000 mk	3 000— 5 999 mk	6 000— 8 999 mk	9 000— 11 999 mk	12 000— 17 999 mk	18 000— 23 999 mk
<i>Liikkeen laatu — Förelagets art</i>						
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	77	645	1 037	1 062	1 385	571
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	2	93	112	112	354	340
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	4	39	53	46	113	82
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	9	81	122	115	238	191
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	—	24	13	27	118	131
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	2	13	19	43	172	206
Muut liikkeet — Andra affärer	1	50	37	35	104	98
Yhteensä — Summa	95	945	1 393	1 440	2 484	1 619
<i>Ammatiryhmitys — Yrkesgruppering</i>						
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	4	51	205	337	971	899
Johtavassa asemassa — I ledande ställning	—	—	—	1	11	31
Vaativassa työssä — Med krävande arbete	—	3	12	29	187	212
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete	4	48	193	295	704	568
Pankkivirkailijoita — Banktjänstemän	—	—	—	12	69	88
Kauppamatkustajat — Handelsresande	—	—	—	—	5	13
Myymälähenkilökunta — Butikspersonal	31	264	828	950	996	305
Myymälänhoitajat — Butiksforestandare	—	1	30	71	114	95
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden	31	260	792	869	840	188
Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor	—	3	6	10	42	22
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal	1	11	54	50	98	120
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare	—	—	5	4	31	49
Varastokirjanpitäjät — Lagerbokhållare	—	—	2	5	11	19
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	1	11	47	41	56	52
Vahtimestarit — Vaktmästare	—	—	5	4	16	17
Asiapojat ja -tytöt — Springgossar och - flickor	58	574	243	18	3	—
Ruuminhoidon työn tekijät — Kroppsarbetare	1	40	40	64	367	236
Ammatti ilmoittamaton — Yrket oavgivet	—	5	18	17	28	29
Yhteensä — Summa	95	945	1 393	1 440	2 484	1 619

Genomsnittlig nettoarbetstid.

Myymälähenkilökunta Butikspersonal			Varastohenkilökunta Lagerpersonal			Vahtimes- tarit Vaktmäs- tare	Asiapoijat ja -tytöt Spring- goesar och -flickor	Ruumiilli- sen työn tekijät Kroppps- arbetare	Ammatti ilmoitta- maton Yrket oupp- givet
Myymälän- hoitajat Butiksfore- ståndare	Myymälä- apulaiset Butiks- biträden	Kassan- hoitajat Kassörskor	Varaston- hoitajat Lager- förvaltare	Varastokir- janpitäjät Lager- bokhållare	Varasto- myyjät Lager- försäljare				

lauantaisin — Å vardagar utom lördagar

7.9	7.9	7.5	7.8	7.2	7.3	—	7.5	8.0	8.0
—	7.9	—	7.8	7.3	7.4	7.1	6.9	7.8	7.2
8.0	7.9	7.8	8.0	8.0	7.8	—	7.7	8.0	—
7.8	7.8	—	7.8	7.6	7.5	9.3	7.0	8.0	—
—	—	—	—	—	—	7.6	6.7	7.3	—
—	—	—	—	—	—	6.9	6.2	—	—
—	7.7	—	7.7	6.0	7.1	6.3	6.5	8.0	—
7.9	7.9	7.5	7.8	7.4	7.4	7.3	7.2	7.9	7.3

— Å lördagar

7.3	7.3	6.8	7.2	6.4	6.5	—	6.9	7.2	7.0
—	7.2	—	6.4	5.9	6.1	5.8	5.7	6.7	6.2
7.4	7.4	7.1	7.2	8.0	6.8	—	6.9	7.4	—
6.9	7.1	—	6.7	6.4	6.3	7.5	5.7	6.8	—
—	—	—	—	—	—	6.3	5.4	5.6	—
—	—	—	—	—	—	6.1	5.4	—	—
—	6.8	—	6.7	4.0	5.1	4.8	5.5	6.7	—
7.3	7.3	6.9	6.8	6.2	6.3	6.2	6.4	7.0	6.3

De affärsanställda fördelade på olika lönegrupper.

Enligt arbetsgivarnas uppgifter.

oli — Antalet affärsanställda, vilkas årslön var

24 000 — 29 999 mk	30 000 — 35 999 mk	36 000 — 41 999 mk	42 000 — 47 999 mk	48 000 — 53 999 mk	54 000 — 59 999 mk	60 000 — 65 999 mk	66 000 — 71 999 mk	72 000 mk t. enemm. l. mera	ilmoitta- maton ouppgi- ven	Yhteensä Summa
182	76	50	29	12	11	7	4	7	223	5 378
140	102	60	44	30	11	15	4	7	223	1 649
28	23	9	12	4	3	1	—	—	62	479
91	56	32	10	10	6	4	4	6	129	1 104
35	13	7	9	3	6	2	—	3	—	391
184	87	35	23	20	14	18	4	40	—	880
37	22	10	12	4	—	2	—	1	16	429
697	379	203	139	83	51	49	16	64	653	10 310
464	253	132	88	58	34	41	12	59	76	3 684
30	38	34	36	29	17	22	10	31	7	297
112	67	32	22	11	8	6	2	—	6	709
202	93	42	17	10	1	1	—	1	63	2 242
120	55	24	13	8	8	12	—	27	—	436
35	45	28	25	14	7	4	1	2	2	181
104	46	29	15	6	8	4	3	3	74	3 666
33	22	17	12	3	7	3	3	3	—	414
66	24	12	3	3	1	1	—	—	74	3 164
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88
62	23	14	10	3	2	—	—	—	12	460
43	10	5	5	2	—	—	—	—	1	155
5	1	2	—	—	—	—	—	—	5	50
14	12	7	5	1	2	—	—	—	6	255
3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	907
22	7	—	—	—	—	—	—	—	41	818
7	4	—	1	2	—	—	—	—	437	548
697	379	203	139	83	51	49	16	64	653	10 310

IX. B. Liikeapulaiset jaettuina eri palkkaryhmiin. —

Liikeapulaisten ilmoitusten mukaan. —

Liikkeen laatu — Förelagets art	Liikeapulaisten luku, joiden vuosi-													
	alle under 3 000 mk		3 000— 5 999 mk		6 000— 8 999 mk		9 000— 11 999 mk		12 000— 17 999 mk		18 000— 23 999 mk		24 000— 29 999 mk	
	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	27	50	186	351	160	689	110	672	326	699	272	155	89	38
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	4	—	60	20	53	37	44	60	182	161	165	89	79	26
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer	1	—	21	8	16	18	11	32	34	54	27	26	6	4
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	5	6	42	28	25	79	16	89	50	189	79	104	82	25
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	1	2	8	9	7	5	1	24	8	107	9	93	10	19
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	—	—	6	7	9	14	7	20	7	82	14	90	9	48
Muut liikkeet — Andra affärer	3	—	19	22	9	22	1	22	20	55	21	45	13	13
Yhteensä — Summa	41	58	342	445	279	864	190	919	627	1 347	587	602	288	173
<i>Annamattirymitys — Yrkesgruppering</i>														
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	—	—	12	30	39	168	37	269	97	739	170	507	143	159
Johtavassa asemassa — I ledande ställ- ning	—	—	—	—	—	—	—	—	3	9	6	17	11	12
Vaativassa työssä — Med krävande ar- bete	—	—	—	5	3	13	2	27	11	175	22	166	21	84
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete	—	—	12	25	36	155	35	242	83	555	142	324	111	63
Kauppamatkustajat — Handelsresande ..	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	10	—	22	—
Myymälähenkilökunta — Butikspersonal	5	22	26	222	85	640	77	617	141	586	143	92	62	13
Myymälähoitajat — Butiksforestandare	—	—	—	3	1	10	3	48	22	76	51	17	19	4
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden ..	5	22	26	216	84	620	74	560	119	473	92	65	43	6
Myymäläkassanhoitajat — Butiks- kassörskor	—	—	—	3	—	10	—	9	—	37	—	10	—	3
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal ..	—	—	6	2	23	9	20	80	20	100	3	47	1	—
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare ..	—	—	3	1	5	1	3	2	30	1	45	—	29	1
Varastokirjanpitäjät — Lagerbokhållare	—	—	—	—	3	2	—	3	12	9	21	2	5	—
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	—	—	3	1	15	6	17	15	38	10	34	1	13	—
Vahtimestarit — Vaktmästare	—	—	—	—	2	1	4	—	10	—	14	—	4	—
Asiapojat ja -tytöt — Springgossar och -flickor	36	36	290	189	107	40	11	1	—	—	—	—	—	—
Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsar- bete	—	—	8	2	23	6	41	9	294	1	150	—	10	—
Ammatti ilmoittamaton — Yrket oupp- givet	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	—
Yhteensä — Summa	41	58	342	445	279	864	190	919	627	1 347	587	602	288	173

X. A. Keskimääräiset vuosipalkat eri liike- ja ammattiryhmissä. —

Työnantajien ilmoitusten mukaan. —

Liikkeen laatu — Förelagets art	Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal				Kauppa- matkusta- jat Handels- resande
	Johtavassa asemassa I ledande ställning	Vaativassa työssä Med krä- vande arbete	Yksinker- tudessa työssä Med enkelt arbete	Pankki- virkailljat Bank- tjänstemän	
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	45 755	22 179	15 105	—	30 546
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	50 710	21 875	19 106	—	35 850
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och minutaffärer ..	38 827	20 178	16 949	—	34 057
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	51 271	23 958	16 527	—	45 026
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	47 872	20 224	19 179	—	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	39 316	27 906	18 287	30 877	—
Muut liikkeet — Andra affärer	41 707	24 314	18 026	—	36 000
Yhteensä — Summa	44 813	23 356	17 467	30 877	35 638

De affärsanställda fördelade på olika lönegrupper.

Enligt de affärsanställdas uppgifter.

palkka oli — Antalet affärsanställda, vilkas årslön var

30 000— 35 999 mk		36 000— 41 999 mk		42 000— 47 999 mk		48 000— 53 999 mk		54 000— 59 999 mk		60 000— 65 999 mk		66 000— 71 999 mk		72 000 mk t. enemm. l. mera		ilmoitta- maton ouppgi- ven	Yhteensä Summa	
m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n. kv.	m.	n.	n. — kv.
51	5	34	3	11	1	6	—	2	—	2	—	1	—	—	—	1	10	2 673
80	8	35	1	38	—	23	—	8	—	13	—	3	—	7	—	6	—	2 673
11	2	7	—	7	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	144
49	6	14	1	10	1	5	1	5	—	2	—	2	—	4	—	1	4	533
4	6	7	1	6	—	4	—	5	—	2	—	—	—	2	—	—	1	267
9	13	3	1	9	—	8	—	4	—	6	—	3	—	5	—	1	1	276
12	3	7	—	5	1	2	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	183
216	43	107	7	86	3	49	1	25	—	27	—	9	—	19	—	11	16	4 478
124	40	59	6	57	3	40	1	19	—	22	—	7	—	19	—	6	5	1 927
32	7	17	2	25	1	25	1	14	—	16	—	6	—	19	—	—	—	49
25	27	18	3	19	1	8	—	2	—	3	—	1	—	—	—	—	—	501
67	6	24	1	13	1	7	—	3	—	3	—	—	—	—	—	6	5	1 377
27	—	17	—	18	—	5	—	3	—	4	—	1	—	—	—	2	—	—
42	3	21	1	6	—	3	—	3	—	1	—	1	—	—	—	1	6	2 202
14	1	10	—	3	—	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	1	160
28	2	11	1	3	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	5	1 970
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72
22	—	10	—	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
11	—	3	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
10	—	6	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	270
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5
216	43	107	7	86	3	49	1	25	—	27	—	9	—	19	—	11	16	4 478

Medelårslöner inom olika företags- och yrkesgrupper.

Enligt arbetsgivarnas uppgifter.

Myymälähenkilökunta Butikspersonal			Varastohenkilökunta Lagerpersonal			Vah- timestarit Vakt- mästare	Asiapoijat ja -tytöt Spring- gossar och -flickor	Ruumilli- sen työn tekijät Kropps- arbetare	Ammatti ilmoitta- maton Yrket ouppgivet
Myymälä- hoitajat Butiks- föreståndare	Myymälä- apulaiset Butiks- biträden	Kassan- hoitajat Kassörskor	Varaston- hoitajat Lager- förvaltare	Varastokir- janpitäjät Lager- bokhållare	Varasto- myyjät Lager- försäljare				
20 477	11 084	15 069	22 572	18 055	11 835	17 633	4 840	15 502	9 514
47 213	11 143	—	22 494	19 264	20 093	15 946	5 475	12 781	17 367
23 569	14 471	15 263	22 100	—	18 775	—	5 106	14 953	—
22 453	12 363	—	23 644	19 465	9 813	10 365	4 745	13 333	10 569
—	—	—	—	—	—	20 762	5 746	20 400	—
—	—	—	—	—	—	16 086	5 459	7 933	19 327
—	—	—	24 439	12 600	20 208	19 446	5 324	16 704	18 909
20 744	11 262	15 078	22 808	18 793	16 235	16 974	5 014	15 793	16 065

X. B. Keskimääräiset vuosipalkat eri liike- ja ammattiryhmissä —
Liikeapulaisten ilmoitusten mukaan. —

	Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal						Kaup- pamat- kusta- jat Han- dels- resande	Myymälä- Butiks-	
	Johtavassa asemassa I ledande ställning		Vaativassa työssä Med krävande arbete		Yksinkertai- sessa työssä Med enkelt arbete			Myymälän- hoitajat Butiksföre- ståndare	
	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.		m.	n. - kv.
Liikkeen laatu — Företagets art									
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	37 697	27 150	25 063	17 520	18 367	13 735	27 967	24 123	13 596
Tukkuliikkeet — Partiaffärer	51 942	22 000	31 156	19 508	23 663	14 247	35 670	—	—
Tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- och mi- nutaffärer	38 071	20 700	32 333	19 114	18 345	13 706	31 938	36 667	12 900
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	50 207	33 900	32 171	18 910	22 244	13 543	40 942	24 533	12 810
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	46 235	32 200	31 313	20 414	32 081	17 741	—	—	—
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	51 234	23 158	39 695	20 107	26 873	17 788	—	—	—
Muut liikkeet — Andra affärer	47 232	30 700	29 870	20 148	22 139	14 880	30 000	—	—
Yhteensä — Summa	47 838	24 735	31 941	19 102	22 602	14 988	35 056	24 429	13 577
Ikäryhmitys — Åldersgruppering									
alle 16 vuoden — under 16 år	—	—	—	—	4 425	4 752	—	—	—
16—17 vuotta — år	—	—	8 300	5 200	7 346	7 016	—	—	—
18—24 » »	24 141	15 950	18 678	14 271	15 301	12 151	22 717	17 232	10 678
25—39 » »	46 288	25 897	26 082	19 582	27 068	17 645	35 324	25 208	14 347
40—54 » »	55 934	26 082	39 991	24 009	28 631	20 894	42 388	28 425	15 221
55 v. t. enemmän — 55 år l. däröver	58 178	26 600	47 347	28 865	27 155	17 357	30 000	23 250	13 155
ikä ilmoittamaton — ålder ouppgiven	—	—	—	18 013	16 250	16 325	24 000	—	—
Yhteensä — Summa	47 838	24 735	31 941	19 102	22 602	14 988	35 056	24 429	13 577
Palvelusaika — Anställningstid									
Ikä alle 40 vuoden — Alder under 40 år									
Alle 2 vuoden — Under 2 år	31 577	18 000	21 871	13 985	15 590	11 116	29 791	19 456	9 629
2—4 vuotta — år	41 912	22 659	27 407	16 539	19 683	13 494	32 443	21 386	13 745
5—9 » »	47 225	23 465	34 054	19 397	26 259	16 584	35 288	24 415	13 233
10—19 » »	50 391	26 986	37 523	22 855	29 293	20 015	37 883	32 424	16 813
20 vuotta tai yli — 20 år eller däröver	36 000	32 900	42 200	7 800	26 108	26 300	—	—	—
aika ilmoittamaton — tiden ouppgiven	—	—	24 367	16 611	19 667	12 541	—	21 400	14 900
Ikä 40 v. tai yli — Alder 40 år l. däröver									
Alle 2 vuoden — Under 2 år	27 467	—	32 700	19 375	21 100	14 917	37 875	26 068	13 420
2—4 vuotta — år	47 217	19 000	34 108	16 955	26 184	19 958	43 420	25 968	10 800
5—9 » »	48 886	24 000	40 533	22 672	27 491	18 277	40 250	22 920	15 900
10—19 » »	61 298	23 075	53 400	26 667	29 043	23 526	37 620	34 706	16 050
20 vuotta tai yli — 20 år eller däröver	65 359	29 700	48 350	27 167	31 928	19 383	71 000	33 243	17 170
aika ilmoittamaton — tiden ouppgiven	70 300	—	26 400	—	18 000	21 782	—	—	—
Yhteensä — Summa	47 838	24 735	31 941	19 102	22 602	14 988	35 056	24 429	13 577

Medelårslöner inom olika företags- och yrkesgrupper.

Enligt de affärsanställdas uppgifter.

henkilökunta personal			Varastohenkilökunta — Lagerpersonal								Vahti- mestarit Vakt- mästare		Asiapoijat ja -tytöt Springgossar och -flickor		Ruumillisen työn tekijät Kropp- arbetare		Ammatti ilmoitta- maton Yrket ouppgivet	
Myymälä- apulaiset Butikabiträ- den		Kas- sanhoi- tajat Kas- sörskor	Varaston- hoitajat Lager- förvaltare		Varastokir- janpitäjät Lagerbok- hållare		Varasto- myyjät Lager- försäljare											
m.	n. - kv.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.	m.	n. - kv.
15 863	9 806	13 731	20 864	13 717	18 059	11 385	14 147	10 701	—	—	4 740	4 273	15 995	9 091	—	—	—	—
17 506	10 199	—	20 832	—	18 193	14 076	21 228	10 900	18 025	—	5 253	4 753	16 207	8 759	14 000	11 844	—	—
17 494	12 628	14 358	19 500	—	12 000	—	15 056	—	—	—	5 148	4 110	14 431	—	—	—	—	—
18 946	10 298	—	24 059	8 258	20 178	16 400	12 100	—	15 015	6 900	4 680	3 570	13 178	10 200	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 327	—	5 574	4 418	18 900	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 405	—	5 181	5 294	—	—	—	—	—	—
31 568	14 700	—	23 579	—	18 000	—	22 773	—	23 168	—	4 461	4 891	16 413	—	—	—	—	—
16 106	9 923	13 783	21 609	10 987	18 903	13 166	18 387	10 762	17 595	6 900	4 870	4 342	15 973	9 042	14 000	11 844	—	—
4 406	4 585	—	4 608	—	—	—	—	—	—	—	3 990	3 659	4 994	—	—	—	—	—
6 932	5 622	—	8 133	—	6 700	—	8 056	6 600	7 800	—	5 448	4 466	8 646	—	—	—	—	—
12 675	8 711	9 904	15 138	3 600	14 246	10 740	14 014	10 422	12 741	6 900	6 070	5 677	13 655	7010	—	10 758	—	—
22 322	12 188	15 802	22 589	13 717	21 133	15 497	24 459	12 119	19 889	—	—	—	17 060	10 694	14 000	15 100	—	—
25 119	14 124	15 748	24 995	10 587	20 454	13 500	26 950	12 000	20 476	—	—	—	17 062	8 670	—	—	—	—
26 791	10 894	15 025	27 063	—	26 400	—	15 290	—	23 900	—	—	—	15 890	9 500	—	—	—	—
10 800	10 769	13 650	26 280	—	—	—	17 878	—	—	—	—	3 412	17 900	—	—	—	—	—
16 106	9 923	13 783	21 609	10 987	18 903	13 166	18 387	10 762	17 595	6 900	4 870	4 342	15 973	9 042	14 000	11 844	—	—
10 559	7 852	8 206	13 746	3 600	14 175	9 300	14 094	9 506	16 083	6 900	4 397	3 761	13 531	8 613	—	—	—	—
13 983	9 477	11 831	19 199	8 525	16 277	11 715	15 679	9 875	11 403	—	5 813	5 197	15 929	9 414	—	15 100	—	—
17 934	11 552	15 658	20 261	—	19 728	16 320	22 758	13 361	17 552	—	6 725	5 962	17 543	9 200	—	10 758	—	—
28 216	13 503	16 024	25 309	24 100	25 200	—	22 510	13 800	19 000	—	—	—	18 939	10 200	—	—	—	—
32 525	16 194	—	—	—	18 000	19 300	—	21 350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18 550	8 933	—	37 568	—	—	26 200	—	—	—	—	5 358	5 150	14 470	—	14 000	—	—	—
24 030	9 921	—	27 650	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 138	9 000	—	—	—	—
12 000	13 087	15 033	21 228	12 150	17 036	13 500	26 650	—	—	—	—	—	17 294	—	—	—	—	—
25 804	12 822	13 353	23 420	—	—	—	20 213	—	19 039	—	—	—	16 389	8 175	—	—	—	—
27 122	15 800	15 042	25 935	9 024	21 217	—	35 800	12 000	22 932	—	—	—	18 224	9 500	—	—	—	—
30 088	16 518	23 414	28 869	—	25 700	—	—	12 000	—	—	—	—	15 487	—	—	—	—	—
27 300	—	—	—	—	—	—	—	—	16 900	—	—	—	9 136	—	—	—	—	—
16 106	9 923	13 783	21 609	10 987	18 903	13 166	18 387	10 762	17 595	6 900	4 870	4 342	15 973	9 042	14 000	11 844	—	—

XI. Keskimääräiset vuosipalkat, kun liikeapulaiset on ryhmitetty koulusivistyksen

	Miehet — Män					
	Kansakoulu Folkskola	Kauppakoulu Handelskola	Keskikoulu Mellanskola	Kauppoisto Handelsinstitut	Ylioppilastutkinto Studentexamen	sekä kaup- poisto samt han- delsinstitut
<i>Liikkeen laatu — Företagets art</i>						
Vähittäisliikkeet — Minutaffärer	13 656	24 353	20 154	26 747	29 701	—
Tukku- sekä tukku- ja vähittäisliikkeet — Parti- samt parti- och minutaffärer	17 666	31 461	23 711	34 153	34 816	28 467
Teollisuuslaitokset — Industriinrättningar	17 216	23 954	26 247	27 863	33 187	—
Vakuutuslaitokset — Försäkringsanstalter	13 088	21 667	41 713	38 528	39 498	64 596
Pankkilaitokset — Bankinrättningar	12 695	35 150	56 144	32 226	50 290	—
Muut liikkeet — Andra affärer	18 488	29 743	25 556	22 848	29 503	—
Yhteensä — Summa	15 896	27 836	24 435	31 137	37 235	49 112
<i>Ammattiryhmitys — Yrkesgruppering</i>						
Konttorihenkilökunta — Kontorspersonal	22 739	28 727	28 383	32 025	38 143	49 112
Johtavassa asemassa — I ledande ställning	40 602	47 585	51 220	44 596	51 633	73 328
Vaativassa työssä — Med krävande arbete	28 638	27 101	31 374	33 643	36 804	53 000
Yksinkertaisessa työssä — Med enkelt arbete	18 998	23 331	21 882	27 633	29 246	23 600
Kauppamatkustajat — Handelsresande	34 647	35 486	33 407	40 350	36 950	—
Myymälähenkilökunta — Butikspersonal	16 175	25 560	19 111	24 111	26 654	—
Myymälänhoitajat — Butiksforestandare	22 398	34 248	37 817	28 950	14 600	—
Myymäläapulaiset — Butiksbiträden	14 506	23 345	16 492	20 240	28 663	—
Myymäläkassanhoitajat — Butikskassörskor	—	—	—	—	—	—
Varastohenkilökunta — Lagerpersonal	19 134	22 937	20 837	23 040	22 200	—
Varastonhoitajat — Lagerförvaltare	21 241	23 765	23 260	30 200	22 200	—
Varastokirjanpitäjät — Lagerbokhållare	19 245	19 514	18 142	15 613	—	—
Varastomyyjät — Lagerförsäljare	17 025	24 096	22 320	26 888	—	—
Vahtimestarit — Vaktmästare	16 519	—	—	—	—	—
Asiapojat ja -työt — Springgossar och -flickor	4 862	6 200	5 896	—	—	—
Ruumiillisen työn tekijät — Kroppsarbetare	15 618	20 225	17 653	—	—	—
Ammatti ilmoittamaton — Yrket ouppgiwet	14 000	—	—	—	—	—
Yhteensä — Summa	15 896	27 836	24 435	31 137	37 235	49 112

mukaan. — Medelårslöner för de affärsanställda fördelade efter skolbildning.

Naiset — Kvinnor													
Kauppakorkeakoulu Handelshögskola	Yliopistokoulutus Kato Universitetsexamen	Ei mitään koulua Ingen skola	Ei ilmoitettu Ej angivet	Kansakoulu Folkskola	Kauppakoulu Handelsskola	Keskikoulu Mellanskola	Kauppaoikeus Handelsinstitut	Ylioppilastutkinto Studentexamen	seksä kaup- paopisto samt han- delsinstitut	Kauppakorkeakoulu Handelshögskola	Yliopistokoulutus Kato Universitetsexamen	Ei mitään koulua Ingen skola	Ei ilmoitettu Ej angivet
29 850	—	16 668	16 541	9 843	13 490	12 808	16 016	15 716	—	23 100	—	7 402	9 773
37 850	—	19 364	14 597	11 891	16 219	15 316	18 714	16 683	18 250	25 325	—	13 875	14 243
35 627	107 000	20 661	31 942	10 653	15 811	15 558	17 154	17 948	25 650	24 013	—	—	14 236
51 733	53 749	21 700	—	10 168	16 659	17 984	20 600	19 282	24 386	15 043	21 700	—	9 776
34 470	48 883	24 040	32 217	11 924	19 077	18 015	18 186	21 643	23 795	23 995	24 832	—	—
13 000	16 800	15 650	11 533	11 732	17 284	16 223	22 008	19 207	—	20 503	19 750	—	4 600
36 241	53 398	18 146	17 427	10 128	15 165	15 424	17 988	19 240	23 170	20 993	22 316	9 787	10 487
36 336	53 398	20 401	28 911	13 155	16 327	16 611	18 224	19 394	23 170	20 993	22 316	14 400	15 356
44 565	63 918	—	71 150	31 000	22 783	24 418	17 933	25 489	23 963	29 384	24 000	—	—
34 295	40 136	—	24 900	16 987	18 555	19 478	19 929	20 388	23 115	23 485	14 200	—	18 754
28 396	16 800	20 401	24 133	12 119	14 963	15 574	16 858	18 242	22 752	16 738	23 603	14 400	13 318
42 000	—	—	32 333	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	25 438	19 268	10 204	10 740	11 154	11 505	14 000	—	—	—	9 079	10 304
—	—	19 825	18 075	13 453	13 783	14 869	—	—	—	—	—	—	13 838
—	—	31 050	19 548	9 865	9 637	10 663	10 500	10 300	—	—	—	9 079	10 058
—	—	—	—	13 615	14 359	13 114	13 013	17 700	—	—	—	—	13 200
24 000	—	21 150	17 891	10 576	12 448	14 956	12 150	—	—	—	—	—	9 024
—	—	21 150	21 000	6 883	—	24 100	12 150	—	—	—	—	—	9 024
—	—	—	26 400	13 080	12 523	14 400	—	—	—	—	—	—	—
24 000	—	—	12 600	10 526	11 925	12 650	—	—	—	—	—	—	—
—	—	23 078	20 300	6 900	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	4 758	4 348	6 400	3 941	—	—	—	—	—	6 200	3 914
—	—	16 809	16 515	8 696	—	—	—	—	—	—	—	9 300	9 875
—	—	—	—	—	—	11 967	—	—	—	—	—	—	11 475
36 241	53 398	18 146	17 427	10 128	15 165	15 424	17 988	19 240	23 170	20 993	22 316	9 787	10 487